ANUL XX
33
(798)
Simbătă
13 august
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Dialoguri vii, constructive pe șantierele muncii

„Pentru minunatele rezultate obținute doresc să adresez oamenilor muncii din județul Gorj, ca și oamenilor muncii din întreaga țară –, calde felicitări și urări de noi și tot mai mari succese în toate domeniile de activitate".

„Voi incepe prin a vă adresa dumneavoastră, minerilor din bazinul Motru, tuturor minerilor din bazinul Olteniei, salutul călduros al Comitetului Central al Partidului, al Consiliului de stat și guvernului, precum și al meu personal, împreună cu tradiționala urare minerească : «Noroc bun !»".

Urările secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au stîrnit [illegible] de satisfacție și recunoștință ale maselor uriașe de oameni ai muncii veniți la Tîrgu-Jiu și la Motru să-l întîmpine și să-l asculte pe secretarul general al partidului nostru, care în [illegible] acest august fierbinte, cu o excepțională dăruire și energie, fără să precupețească [illegible], străbate de la un capăt la altul al țării uriașele șantiere ale muncii.

Marile evenimente din viața poporului nostru se identifică pînă la îngemănare cu agenda de lucru a președintelui țării. Biografia sa este munca de zi cu zi a poporului, efortul de construcție a țării, efortul de edificare a omului nou.

Această grijă pentru om, pentru climatul muncii sale, pentru condițiile în care își duce la îndeplinire obligațiile muncii și pentru felul în care îi sînt răsplătite aceste obligații, dialogurile deschise, fertile, aplicate întotdeauna la practică, la concret, verificarea cutezătoarelor noastre cincinale și hotărîri de partid și de stat în orele palpabile ale unor încordate zile de muncă, prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu în locul unde munca nu este teorie ci este chiar muncă, acolo unde se întîmplă, acolo unde binele și răul, ajunsul și neajunsul stau într-o cumpănă firesc omenească, unde este nevoie de sfaturi, de critică și de îmbărbătare, pilda zilelor de muncă ale secretarului general al partidului, sînt tot atîtea motive legitime de mîndrie : iată, așa cum se spune și în străvechile noastre basme populare, cel care ne conduce și se află în frunte este „alesul între cei mai aleși".

Reportajele de presă informează amplu despre vizita de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu în județele Gorj, Mehedinți. Fotografiile din ziare surprind entuziasmul uriașelor mase de oameni care l-au întîmpinat. Este mai presus, însă, decît pot documentele să înfățișeze, semnificația morală a acestor dialoguri cu poporul : respectul și nețărmurita iubire pe care poporul nostru le poartă celui ce îi exprimă înălțător idealurile și aspirațiile, fiind un mare suflet în sufletul poporului. Nu pot fi alte mai frumoase serbări ale muncii decît aceste vizite de lucru prin țară, tocmai acum, în preajma aniversării din august, pe care o așteptăm.

Luceafărul

ÎN PAG. 2 ȘI 3

Modalități și perspective noi în însemnările de călătorie

CRONICA LITERARA

● Mihai Ungheanu despre „Zidul și iedera" de Mircea Malița ● Dan Cristea despre „America ogarului cenușiu" de Romulus Rusan.

COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»

● Articole despre volume de Constantin C. Giurescu ● Adrian Marino ● Octavian Paler ● Ioana Postelnicu ● Mircea Zaciu, semnează ● Sultana Craia ● Mihai Coman ● Valentin F. Mihăescu ● Gheorghe Suciu ● Artur Silvestri.

Muntele

La sfîrșitul lui iunie, cu rucsacul în spate, în Masivul Făgărașului. Îmi propusesem să mă abandonez frumuseții intangibile, sus, pe creasta de cristal, printre iezerele atît de îndrăgite de Blaga. Aveam să-mi instalez cortul în piscurile greu accesibile : să trăiesc clipele divine ale asfințitului și răsăritului, să îndeplinesc misiunea inumană de a pași pe poduri de nouri : deasupra miază-ziua, jos ploaia ; să miros subțioara taciturnilor, majestuoșilor vulturi, să încerc a privi — ca o răsplată a ascensiunii și oboselii mele — a privi în zare prin ochiul lor ager care distinge porumbelul de corb asemenea astronomilor ce deosebesc astrele cu lumină proprie de cele cu lumină împrumutată.

Mă și visam pe rîvnitele culmi fierăstruite unde, mut de o prea amețitoare înălțime să tind să ating „zăpada făpturii", sus, unde meningea patriei e geroasă și florile solitare de colț par înfăptuite de suflarea secretă a unor morminte străbune.

La drum, hotărît să-mi aflu ființa în atotputernica Matcă ; pentru a trăi bucuria Fiului acestor meleaguri. Plecasem la îndemnul propriului meu oracol care știe doar porunci : „Umple-te de priveliști, cunoaște și miră-te !" Pofteam în taină un ospăț de tăcere și reculegere, de contemplare ; pofteam un dor de ciobani și înțelepciuni arhaice, pofteam laptele dintîi al mamei.

A pofti, iată o stare mistuitoare și fecundă care m-a purtat prin gări mici transilvane la vremea solstițiului. A pofti Muntele cel Mare, a pofti să mă cațăr pe scara de iarbă, a pofti să

Ovidiu Genaru

Continuare în pag a 5-a

Spre inima pămîntului

23 august 1944–1977

De la [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] marile orașe.

Anina.

O [illegible] cromatică de la roșul cel mai aprins pînă la verdele cel mai crud, acoperișuri, garduri, bănci și blocuri moderne ; cinematograf cu difuzor și [illegible], în aer liber, cu mușcți deasupra ecranului ; o lună incredibil de curată, stele mari, teribil de joase, aplauze pentru eroul lui Ponte ; trenul mixt, „expresul de Anina", funcționînd cu cărbuni, spre Oravița, localitate-soră în frumusețe, prin care, într-o noapte liniștită, pașii lui Eminescu ar fi sunat ca o muzică ciudată...

Străduțe în serpentine, mai toate pietruite, cu căsuțe cuminți, acoperite de flori și iarbă ; gazda mea, un oltean îndrăgostit de locurile acestea, pensionarul **Ștefan Mitrea**, cartograf și pictor, îmi vorbește de acele Schaufenster, niște ferăstruici scoase 50 la sută în afară și prin care poți privi în toate direcțiile, fără să fie nevoie să-ți lungești gîtul, fortărețe credincioase bătrînelor doamne cu nume nemțești, dacă nu pentru reîmprospătarea privirii, măcar pentru mica birfă cotidiană.

Școli, grădinițe, policlinică, spital, farmacie, magazine cu de toate, pînă și atît de tînjitele pensiuni, în care îți poți scoate familia la prînz, liniștite, curate, cu preparate locale, dar nerefuzînd tentațiile ciorbei oltenești, sau mîncărurile moldovenești, dulcege, încărcate cu smîntînă.

Oamenii își spun pe nume, fie tînăr, fie bătrîn (asta nu exclude respectul și buna cuviință), se salută larg, ca și cînd nu s-au văzut de cîteva luni. Dar aici nu se întîmplă așa ceva, unii lucrînd șase ore în mină, cot la cot. Se salută pentru că așa simt sau, o nuanță care mi-a scăpat mie, pentru că dincolo de acel „hai, noroc", este mult mai mult substrat, o esență mai densă, mai pură, mai din inimă.

Ziua, orașul este pentru copii și femei. Pensionari n-am văzut. Stau în curțile lor înflorite, citesc, altoiesc trandafiri.

Viața caselor este ascunsă ochiului meu ; cu siguranță, mulți dintre bătrînii sau mai tinerii orașului mai respectă ceva, vag, diluat, dar totuși „ceva" din legea burg-ului.

Cei mai mulți, veniți din părțile Moldovei, mineri destoinici, schimbă ordinea lucrurilor ; orașul redevine vesel și colorat, viața pulsează prin toate arterele ; pînă și casele tăcute, ascunse sub obloane, se deschid, primitoare, albe, mirosind a mușcată.

N-ai spune că aici, cu peste 200 de ani în urmă, mineri și tăietori de lemne din Austria și părțile Rinului au venit să-și caute norocul. Ei au furnizat mangal și lemn pentru uzinele de prelucrare a cuprului de la Oravița, pe atunci înfloritor centru minier. Au construit

Letiția Vladislav

Continuare în pag. a 7-a

REMEMORĂRI
cărbune și viață și suflet

mai demult într-o [illegible]
mai demult
doi ani să fi trecut de atunci
doi ani...
numai miinile lor miinile lor
miinile
cobora colivia
zace [illegible] pe [illegible]
cobora cobora
zimbet deloc pămintiu le era chipul
viața mea e acolo
acolo e viața mea
constantin trifan al ioanei din iași
[illegible] ani am scormonit pămîntul
viața mea e cărbune
ochii mei sunt cărbune
miinile mele cărbune sunt
pajiști cu soare se scaldă
în sufletul meu
constantin trifan al ioanei din iași
eu am venit aici pentru cărbune
eu am venit aici pentru sufletul meu
tata tăia lemne în pădure
verde era viața lui
sufletul meu negru n-a fost niciodată
toate miinile mele asta o știu
constantin trifan al ioanei din iași
sufletul meu simte mireasma salcîmilor
miinile mele miros a cărbune
nu mă laud cu meseria mea
meseria mea se laudă cu mine
constantin trifan al ioanei din iași
cărbune de suflet cristal în negru-abataj
constantin trifan al ioanei din iași
cărbune și viață și suflet...

Laurențiu Cârstean

RESPIRĂRI

Dar ce e adevărul, întrebă Pilat

Morala este un fapt de viață care provoacă jubilație. Pe ea niciodată, copilul cel tînăr și frumos, proaspăt născut, nu și-o poate imagina ca pe o interdicție.

A fi moral înseamnă a fi fericit. Morala nu este un lacăt și cu atît mai puțin o cheie de lacăt. Sensul acestui fel de a fi este înălțător, și nu are un caracter represiv.

Ce altceva mai moral, decît o fată tînără îndrăgostită ! Să vezi cu ochii tăi albaștri, doi ochi [illegible], – să te uiți cu vederea în vederea lor, și ei să se uite cu vederea lor în vederea ta, toți patru deodată, – toți doi deodată, – ce fericire, ca ființe către unul singur, și, doamne, ce viață pe care fiecare și-ar dori-o !

[illegible] nu [illegible] virginitatea. Cînd [illegible] în mod firesc, pînă și trelerul mi se umple de mere domnești, iar tîmplele de coroane regești.

Morala nu are o natură restrictivă și nici împiedicătoare. A fi îndrăgostit e un fel de mamă a mea, a lui, sau a ei. A fi moral nu este a astupare a gurii. Spiritul moralității are natura [illegible].

Ce fată frumoasă vezi cu ochii, – ce ochi vezi cu ochii, pe cînd nimeni, dar absolut nimeni, din pricina propriilor ochi, ai mei sau ai lui, sau ai lor, n-au văzut ca aceștia, altceva decît ochi care văd o fată frumoasă, decît ochi care văd ochi, decît [illegible] cîntec sprîncenat, care fără [illegible] cîntecul în care plin de cîntec deslușesc că, – **morala este un fapt de viață care stîrnește jubilație, iar niciodată represiune**, lacrimi sărate.

„A fi", este moral.

Despre „a avea", n-am trăit suficient încă pentru a înălța acest de pe urmă verb la rangul meditației mele libere.

Nichita Stănescu

OPINII

Scriitorul și bibliotecile publice

Afirm din experiență : nu în măsura așteptată cei care știu să scrie și să citească au descoperit : pînă în prezent existența celei mai importante instituții culturale : **biblioteca publică**. Cei care se preocupă de problemele culturii de masă văd tendința de a da o anumită explicație ponderii reduse a persoanelor care frecventează bibliotecile (desigur această pondere variază de la județ la județ, de la municipiu la municipiu) ; explicația este invariabilă, fiind pusă pe seama creșterii îmbucurătoare a celor care posedă o **bibliotecă personală** pe care o îmbogățește fiecare pe măsura posibilităților și exigențelor sale. Nu este greu de combătut acest pseudo-argument.

Cititorul care dorește să-și procure o anumită carte, pentru a o citi sau studia, mai ales atunci cînd este vorba de un volum indispensabil, fie că este vorba de o carte de specialitate, de o creație beletristică, de o monografie etnografică, fie că este vorba de o lucrare privind istoriografia culturii, trebuie pînă la urmă să apeleze la serviciile unei biblioteci, **să se împrumute de la bibliotecă**. În măsura în care cititorul își dă seama de faptul că cerințele și exi-

Balogh József

Continuare în pag a 7-a

Eugen Jebeleanu
Arena

Venus XX

Îi căzură dinții. Era încă frumoasă
Avea șolduri de golfuri, se clătina
albastră.
Nu avea nici o vină. Mergea drept
înainte
și-mi spuse că mai are încă un
ultim dinte
Era atât de caldă, atâta de
fierbinte
și-am spus : „iată zeița ce, sigur,
nu mă minte !"

Vârste

Unul privește doar înapoi
și altul privește numai înainte,
dar amândoi visează pepeni-butoi
cu coaja de ghiață verde și miezul
fierbinte

ATITUDINI

Muza criticii

Printre cele 9 muze protejate de Apolo, n-a fost prevăzută și o muză a criticii, disciplină sau „artă" de apariție tîrzie, fiică răsfățată a veacurilor din urmă. Într-adevăr cînd vedem că multe splendori culturale de la Renaștere pînă azi le datorăm spiritului critic, am fi înclinați să plasăm muza criticii în fruntea celorlalte nouă zeițe din Olimp. Dar cînd ni se relevă că tot din acțiunea ei provin și o mulțime de erori, false valori și confuzii estetice, sîntem tentați să credem că nu întîmplător i s-a refuzat nașterea în peisajul artelor antichității. Cu o parte din aceste erori ne luptăm și azi în presa noastră literară, cu unele ne-am luptat ieri, cu altele, să sperăm că nu ne vom mai lupta și mîine.

Sînt dezavuate azi, pe drept, manifestările de „vanitate" și de parti-pris, de subiectivitate în critica literară. De subiectivism, mai bine-zis, care e bine să nu fie confundat cu subiectivitatea, un termen, acesta, care nu merită și nu poate fi utilizat pejorativ căci am risca astfel, să repetăm din alt unghi demersul îngust al impresionismului. Hotărîrile ultimei plenare a C.C. al P.C.R. au o importanță deosebită și trebuie evitat să fie asociate cu impuritatea diverselor platitudini. O corectare a impresionismului critic este oricînd binevenită. Ea trebuie întreprinsă de pe poziții teoretice adecvate, iar nu cu formule anacronice. Impresionismul, iată un exemplu instaurînd „subiectivitatea" în critică, ar fi de dorit — se spune în unele articole — să-i opunem o critică „obiectivă". Dar ce se înțelege prin obiectivitate ? Că opera are o existență autonomă ? Este un fapt pe care îl admite și impresionismul. Ori se presupune că recepția nu poate avea o condiție independentă de literatură că, deci, critica nu-și poate permite reacții subiective, limitîndu-se să reflecte fidel semnificațiile „obiective" ale operei ? Am avea, teoretic, raportul optim dintre critică și literatură, urmînd ca opera să-și dezvăluie automat semnificațiile, iar critica să le recepționeze ca o **tabula rasa**, mecanic și pasiv. Dar practic relația se complică și cei doi factori nu se află nicidecum într-o coexistență paralelă, ci în interacțiune adesea din ambele direcții încordată. Literatura nu e niciodată, cînd e veritabilă, o colecție de sensuri gata făcute, ea vine cu înțelesuri și relații mereu noi, care pretind un efort de aprehendare.

Dacă opera se prezintă astfel, bogată și surprinzătoare, care este reacția diverselor metode critice ? Criticul impresionist crede că și-a făcut datoria dacă-și formulează prima sa impresie de lectură, iar peste un timp, la altă lectură, o altă impresie, chiar în contradicție cu prima. Nu e o eroare chiar așa de mare, va spune el, orice receptor în contact cu opera de artă reacționează personal, are o impresie. Fie, critica e subiectivă, dar ce fel de subiect este criticul, mai adînc ori mai superficial, iată ce trebuie pus în discuție. Subiectiv era și criticul care interpreta în urmă cu două decenii **Capra cu trei iezi** în chip vulgar, subiectivă era și interpretarea aceleiași opere în monografia lui George Călinescu. În primul caz avem un subiect a cărui interpretare sărăcește opera lui Creangă. În al doilea avem un subiect critic el însuși profund și interpretarea lui află dimensiuni universale în povestea marelui scriitor.

Comparînd încă o dată, am spune că primul critic nici măcar nu era subiectiv, căci nu venea cu instrumente proprii, ci cu o schemă, din exterior, încît, într-o accepție simplistă a termenilor, interpretul era mai curînd obiectiv

Marian Vasile

Continuare în pag. a 6-a

IN ACEST NUMĂR : ● Proză de ● Eugen Uricaru și ● Mihai Vișoiu ● Versuri de ● Vlaicu Bârna ● Radu Cârneci ● Ileana Mălăncioiu ● Dumitru Mureșan ● Constantin Nisipeanu ● Valeriu Pantazi ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Dialog cu cititorul ● Mapamond ● Tineri poeți ● Repere ● Revista străină ● Sport

ECOURI LA «INVITAȚIE LA O DEZBATERE»

Privilegiul tinereții ?

Urmăresc de cîtăva vreme, cu oarecare curiozitate și neliniște, tapajul care se face în jurul unei determinări biologice, **tinerețea**, transferată în cultură, nu totdeauna suprapusă celei spirituale. Ar exista astfel „muzica tînără", „critica tînără", „tînărul scriitor", „literatura tinerilor" etc., chiar și o revistă a tinerilor scriitori (a tuturor ?) cum ar fi **Luceafărul**, publicație scrisă de tineri — pentru tineri. În paginile el au apărut, ca urmare, nu o dată afirmații generale (dintre cele mai specioase) cu privire la trăsăturile literaturii pe lîngă observații de bun simț scrise de tineri, s-au alcătuit liste de scriitori tineri (eu însumi figurînd într-una dintre ele, din bunăvoința prietenului meu, dacă-mi îngăduie să-l numesc astfel, Alexandru Papilian), s-au „constituit" generații.

Nu cu multă vreme în urmă, poate un deceniu, poate mai puțin, expresia „generație", după o scurtă proliferare, a fost prohibită, folosirea ei ajungînd să fie evitată din instinct, înlocuită fiind cu formule perifrastice sau sinonime. Cînd **Tribuna** lansa, acum cîțiva ani, o serie de interviuri, sub titlul „Poezia altei generații", ea realiza un gest cu valoare polemică (valabil și pentru prozatori) în raport cu niște **liste**, mereu aceleași, din care lipseau o mulțime de scriitori care nu erau integrați nici unei generații pentru că nu erau bucureșteni (să zicem). Capitala fiind, se pare, locul privilegiat de formare, constituire a generațiilor, dar nu în toate cartierele ei, cei care doreau să se integreze

Dan Culcer

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Mircea Maliţa

„ZIDUL ŞI IEDERA"

Cărţile curente de călătorie ne-au învăţat cu două tipuri de notaţii. În prima autorul pare a nu străbate o lume vie ci pagini de enciclopedie, de ghid turistic, ceea ce ucide impresia de viaţă pe care în mod firesc ar trebui să ne-o dea orice însemnare de călătorie. Altele se situează la cealaltă extremă : ele refuză informaţia pedantă concentrîndu-se asupra celor văzute în mod direct. Efectul e, desigur, altul, mai adecvat cărţii de călătorie în care cititorul aşteaptă nu atît noutatea informaţiei cît prospeţimea impresiei, ineditul privirii. Nici prima, nici a doua metodă de lucru nu asigură valoare literară a întreprinderii. A le adopta nu înseamnă în sine nimic dacă autorul nu este cu adevărat scriitor. Important este ca dincolo de erudiţie, dincolo de notaţia directă să fiinţeze un om, o privire integratoare, un sentiment unificator, o capacitate de expresie care să ridice literatura călătoriei de la condiţia ei oricum informativă la demnitatea unei pagini de veritabilă comunicare şi expresivitate.

Considerăm cartea lui Mircea Maliţa, **Zidul şi iedera**, o carte de călătorie, dar spunînd asta spunem prea puţin. Factura cărţii lui Mircea Maliţa este particulară. Ea nu se încadrează în cele două superficiale categorii de cărţi pe care le-am disociat anterior. În ele călătorul se aşează deabicel complet nepregătit în faţa unor realităţi pe care-şi propune să ni le aducă la cunoştinţă fără vreo pregătire specială. Curiozitatea, uimirea, admiraţia, erudiţia seacă caracterizează cu fericite excepţii aceste cărţi. Însemnările lui Mircea Maliţa nu seamănă cu ele deşi călătorul din **Zidul şi iedera** se dovedeşte şi el capabil de admiraţie şi erudiţie. Semnul caracteristic al cărţii lui este însă meditaţia. Prima reacţie a privitorului din **Zidul şi iedera** nu este de a emite semnalele exclamaţiei admirative, ci de a se întreba: „cum ?". „Cum se explică faptul că o biată cetate aşezată pe un vîrf de deal, care te întimpină astăzi doar sub forma unei profuziuni de pietre, a dat numele unei civilizaţii ?" se întreabă în primul rînd vizitatorul ajuns în Peloponez. Interogaţia ne duce mai degrabă către primii călători moderni, scriitorii epocii romantice, care descopereau cu o mistică uimire enigmaticele ruine ale fostelor civilizaţii, decît către grăbitul turist al zilelor noastre dispus să se oprească mai ales asupra aspectului fotografic al spaţiilor străbătute. Mircea Maliţa e preocupat în **Zidul şi iedera** de tot ceea ce este sau a fost civilizaţie. El o caută atît sub grămada de pietre a Peloponezului sau printre ruinele Babylonului cît şi în aglomeratul Tokio sau între sumbrele ziduri ale Londrei. Titlul e de altfel sugestiv şi autorul nu va întîrzia în final să-l explice. Omul, ne spune autorul **Zidului şi iederei**, este legat indestructibil de noţiunea de zid. Acolo unde există oameni există şi ziduri aşa cum melcul este inseparabil de cochilia lui. „Zidul" vorbeşte despre vocaţia creatoare a omului şi a-i prin edificiile e totuna cu a cerceta sensul existenţei lui. În ciuda fragilităţii ei evidente „iederea", ca simbol al expansiunii vegetale, este adversarul oricărui edificiu. Iedera agăţată de o clădire vie întreagă, funcţională îi prevesteşte moartea.

Zidul şi iedera este o carte despre măreţia şi [illegible] fiinţa omului. Dintre cele două dimensiuni polare ale titlului Mircea Maliţa alege cu precădere „zidul". Ochiul şi mintea lui sînt atrase covîrşitor de tot ce este edificiu, fie el mort sau viu. Pentru călătorul din **Zidul şi iedera** o excursie la piramide este cel puţin la fel de atractivă ca planjonul în reţeaua fremătătoare de străzi a unei metropole. Civilizaţiile vechi sau noi sînt posiunea călătorului. „Iedera" nu ocupă aproape nicăieri loc în cartea lui Mircea Maliţa. Natura e ostilă omului şi construcţiilor lui. Ea e în pagini a realitate necesară, indispensabilă, dar atît. Nici chiar atunci cînd ajunge acolo unde mediul îl obligă să vorbească doar despre natură scriitorul n-o face. Avem o clipă impresia că înaintînd în jungla africană, departe de orice semn de civilizaţie, conştient de această absenţă în jurul lui, autorul va vorbi, în sfîrşit despre „iederă" : „Nicăieri în lume, ca în Africa, nu poţi să simţi ce este natura". Dar simpla constatare nu e urmată de nici o descriere. Propoziţia care promitea un tablou al vegetaţiei dezlănţuite devine premiza unor consideraţii antropologice ! Este de altfel mecanismul majorităţii notelor de călătorie din **Zidul şi iedera**. Prezentul, odată consemnat, autorul evadează în altă dimensiune.

A treia dimensiune a cărţii lui Mircea Maliţa e trecutul. Cartea lui e o carte de numeroase şi sugestive evocări pentru care călătoria propriu-zisă este doar pretextul, primul pas al celeilalte călătorii pe care expeditionarul o întreprinde cu ajutorul unei fantezii controlate de o măsurată erudiţie. El nu se duce să descopere ci să verifice un proiect propriu, o imagine pe care ştampele, istoria, geografia, cărţile de iniţiere i-au sugerat-o. Mircea Maliţa nu călătoreşte ci se confruntă cu peisajul ascuns prin care trece şi pe care călătoria lui ni-l dezvăluie cu o rară forţă de persuasiune. „Cînd experienţa depăşeşte imaginaţia, însemnează că imaginaţia n-a bătut bine din aripi. În cele mai multe locuri vizitate, toată încărcătura simţurilor n-a făcut decît să confirme o viziune mentală anterioară, imaginile culese aşezîndu-se frumos ca nişte ilustraţii într-un text dinainte pregătit. Numai în cîteva locuri, tiparul din minte a trebuit să fie spart şi retopit". Călătoriile lui Mircea Maliţa sînt de aceea mai curînd reconstituiri neîntîlnite, evocări lecturile ale unei erudiţii disponibile în sensul indicînd al cuvîntului. „O vizită la Aya Sofia din Istanbul, scrie autorul, reprezintă o întîlnire cu Bizanţul" şi călătoria lui în Turcia consemnată în volum sub titlul **Interferenţe bizantine** este o întîlnire cu Bizanţul mesajelor de glorie şi de decădere evocat în egală măsură cu ajutorul detaliilor de la faţa locului, dar mai ales cu ajutorul documentarului de cabinet. Oricît de paradoxal ar păreа tezaurul acu, Mircea Maliţa ştie să povestească. A vorbi despre Bizanţ înseamnă a înfăţişa un destin, a spune povestea unui imperiu fascinant. Tot o poveste succintă, captivantă este şi **Schonbrunn şi Capaccini** în care destinul înfăţişat e atît al familiei de Habsburg cît şi al imperiului habsburgic. Din pulberea de fante risipite în arhive Mircea Maliţa ştie să extragă pe cele care, puse cap la cap, să dea viaţă unui destin impresionant prin spectacolul şi învăţămintele lui. Informaţia simplă, tratată cu atenţie, face loc atunci cînd naraţiunea o cere, anecdotei semnificative, eficace artistic prin concreteţea ei. O altă formulă e a dialogului imaginar. Două personaje reprezentative pentru o civilizaţie. **Samuraiul şi Electronistul** fac prin conversaţia lor portretul Japoniei moderne şi al tensiunilor ei ascunse. Samuraiul reprezintă tradiţia, vechea Japonie. Electronistul — epoca modernă, Japonia viitorului şi dialogul lor, deloc factice, plin de delicateţea şi sensibilitatea specifică rasei e o modalitate discretă, foarte literară, de a ne introduce într-un univers ale cărui contraste şi arcane sînt astfel mai uşor aduse la cunoştinţa cititorului. Gustul pentru vechile forme de viaţă şi de cultură se îmbină la Mircea Maliţa cu o capacitate expresivă remarcabilă. Nicăieri pagina nu e sufocată de erudiţie, nicăieri sentimentul nu se exibă în afara controlului inteligenţei. Scrisul lui Mircea Maliţa impunînd printr-un surprinzător dozaj şi printr-o notă de intelectualitate ostentativă.

M. Ungheanu

Romulus Rusan

„AMERICA OGARULUI CENUŞIU"

Cu toată favoarea de care se bucură în ochii cititorilor genul ca atare, există o latură antipatică a multor jurnale de călătorii, latură pe care, de nu ne-nşelăm, o observase şi Camil Petrescu.

E vorba, în primul rînd, de prezumţia, prezumţia extraordinară dacă stăm să ne gîndim bine, că un timp limitat şi practic efemer de acomodare cu un loc de pe hartă îl poate face pe un autor să se arate omniştient în toate trebunile spaţiului uman şi geografic cu care ia contact, de la istorie, civilizaţia şi cultura lui la moravuri şi secretele de viaţă intimă. Este o judecată absolutistă, totalmente emisă din fugă, şi care, cu argoliul ei prezumţios şi ridicat la rangul de normă, jigneşte argoliul nostru, prezent chiar şi sub multe straturi ascunse, de individualităţi inconfundabile, nu uşor de categorisit cu una, cu două. A pretinde, cum se întîmplă în jurnale false sau mediocre, că ai descifrat un colţ de umanitate, în cvasi-totalitatea amănuntelor lui, şi asta vreme de zile ori luni, iată un lucru care ne face dintr-odată reticenţi şi ne obligă, fie şi indirect, să ne gîndim la propria noastră fiinţă şi la ceea ce înseamnă în definitiv spaţiul în care vieţuim.

În aceeaşi ordine de idei, mai e ceva, ceva legat de însăşi condiţia actuală a însemnărilor de călătorie care ne îndeamnă şi ne întăreşte în circumspecţii. Vechile jurnale de acest fel erau, în cazul cînd nu reprezentau experienţele unor spirite exemplare, rodul cel puţin al unor riscuri asumate şi consecinţa unor acte de temeritate. Lumea de miraje şi de dezvăluiri senzaţionale consemnată în paginile însemnărilor de călătorie presupunea iniţial un anume sacrificiu şi un anume eroism pentru a-l înfrunta, însuşiri de care nu oricine se dovedea capabil. Dincolo de calitatea privirii sau de calitatea stilului, exista un procent de credibilitate şi de autenticitate ce legitima spiritul iscoditor şi aventurier. Vechiul autor vorbea în numele unei iniţiative proprii, mai mult decît a face cel contemporan. A merge ca spătarul Milescu pînă în împărăţia chitaiilor sau chiar a te urca în „ailvagen" ca Dinicu Golescu, implicînd de incomodităţile veşmîntului oriental, constituia o probă care autoriza prin „preţul" ei implicit scrierea jurnalului. Călătoria era, şi s-a menţinut astfel şi în cazul pionierilor, nu o conjunctură favorabilă, la voia hazardului, ci un examen de însuşiri, în care dreptul de a relata despre ţinuturi necunoscute trebuia cucerit într-un fel. Această acoperire, măsurabilă prin efort şi îndrăzneală, lipseşte cel mai adesea călătoriei moderne, rezultat, cînd nu e vorba de opţiuni de natură interioară, al purei întîmplări. Un asemenea hazard trebuie să recunoaştem că alenează democraţiei percepţiei noastre şi totodată, din nou, elementul neobişnuitului ce o caracterizează. Oare, pus în aceleaşi condiţii, ochiul nostru n-ar vedea mai viu şi mai limpede decît ochiul celui ce îi se adresează cu amănunte despre locuri pe care, în general, nu le cunoaştem ? Iată o întrebare firească, putînd să agite spiritul şi să ne facă pe dată neîncrezători ori suspicioşi cu privire la ceea ce îi se comunică. Transfigurînd ideea în limite admise şi putînd, jurnalul de călătorie presupune asadar o „miză" pentru a fi credibil şi nu turistic-informativ, întocmai unei insemnări de front ce-şi sporeşte preţul pe măsură ce a fost lăsată din primele noduri de transee.

Asumînd inconvenientele ale jurnalului de călătorie, trăind mai cu seamă de poziţia adoptată faţă de cititor, le acoleşte cel semnat de Romulus Rusan sub titlul **America ogarului cenuşiu**. Superiorităţii supărătoare, de vinune a autorului care îşi copleşeşte partenerul de dialog, prin simplul fapt că a văzut ceea ce acesta, poate, n-a văzut încă, Romulus Rusan îi răspunde printr-o atitudine firească şi simplă. Este o franchete a tonului, imediat comunicabilă şi asigurînd pe mai departe bunul mers al lecturii care, chiar atunci cînd te informează, te informează prin prisma omului care face eforturi de înţelegere pe deplin omeneşti pentru a descifra locurile şi mediile prin care trece. Acest „grad zero" de la care porneşte comunicarea şi care nu bruschează pe cititor este cel care asigură, în primul rînd, afectivitatea legăturilor cu lectura. Nimic strident în intrebările pe care şi le pune Romulus Rusan, nimic strident sau de gust îndoielnic în entuziasmele, mirările sau întristările sale. El vede bine, dar vede fără emfază, fie şi atunci cînd observaţiile lui se vădesc originale, notează meticulos, dar fără meticulozitate orbă, temperată de sentiment şi de opţiuni suferinţei a scribului consumator indiferent de hîtie.

Posturi în care se fixează Romulus Rusan, o poetică a relativităţii mediative care îl face pe a crede vreo clipă că păreriile sale judecăţile sale cu forţă infailibilă şi calculatoare de verdicte, este şi ceea ce acordă paginilor sale de jurnal albastru cald, autentic uman. Ele nu elimină, însă, mărturisirea de credinţă, tot timpul prezentă, în valorile omului, ale unui om încă imperfect, dar năzuind spre armonie şi perfecţiune, ci, dimpotrivă, chiar sub unghiul relativităţii de observaţie se raportează continuu la aceasta. O luptă între „spirit" şi „materie", cu victorii şi înfrîngeri parţiale, cînd de o parte, cînd de alta, configurează viziunea „americană" a autorului, şi pe marginea panoramei de la Disneyland îl notează, de pildă, cu mult mai mult obiectiv decît rece : „Şi totul pare într-adevăr ca-n cea mai bună dintre lumi. Lipseşte numai spiritul, acea scînteie care transformă materia monstruoasă în mod tremurînd de graţie, care poate îmbăia oroarea şi justifica stîngăcia. Ca de altfel ori tehnica şi-a sous cuvîntul prea convinsă de atotputernicia ei pentru ca să concepă că mai poate avea nevoie de ajutorul bumului-gust", pentru ca, în altă parte, ca pare inţial la antipodul descrierii de aici, să consemneze cu o îngîndurare implicată acelaşi dualism al fiinţei omeneşti, frumoasă, poate, tocmai în instabilitatea şi neprevăzutul viu al reacţiilor ei : „Încheiem seara cu o disperare mocnită care ne urcă în gît. Evident, nicăieri nu vom găsi oameni fericiti, dacă nici printre acesti fii ai naturii şi ai literelor n-a fost posibil. Peste tot oamenii îşi păstrează o rezervă de tristeţe, poate tot, în locurile unde zîmbetul ar trebui să se înfiripe, apar brutalitatea, mecanicitatea, plictiseala, care o stăpînesc. O lume care — obiectiv — nu poate avea prea din cele imaginabile nu va putea deveni nici ceea mai bună, pentru că poate tot fericirea va mai avea ceva de cerut, iar dintale semnificaţii va mai roade din trupul ei împiedicînd-o să se împlinească".

Din pe lîngă scopul aspect meditativ, semnificat şi sentimental, caracterizînd în fond temperamentul autorului, mai este şi unul care acordă cărţii lui Romulus Rusan un potential aparte şi o pecete personală în totul spuselor. Este aspectul legat de „miza" peripeţiei omenesc, căci toate observaţiile şi [illegible] autorului nu pot fi doar un element al contemplaţiei, inserînd cu pe o bandă [illegible] peisaje, clădiri şi oameni, ci, din contră, sînt rezultatul unui regim de efort şi de tenacitate pe care nu ne stăm cu uşurinţă extraordinar. De sub hîtele aparent calme le supraîntă, derulîndu-se metodic şi lucrînd să surprindă în tăcerea lor cît mai multe amănunte de viaţă, vîrbete din zînd în zînd, din loc-un loc care dă tonul principal al întregii cărţi, o labilitate, o condiţionare şi o lupţă de mobilizare care fac ca aceste amănunte aferite să poată chiar ceea ce sînt cu adevărat : rodul unei permanente lupte din spatele. Totul în carte reprezintă, privit de la acest nivel, poate o operaţiune de extrapolare deslănţuită la o limită temperantă ; totul e o smulgere, violentă, dureroasă, lăsată din pasaj, din timp, din indiferenţa oamenilor, din condiţiile drumului, din neasemănarea vieţii, din insomnie etc. De aceea, călătoria întîmplată cu „Greyhound-ul" (ogarul cenuşiu, autobusul sîrcilor şi al negrilor", pe drumurile Americii timp de cincisprezece zile, are ceva din duritatea drumurilor pe care o parcurseseră primii pionieri ai noului continent. Ce îndrumă, ce prezidează această mobilizare care se constituie totodată într-un accent probant al autenticităţii ? Ceva foarte simplu şi foarte firesc, venit din subsolurile intime ale fiinţei umane : „Ne aşteaptă o expediţie incredibilă, în care ne aruncăm subţiri, dar la care ne-am angajat singuri, pe care singuri am plănuit-o cît mai pînă şi apoi, cît mai neobosită cu putinţă, la limita imposibilului, împinşi de dispoziţia superstiţioasă de a vedea cît mai mult, atîta vreme cît ne ajută puterile, vîrsta şi imprejurările".

Este o dorinţă de cunoaştere care, aflată în însuşi nucleul său şi intens trăită, innobilează întregul jurnal de călătorie al lui Romulus Rusan, dîndu-i deopotrivă caracterul unei experienţe singulare.

Dan Cristea

viaţa cărţilor

POEZIA

Cîntarea luminii

● Noua carte *) de versuri a lui Valeriu Bucuroiu ni-l prezintă pe autor într-o ipostază definitorie pentru lirismul său. Ne aflăm în faţa unui poet solar, celebrînd lumina din oameni şi lucruri cu bucuria calmă a încrederii în frumuseţea lumii. Numeroase poezii sînt omagii aduse dimineţii, triumf al luminii şi simbol al primenirii : „Dimineaţa este cel mai limpede jurămînt / Este cea mai curată dovadă / că luminii îi este dor de pămînt. / Şi fluturii cresc în livadă" **(Primul pas)**.

Adevărul este lumina interioară care face să dispară tenebrele îndoielii, eliberînd energiile, aşa cum soarele învaţă grîul lecţia încolţirii : „La adevăr se poate ajunge / zburînd peste cîlcîiul norilor / sau dînd la o parte întunericul / de sub bolovanii greoi. / La adevăr poţi sosi / prin cringul întrebărilor / stînd de vorbă cu grîul / învăţat / să nu dea / niciodată-napoi" **(Se poate)**. În poezia lui Valeriu Bucuroiu totul există pentru a se împlini în lumină. Poetul surprinde acest miracol al devenirii ascultînd ritmurile secrete ale universului, descoperind cu ochii uimiţi cotidiana renaştere a lumii : „Crinul se trezeşte cu noaptea-n cap. Vrea să / fie primul care vede soarele / Aurul cerului sărută acolo, sus, lîngă stînci, / cu dragoste izvoarele / Gîze şovăielnice reîncep să cutreiere / lumea pe drumuri de vînt, / Cînd noi mereu căutăm : unde e ? unde e ? / miracolul acestui pămînt" **(Cînd noi mereu căutăm)**.

Simplitatea imaginilor este efectul unei atitudini programatice, respectată cu consecvenţă. Poetul nu ascunde lumea în cuvinte, ci o dezvăluie, o apropie spre cunoaştere. Limbajul transcrie bucuriile şi adevărurile simple, renunţînd la fastul lexical în favoarea clarităţii : „Să rupem tăcerea grosă a cuvintelor. / Nimic să nu rămînă ascuns / Uneori strălucirea veşmintelor e un zid nepătruns" **(Puţine cuvinte)**. Încrederea în cuvînt („Cuvintele sînt tunuri ce pot schimba rînduielile") semnifică încredere în forţa transformatoare a poeziei. Menirea acesteia nu stă doar în desfătare. Planeta este „o fiinţă" căreia poetul îi adresează un apel vibrant la raţiune, în numele integrităţii iniţiale : „Planetă / fii tot / timpul / cu ochii / pe grînele / coapte / Lasă joaca / Ocroteşte / pădurea / de brazi / înflorită / în noapte / Împarte-ţi / dorul / cu privighetorile / Ascultă ninsorile / Ascultă / inima cum bate / şi frunzele toate / Rupe // cît mai e / timp / răul de la rădăcină" **(În dialog cu planeta)**.

Tema care ocupă un loc privilegiat în spaţiul poetic al lui Valeriu Bucuroiu este dragostea de ţară. Şi aici, ca de-a lungul întregului volum, metafora luminii vine să traducă nobleţea idealurilor şi înălţimea sentimentelor. Ţara este „vatră de soare" şi „cununa de foc" **(Ţara)**, „soarele e frate cu românul" **(Toţi munţii)**, strămoşii cititori au luptat „să fie şi mai limpede lumina" **(El s-au bătut)**, „lumina întreagă e plaiul străbun" **(Armuri de argint)** iar luptătorii pentru independenţă „cu singele lor aprig au adus / tot soarele pe cer în plină noapte" ('77). Versurile nu mai au nevoie de comentariu, ele impunîndu-se prin sinceritate şi accesibilitate. Scăldat în lumină, pămîntul ţării devine teritoriu sacru, intangibil, apărat (în plan poetic) de puritatea cuvîntului. Pentru că „lumina / e cel mai curat / cuvînt / din cîte sînt" **(Cel mai curat cuvînt)**.

Poezia lui Valeriu Bucuroiu este cîntecul înălţat luminii, îndemn la păstrarea eternelor valori umane, elogiu inspirat al modestiei orgoloase de a fi doar o „fiinţă".

*) Valeriu Bucuroiu : „O fiinţă", Ed. Cartea Românească, 1977.

Valentin F. Mihăescu

Ecouri crepusculare

● Din petece colorate *) se intitulează cartea pictoriţei Margareta Sterian, titlul avertizînd asupra diversităţii scrierilor reunite sub numele de povestiri. Volumul cuprinde de fapt amintiri, evocări, fragmentare impresii de călătorie, versuri chiar, articole cu caracter publicistic ocazional **(Ulpia Traiana Sarmisegetusa, Din timpuri fără amintiri)** şi într-adevăr povestiri.

Cartea este cu toate acestea unitară, constituindu-se ca un jurnal incomplet, ale cărui pagini, retrospective, emit ecouri crepusculare. Este un jurnal care poartă pecetea sensibilităţii nostalgice ce se datorează pe de o parte formaţiei personalităţii artistei într-o aumită ambianţă culturală, a unei anumite epoci şi a unui anumit mediu, iar pe de altă parte înclinaţiei, predominante în scrisul feminin, spre tonul intimist, romanţios şi idealizant **(Suzana, O poveste neobişnuită)**. Caracterul de jurnal, evocarea, rememorarea favorizează tonul nostalgic crepuscular.

Eixstă în carte o plăcere rafinată a evocării descriptive somptuoase, fluide, un simţ al detaliului detaşat artistic, o aleasă tentă parnasiană.

Nu poate fi definit scrisul Margaretei Sterian fără a sublinia predominanţa viziunii picturale, explicabilă prin vocaţia fundamentală a artistei. Ochiul scriitoarei este deci atent la culoare, la desenul amănuntului, la jocul de lumină şi umbră, la compoziţia formată de grupurile de personaje în interioare. Evocarea interioarelor, a obiectelor fragile, a petelor de culoare, a irizărilor şi străfulgerărilor materiei innobilate, parnasianismul, viziunea picturală preţioasă rămîn în sine, detaşate din contextul deseori desuet, din altă vreme, merite ce aparţin în ultimă instanţă artistului plastic mai mult decît scriitorului.

S. C.

*) Margareta Sterian, „Din petece colorate", Editura „Cartea Românească", 1977.

CRITICA

O monografie a libertăţii în artă

● Aplicînd principiile matematice, semiotice şi cibernetice în estetică, Victor Ernest Maşek consacră o monografie riguroasă modalităţilor de manifestare a libertăţii în artă şi prin artă *). Acestea sînt sistematic analizate, în cele două secţiuni ale cărţii, în „planul pre-estetic, social-filozofic" şi „pe plan intrinsec estetic". Excursul istoric legat de **geneza şi constituirea autonomiei artei** desenează concomitent cîteva din întrebările fundamentale ale cărţii, privitoare la relaţiile şi interconditionările dintre creaţie, libertate şi responsabilitate, dintre angajare, partinitate şi libertate, precum şi impactul dintre artă, ştiinţă şi producţie materială. Rezolvarea acestor „întrebări" subliniază caracterul anistoric, metafizic şi respectiv lipsa de cultură a teoriilor estetice autonomiste ori nihiliste, necesare în evoluţia gîndirii, dar incompatibile cu drumul deschis parcurs de către artişti şi în ultimă instanţă cu adevărurile creaţiei. Este remarcabilă ascuţita confruntare a fiecărui segment din istoria artei de pe poziţii materialiste şi dialectice. Ochiul critic indică, fără menajamente, momentele de eliberare a valorilor dar şi cele de pseudolibertate, de infeudare. V. E. Maşek citeşte atît faţa cît şi reversul medaliei fiecărei teorii şi demonstraţii estetice, deznodînd tipicele noduri gordiene ale problemei, respectiv relaţia dintre libertate, informaţie, redundanţă, intenţionalitate, spontaneitate, inovaţie, adevăr artistic, ambiguitate etc. Nu numai **Planul** creaţiei este analizat ci şi **planul comunicării artistice** şi cel al **receptării**, unde V. E. Maşek aduce contribuţii originale, continuînd preocupările sale din estetica informaţională. Incitante, la obiect sînt comentariile textelor din Marx, Lukács, Marcuse ş.a. Ideea că în artă „creaţia înseamnă căutare (s.a.) şi nu „dicteu automat", după vocea adevărului absolut, sau după alte voci, cărora li se pare că deţin acest adevăr" se află în centrul acestui studiu necomplexat de rezolvările anterioare sau de momentele de impas traversate de sistemele estetice construite cu sentimentul definitivului. Mai multe trimiteri la textele scriitorilor români şi eventual un capitol consacrat momentelor semnificative ale literaturii naţionale în abordarea problemei libertăţii în artă ar fi confirmat strălucit demersul teoretic în cîteva din punctele lui de rezistenţă. Remarcăm în acest sens introducerea în studiu a unor texte din Rebreanu, Ştefan Augustin Doinaş, precum şi referinţele la Pius Servien. **Arta o ipoteză a libertăţii** ni se pare, mai mult decît monografia unei probleme pînă acum anevoie şi parţial studiată, un cod şi o morală estetică ce eliberează atît pe creatorii cît şi pe receptorii mesajului artistic de inerţii şi prejudecăţi esenţiale, o lecţie culturală obligatorie pentru cei ce nu vor să-şi închidă sau să-şi îngusteze adevăratele drumuri de asumare şi impunere a creaţiei.

Doina Uricariu

*) Victor Ernest Maşek, „Arta o ipostază a libertăţii", Editura „Univers", 1977.

Senzaţie şi alegorie

● Un poet remarcabil de la întîiul volum *) este George Larin deja nefixat cu totul esteticeşte într-o viziune pe voce proprie. Aci cîte ceva din Lucian Blaga (prin lumea ţărănească privită grav şi metafizic), aci cîte o caligrafie elegiacă, o autumnală în gust Ion Pillat, însă mereu fără acel simţămînt al imitaţiei şi al cîntării pe o partitură străină.

La George Larin lirică e mai întîi dicţiunea mecanică unde totuşi cresc imagini paradoxale : „Maree uriaşe de greieri se destramă / toamna, în vii strivite de sori vîscoşi şi grei". „Mareea" —este lichidul marin, greierele — o insectă campestră şi din combinaţia lor lese impresia poetică a imensităţii şi a unei specii rare, o himeră. Mai departe, strugurii sînt „striviţi" (acţiune directă) de „sori vîscoşi şi grei" (aberaţie astronomică, valabilă poeticeşte). Conştiinţa e răscucită de atîtea senzaţii, de atîtea raporturi noi stabilite de poet. De altfel, George Larin e un senzorial însă pe cale intelectivă căci dogorirea aceasta panteistă nu e a lui Blaga ci o vagă dorinţă conştientă : „Să fii o piatră adormită / în braţele unui pîriu / Să fii lumina care curge / în zori pe holdele de grîu". În al doilea rînd, o sursă estetică este aşa-zisa consternaţie poetică. Poetul se preface uluit ca şi cînd ar veni din altă planetă, identifică lucrurile lumii înconjurătoare, le defineşte, stabileşte între ele raporturi insolite cu efect mereu literar : „Acum se nasc cîteva lucruri noi / cărora nu le pot găsi un nume". Însă poetul e în sine un vitalist cu surdină metaforică şi George Larin are însuşirea notabilă de a preface lumea înconjurătoare şi de a o recompune metaforic. Interpretarea senzorială este la el acută căci pentru aproape fiecare senzaţie poetul are un corespondent : „Cum înotam cu ochii deschişi prin singele / dimineţii de vară, / vedeam cîntecele păsărilor, înflorind deasupra curţii / şi dansul rufelor întinse de mama pe sîngele — / vesti albe cu miros de săpun / pentru nările vîntului". Din sentimentul planetar al ireversibilităţii poeţii scoate versuri memorabile : „Ore bătrîne fumează-n păduri. / Rar murmurînd prin muzicale luturi. / alunecă-o neant greieri mahmuri / E vremea vinurilor roşii... Cîntă-mi tărîna caldă pîn-oi nemuri / Prieteni, în răscruce toamnei suntem / frunze ce cad din alte galaxii".

Poetul are încă a-şi purifica productiile de cîte o stridenţă şi mai ales de vocabularul ignobil, valabil la alţii, însă supărător la un liric impresionist şi muzical, cu sensibilitate contemporană cum este George Larin.

Artur Silvestri

*) George Larin, „Elegii pentru pămînt", Editura „Cartea Românească", 1977.

PROZA

Întoarceri în timp

● La şase din cele şapte proze ale volumului **Echinox** *), personajele îşi caută insistent trecutul. Privirea lor înapoi nu este nici mînioasă, nici tandră. Întoarcerile lor în timp reprezintă nu rememorarea ocaziilor pierdute, cît aşteptate delicii ale unui refugiu compensator. Piesele de rezistenţă ale cărţii sînt „Echinox" şi „Aige". În fiecare dintre ele personajele masculine, un arhitect, un pictor, caută mai puţin femeia iubirii nemplinite cît parcă pe aceea a iubirii niciodată întîmplată. Neliniştii neconsumate revin mereu devastatoare în somnolenţa unor existenţe. Aici notaţia este nervoasă, semnificaţia amănuntului atent risipită în montura narativă. Dar personajele cărţii se aseamănă foarte mult şi atunci dintre pagini se desprinde un el, cutreierat de spaime şi justificări şi o ea, femeie exactă, mereu egală sieşi şi imaginii despre ea, aşteptîndu-şi bărbatul cum un port vapoarele întoarse din lungi rătăciri.

Feminizarea personajelor masculine, nevoia lor violentă de ocrotire şi de explicaţii este opusă dintr-o acută nevoie de conflict unor eroine aflate în perpetuă postură caritabilă. Premeditat sau fără voie se alunecă repede dar cu abilitate în psihologizare. Cum eroii sînt intelectuali,

în toate prozele muzica apare ca semn şi al distincţiei şi al unei pretinse purităţi. Bărbaţii nu devin credibili decît pe fundalul sonor al unui concert de Rahmaninov sau al oboiului din „Concertino" de Pergolesi. Transferul de autoritate din planul valoric al muzicii în cel al afectelor ţine în acest caz de nevoia unei evadări din anecdotic.

O notă aparte o dă volumului proza „Muntele şi cei treisprezece". Aici un grup de ţărani coseşc fînul de pe un munte pentru a-l duce în satul lor răvăşit de inundaţii. Victime ale unei neînţelegeri administrative, rezolvate pînă la urmă fericit, ţăranii au constant o robuseţe morală care face ca şi prezumţia de a deveni oameni cu „cămaşa colorată" (trecerea lor în alt regim de viaţă, pe şantierele industriale) să nu poată întina raporturile lor milenare cu natura, cu muntele prieten şi martor al trecerii lor prin timp.

Lui Nicolae Jianu îi reuşesc descrierile decorului, fiind un peisagist care se ignoră. Tot ce este în afara zidurilor are un fast aparte, o ceremonie a autenticului ce se înscrie în buna tradiţie a prozei noastre. Volum de căutări, din „Echinox" este de reţinut dorinţa unui prozator format la şcoala epicului pur de a-şi crea dificultăţi stilistice.

Tudor Stănescu

*) Nicolae Jianu, „Echinox", Editura „Albatros", 1977.

prezenţe

● MOSCOVA — Corespondentul Agerpres, Mihai Coruţ, transmite :

Aflat în vizită în U.R.S.S., tovarăşul George Macovescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor din România, a avut o întîlnire la conducerea Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. cu V. M. Ozerov, A. B. Ceaikovski, N. F. Fedorenko, secretari, precum şi cu alţi membri ai conducerii Uniunii Scriitorilor sovietici.

În cadrul întîlnirii, desfăşurată într-o atmosferă caldă, prietenească, a avut loc un schimb de informaţii privind activitatea uniunilor de scriitori din cele două ţări şi au fost examinate unele probleme ale lărgirii continue a colaborării dintre cele două organizaţii.

Preşedintele Uniunii Scriitorilor din ţara noastră a avut, de asemenea, o întîlnire cu conducerea revistei „Voprosi Literaturi".

La întîlniri a participat Gheorghe Badrus, ambasadorul României în Uniunea Sovietică.

modalități și perspective noi în însemnările de călătorie

Memorie și destin

Poate fi considerat „Mitologii subiective" un jurnal de călătorie? Fără îndoială, da. Cu siguranță, nu. Comentînd afirmația lui Thibaudet, care distinge între călători pe cei care simt și pe cei care văd, Octavian Paler notează: „Ce înseamnă **a vedea** pur și simplu? Nu e oare acesta faptul cel mai trist? Cei care văd cred că au cucerit lumea, dar nu fac decît s-o piardă în schimbul unor albume de fotografii care n-au mai multă valoare decît un insectar cu fluturi strălucitori și uscați..." Prin urmare, din punctul de vedere al amatorilor de „literatură pe bază de ghiduri turistice" cartea în discuție nu este un jurnal de călătorie. Autorul ei face parte din categoria **celor care simt**. Peisajul Greciei și incursiunea imaginară în lumea antică reprezintă doar stimulii călătoriei interioare, drum în memorie ce se identifică cu destinul. „Vroiam să înțeleg lumea cu inima. Și din aceeași pricină îmi reamintesc mereu. Memoria mea e ca o rană care singerează. Și totul este viu și destin în mine, deoarece **memoria este destinul meu**" (s.n.) — se confesează Oedip în paginile cărții. Dar, Oedip, ca de altfel toți eroii miturilor antice din „Mitologii subiective" sînt măștile sub care autorul întreabă și răspunde, dialogînd cu sine asupra condiției umane: „Căci grecii antici sînt simple pseudonime. În fond, de fiecare dată am vrut să zic eu însumi".

Între surisul metafizic al sfinxului egiptean — care neagă deșertul prin indiferență — și întrebarea sfinxului teban, scriitorul a ales cea de-a doua soluție existențială. Judecată în planul acestei dileme, cartea este consecința unui eșec: „Cînd eram copil și mă jignea cineva mă amăram printr-un joc ciudat și infricoșător. Mă uitam la el cu tristețe și mi-l închipuiam mort. Nu era acest joc bizar o încercare instinctivă de a învăța indiferența? (...) După ani de zile trebuie să recunosc că **am eșuat în toate încercările de-a nepăsarea**" (s.n.) Opțiunea pentru întrebare presupune însă și curajul răspunsului datorat sfinxului. Măreția lui Oedip stă în demnitatea cu care-și asumă destinul, refuzînd uitarea, adică indiferența.

Memoria constituie obsesia fundamentală a cărții lui Octavian Paler. Ea este sfinxul din noi, care pune întrebări și așteaptă răspunsuri. Fiecare secvență din „Mitologii subiective" reprezintă, de fapt, variante ale confruntării esențiale dintre Oedip și sfinx. Călătoria lui Ulise se sfîrșește cu întoarcerea în Ithaca. Rătăcitorul refuză insula metafizică oferită de Calypso și „fericirea de a uita" propusă de lotofagi. Ne aflăm în fața aceleiași dileme: nepăsare sau implicare. Cei doi sfincși îl așteaptă pe Ulise. Amintirea Ithacăi învinge, iar gestul lui Ulise consemnează o nouă victorie a memoriei. Capitolul despre Ulise și lotofagi îi prilejuiește lui Octavian Paler cele mai bune pagini ale cărții. Tensiunea înaltă a ideilor rămîne constantă pînă la sfîrșitul eseului. Masca lui Ulise devine transparentă, lăsînd să se vadă chipul creatorului. Confesiunea este totală și se transformă în profesie de credință: „Un val de întrebări absurde mă asediază însoțindu-se cu balansul mării... Dacă paradisul inițial a fost pierdut prin cunoaștere, înseamnă că ar putea fi recucerit prin ignoranță și amnezie? Cunoscînd lucrurile ni le înstrăinăm? Le numim pentru a le pierde? Cucerind lumea o trasformăm în ruine? Și ținînd minte totul nu-i îngăduim să-și recapete echilibrul? Fiecare lucru deposedat de mister e o cărămidă mai puțin la templul speranței? Un lotofag e oare mai liber decît mine, care depind într-o atît de mare măsură de memoria mea?" Filosofia lotofagilor, concentrată în aceste întrebări, ascunde un pericol pe care Ulise l-a intuit perfect. O lume fără trecut înseamnă o lume fără viitor, fără speranță. „memoria fiind condiția visului". Iar o lume din care speranța a dispărut este condamnată la nemișcare. Sisif nu-și mai împinge bolovanul în vîrful muntelui, Tezeu și Icar rămîn prizonierii labirintului. Prometeu lasă focul în stăpînirea zeilor, piramidele sînt simple morminte ale faraonilor. Oedip tace în fața sfinxului. Iată de ce Ulise se întoarce în Ithaca, ancorează la țărmul memoriei: „— Ți-ai iubit insula, Ulise? — Nu numai desore dragoste e vorba, ci despre ceva mult mai complicat. S-o numesc ordinea mea interioară. Să nu uit cine sînt și ce este în mine statornic. Nu există libertate în afara memoriei. Și nici fericire".

Pentru Ulise țărmul este cel care, limitînd-o, dă sens mării, asemenea firului Ariadnei care învinge dezordinea și absurdul labirintului. Este deosebit de semnificativ faptul că și locul de unde pornesc și unde se încheie „Mitologiile subiective" este tot țărmul mării. Altfel spus, orice odisee, înțeleasă ca aventură a conștiinței în căutarea răspunsurilor la interogațiile dramatice ale existenței, se termină cu eterna redescoperire a țărmului, spațiu al memoriei din care se naște speranța. Acum, o nouă călătorie în întîmpinarea sfinxului trebuie să înceapă.

Valentin F. Mihăescu

Observația moralistă

Un înșelător jurnal de călătorie e „Teritorii" de Mircea Zaciu (Ed. Dacia, 1976). Ce este aici spirit migrator, sensibilitate la pitoresc, antenă la exotic, și ca atare, la diversitate? Toate acestea nu prea se găsesc aci și cine răsfoiește „Teritorii" cu gîndul documentării geografice și al anecdoticului pur n-are însemnate voluptăți. Mircea Zaciu a funcționat în R.F.G. ca profesor la două universități vreme de cinci semestre, a fost în scurte excursii la Paris, în Olanda și în Anglia. Cîteva pagini au Washingtonul drept cadru, altele — puține — Belgia. Omul nu e un turist și nu suferă de acea bulimie de noutăți care omoară inteligența și sufocă înțelegerea: e un sedentar fin care observă lumea înconjurătoare și o clasifică, un moralist și un liric învederat deși cu o surdină întotdeauna trează.

N-a voit să dea un rezumat de ghid Michelin, nu descrie decît foarte rar, căci simțul naturii este mai slab decît simțul umanității. „Oamenii l-au interesat mai mult decît locurile". Și, în adevăr, nu un zgomotos jurnal de voiaj, ca un film documentar prin aerogări și pe bulevarde, prin interioare străine și în medii curioase e „Teritorii". Autorul, melancolic și elegiac, are o percepție de obicei intelectuală a lumii; erudiția și emoția genuină se combină la Mircea Zaciu într-o proporție fericită.

Un cărturar raportează obiectul investigației lui amatoare la disciplina pe care o servește, de aici și mulțimea informațiilor fastidioase din unele jurnale de drum, scrise de altfel de intelectuali culturalicește stimabili. Mai nimic din acestea la Mircea Zaciu. Proza lui nu e cărturărească ci intelectuală, nu e pedantă ci vie, nu privește străinătatea muzeologic ci actual. Puține date seci, externe, și multă observație umană, rectitudine morală, febricitare în raport cu veacul. Izbitoare sînt aci sagacitatea, ochiul plastic care măsoară proporțiile și dă o judecată lute, aproape telegrafică. Apoi mulțimea de sentimente diferite observației intercepției și cu o notă adînc atrabilară. Am zis că autorul e un „moralist" și în adevăr el face studiu caracterologic, portret, inventar subtil de moravuri, mirîndu-se cu toleranță. Însă toate acestea, răspîndite în scurte notații nervoase, — reduse uneori la cîte o propoziție sau la cîte o frază, „Teritorii" are, asadar, mai degrabă aspect de „carnet", de „agendă" și nu de cronică supusă prestanței unui scop.

Nu s-ar putea zice că lui Mircea Zaciu i-a fost ușor ca lector de limba română în Occident. „Mai e și condiția schimbată a naratorului — zice el — care nu e un turist pur și simplu, ci exponentul unei culturi ajuns temporar într-o ambianță spirituală, fixat acolo prin îndeletnicirea profesională, nu de elementara curiozitate a drumetului care mătură peisajele". Ca moralist prin urmare, nu umanitatea izolată în tipuri îl interesează, ci raporturile dintre culturi. Nefiind în mirate și sînt vii imaginile românești, de acasă, și acest sentiment al teritoriului originar, conștiința interior, e termenul afectiv al raportului. Nu un punct de vedere metafizic despre umanitate, ci o perspectivă morală adînc națională, pornită din o repetare tradițională adăpată în conflict interesînd noi — aceasta e baza moralismului său.

Și cîte nu găsești aici! Cîte un portret, e de formulă oarecum clasicizată, deși fără acele trăsături baroce și subiacente, direct aci, precum o fișă de observație: „Bărul impresie Farre (...) bărbat frumos, voce caldă, distincție cordială. Din păcate, a dreptului cuvînd, interiorul de apartament, zgomotoasă a directorului (...) subiectul și mirat ca o statidă, înfățișare de vizitator de [illegible], îmbătrînit în grad la aceeași formă". Sau rememorarea lumii tranzitorii, a tîrgului departe, în stil ușor proustian, cu surse într-un dor mental sugestiv, raportat la memorie. Minunate sînt acele fulgurații sentimentale, de unde ideea melancoliei deperzate nu lipsește. Nici documentul asa-zis social nu e uitat. Pe Mircea Zaciu îl mai îl-a surprins în Franța și aveau de la el un excepțional jurnal, o fișie de temperatură morală, inestimabil pentru noi, prin factologie ca și prin ardoarea flăcării morale, în fine, prin observația acută. Și în sfîrșit, combinații de „teritorii" umane și geografice, răsfrînte în acea „țară inocentă" a unui eu care se cunoaște pe sine în amănunt și îi clasifică pe celălalți pe baza unui exercițiu de observație neîntreruptă.

Mircea Zaciu nu e la prima carte de proze (a mai scris de altfel și teatru, dese mai rămînă în „Teritorii" avem și o producție cumătă excepțională, ca și surpriza unei prozatori adînciți în [illegible] capabili de [illegible] și pe [illegible] „teritorii" unde autorul s-a [illegible] [illegible] rar, dînd mereu cu reușite [illegible].

Artur Silvestri

Atracția sobrietății

Jurnalul de călătorie s-a constituit, în timp, ca un gen aparte al literaturii, ocupînd o poziție de frontieră și caracterizîndu-se în același timp printr-o popularitate deosebită, motivată prin însăși condiția sa. Este un domeniu al literaturii în judecata căruia asupra criteriilor estetice primează criterii de altă natură. Genul este facil, atrăgător și ca atare benefiziază de receptivitatea prioritară a cititorilor. Facilitatea este o trăsătură care încă nu se manifestă în mod absolut și necesar, ea caracterizînd genul dar nu și fiecare carte de călătorii în parte. În primul rînd pentru că jurnalul de călătorie pune în circulație un volum de informații care, oricît de atrăgător prezentate, instruiesc și formează. Caracterul instructiv al oricărui jurnal de călătorie anulează în parte facilitatea genului, depinzînd, evident, de atitudinea autorului. Faptul că **Jurnalul de călătorie** al istoricului Constantin C. Giurescu s-a epuizat în scurt timp, făcînd necesară actuala ediție, adăugită de altfel, vorbește de la sine despre calitatea acestei cărți.

Atitudinea autorului exclude veleitățile și se declară de la început: „Scriu ca un om de știință, nu sînt nici un apologet al Statelor Unite, nici un critic cu orice preț". Această atitudine, proprie savantului este explicitată în cuvîntul introductiv al autorului „am încercat să văd cît mai mult cu putință, în diverse domenii, și, pe cît posibil, elemente reprezentative".

Viziunea jurnalului este determinată, inevitabil, de structura sufletească și de formația autorului. Înzestrat cu certitudinea prestigiului său de savant bine cunoscut în mediul universitar internațional, Constantin C. Giurescu este un călător echilibrat, fără neliniști și nesiguranță. Jurnalul oferă paradoxul de a fi o scriere foarte personală și în același timp impersonală. Ca personalitate purtătoare a mesajului culturii românești, istoricul este un călător cu multiple relații, obligații, amiciții, mișcîndu-se într-un complex de evenimente în care ocupă un loc central și privilegiat. Este o poziție ce determină în mare măsură viziunea jurnalului în care asigură o anumită implicare. Cartea este deopotrivă expresia implicării și a contemplării impersonale. Evident,autorul nu este un spirit contemplativ sentimental ci, dimpotrivă are o acută conștiință a propriei personalități și o luciditate care exclude entuziasmul, uimirea sau patosul, după cum este de altfel o ființă prin excelență sociabilă și deloc solitară. Mondenitatea relațiilor lumii universitare este dublată în fond de gravitatea nu mai puțin universitară cu care sînt privite relațiile, oamenii și locurile ce se oferă cunoașterii călătorului.

Jurnalul de călătorie al lui Constantin C. Giurescu vizează informația în primul rînd. Aici devine evidentă viziunea proprie [illegible] preocupat de evenimente și date în care [illegible] este foarte bogată. Aceasta exclude de la început facilitatea, fără a decepționa pe [illegible] cititori doritori de culoare și aventura — pentru că jurnalul de călătorii în genere echivalează cu relatarea unor aventuri mai mult sau mai puțin spectaculoase în planul evenimențial sau intelectual. Succesul cărții se datorează evident personalității autorului și interesului pentru zona geografică și socială vizitată, căci latura atractivă a cărții lipsește. Istoricul este un savant și atitudinea sa refuză atractivitatea pură, „culoarea" și detaliul pictoresc în favoarea a ceea ce este semnificativ și reprezentativ. Primează datele privitoare la diverse domenii și evenimentele, cu semnificația lor istorică și socială. Jurnalul se singularizează — astfel printr-un anumit grad de generalitate, evident și salutar. Predomină determinările neutre cu „remarcabil", „impozant", „interesant", „mare", „frumos", amorul refuzînd în genere descrierea detaliată. Jurnalul este o carte informativă și nu de atmosferă de „voluptate" de unde caracterul impersonal al unei viziuni în fond foarte personale.

Confruntarea cu lumea vizitată se produce cu repetate rapoarte la reperele sufletești ale lumii de acasă, prezentă permanent în conștiința călătorului, în preocupările sale, în dialogul și conferințe, cu realitate al cărei purtător și interpret este autorul jurnalului.

De altfel relatarea călătoriei în spații geografice vaste și în mijlocul unor realități europene se încheie cu reproducerea unora dintre conferințele prin care Constantin C. Giurescu a răspîndit mesajul culturii românești, texte ce alătură acestei cărți reale modalități ale călătoriei în spațiul românesc nu mai puțin interesante decît jurnalul însuși și purtînd caracteristicile aceluiași spirit.

Sultana Craia

Omniprezența dorului

Cartea Ioanei Postelnicu este un roman, aza cum se specifică pe copertă, constituită din cîteva **filoarăți esențiale**, cum scrie pe pagina de gardă; este un roman autobiografic selectiv, esențializat: totodată este și un jurnal de călătorie romanțat, în urma unor peregrinări mai vechi sau mai noi pe diferite meridiane ale lumii. Titlul **Roata pămîntului, roată pămîntului**, este numai aparent ciudat și cam greoi, în fond fiind foarte adecvat conținutului și formei cărții. Autoarea se mișcă cu ușurință, [illegible] și [illegible] în Canada și Statele Unite ale Americii. Texte moderne, chiar [illegible] care au dăruit [illegible] în documentul acesta care au dăruit [illegible]. Ioana Postelnicu este și autoarea monumentalului roman **Plecarea Vlăsinilor**, [illegible] [illegible] prezintă fenomenul [illegible] eroi ai acestei cărți cum sînt [illegible] Alexa Brangă, Istina, Vuia, [illegible] și alții au marcat pentru totdeauna memoria cititorului (din nefericire nu și pe cea a criticilor literari). Acestor, chiar din primele pagini ale noii cărți [illegible] robust și de aleasă țesătură stilistică, care este [illegible] Postelnicu, și-a revendicat dreptul lui, [illegible] în scurt timp stăpînire pe materialul care trebuia relatat, dîndu-i turnura adecvată. S-au multiplicat astfel planurile, au devenit din ce în ce mai dese apelurile la **etapele de viață** petrecute, **cîntecul amintirii** și-a intocmit din ce în ce mai deplin melodia, nu o dată în dauna **jurnalului de călătorie** propriu-zis, în final rezultînd o carte de o densă complexitate, dar fără epatările modelor literare și de o frumusețe calmă care emană din împlinirea întru înțelepciune a unui destin omenesc și artistic. Însăși autoarea, spre finalul narațiunii, se miră de întorsătura pe care au luat-o lucrurile: „De ce această carte, pe care am gîndit-o într-un fel, se alcătuiește altfel?". E întrebarea, rămasă necontenit în haloul uimirii, pe care și-o pot pune și și-o pun numai artiștii veritabili, pîntuiți de îndoielile de fiecare dată altele ale creației, suverani totuși și sfidători ai schemelor date.

La care anume aspecte atît de variate din acest compositum totuși armonios să ne oprim? Poate chiar la valorificarea dramei desfășurate pe distanța a cîtorva ani, strania boală (doar 4 000 de cazuri pe întreg globul!) și „aventurile" pe care le-a avut, la Paris, autoarea pînă s-a vindecat de morb, desfășurări autobiografice care vor interesa, fără doar și poate, pe viitorul monografist. Poate la dezvăluirile privind familia domniei sale, mai ales interesante cît privește pe acei vechi și dîrji strămoși din mărginimea Sibiului, reînviați și redimensionați în romanul **Plecarea Vlăsinilor**. Poate la impresiile pe care i le-au lăsat țări și orașe, multe, sau muzee, străzi și locuri peste care natura și omul au pus, și autoarea a sesizat-o, o pecete irepetabilă. Or, poate, la acel sobru și totuși respectat pînă la adulație portret al tatălui, ambițiosul fiu de olevi, care se rupe din Poiana Sibiului și coboară în burg, preschimbînd îndeletnicirea moștenită prin meseriei noi, ajungînd mai marele tuturor meseriașilor sibieni, sprijinitor al Astrei, participant ca delegat al mărginimii la serbarea Unirii de la Alba Iulia, destin într-o lature convergent cu acela al căminarului Eminovici, căci ca și acesta se cheltuie pînă la arderea totală pentru a investi totul în cei șapte fii, pentru a-i face „domni", oameni de carte. Și care părinte ținuse într-o vreme un „caiet de memorii", din care scriitoarea reproduce cîteva fragmente, dovedind un talent frust readucîndu-ne repede în gînd **„Memoriul meu"** al talentatului țăran moldovean Toader I. Ștefan publicat mai acum cîțiva ani.

Ne-am putea opri mai pe larg și cu interesante beneficii la fiecare din aceste aspecte, cum și la altele neenumerate, dar aici preferăm fie și un scurt popas asupra jurnalului de călătorie din Canada și Statele Unite ale Americii. Aici pe scriitoare o interesează în primul rînd omul, românul care s-a strămutat acum o sută sau mai bine de cincizeci de ani. Cuceririle tehnice, edilitare, facilitățile etc. noului continent sînt notate în treacăt, văzul și auzul autoarei se îndreaptă spre „vlăsinii" care au plecat și s-au așezat aici. Bună parte din acest jurnal o constituie un șir de vizite și discuții cu românii americanizați. Le sînt studiate casele, îmbrăcămintea, obiceiurile, limba. Pagini remarcabile se obțin din povestirile lor privind drumul, odiseea care i-a avîntat odinioară aici-împreună cu femei și copii. Au îndurat răul de mare, foamea, boala, și-au „înrădăcinat" copiii morți în apele nesfîrșite ale Oceanului. Fugiseră de asuprirea imperiului habsburgic într-o țară a libertății, dar au dat peste oprelști, peste bîrlădări și dureri. Au luptat din răspunteri pentru a ieși surcuzul la lumină. Nu s-au dat în lături de la cele mai periculoase munci. Unii au înjghebat chiar o mărunță stare materială. Numai faptul că au fost numărați dintr-o turmă, cum ar zice Eminescu, sănătatea și vigoarea l-a ajutat să învingă, pe cei care au biruit. Au rămas însă niște oameni mari, cu o naivitate de adolescenți, vorbind un dialect bănățenesc, ardelenesc, bucovinesc de la începutul de secol, îngrijorați cu toți (discuțiile autorei sînt purtate în marea majoritate cu oameni ajunși la asfințitul de seară al vieții și strămoșilor care fac tot mai grele eforturi pe ei ce trece pentru a nu pierde orice din limba și obiceiurile strămoșilor. În ultimii ani, au revenit mulți în țara de baștină și s-au bucurat cu amintiri dintre cele mai frumoase despre realizările săvîrșite aici și despre politica statului român. E destul să auzi un cuvînt, o melodie românească și ei, oameni tenaci, care și-au dovedit prin jertfe neumilitoare, plînd sau nu și simțite rîd pentru a nu uitînd. Și-au prezentînd durele și unele tragedii intimpării prin care au trecut în povești și legende, ceea cum a știut să facă tot deauna și poporul din care au fost scăși și se descendă, și cînd, în momentul unei astfel de lectii nu doar naturale ci și sociale, să rămînă se mai departe.

Dar nu dor sfîșietor, omniprezent, manifestat într-o infinitate de fațete și într-o infinitate de situații și impresii fără oștîrbă pe acești „vlăsini" arhaici, dorul de țara și limba ei, de semenii și vîlcele îndemîne ale ei, de mormintele strămoșilor pe care nu le-au putut duce cu dînșii. De fapt întreaga carte este o carte despre dorul românesc, din fiecare pagină emană patriotismul scriitoarei, mîndria că destinul românilor este inseparabil și peren sub stele. „Nu sînteem născuți din generații spontane, — face într-un loc grava profesiune de credință scriitoarea — am avut părinți, străbuni, avem copii... Ne-au transmis aceștia, sîngele din cîte au avut ei, și noi la rîndul nostru le transmitem mai departe celor ce vin. Ata se formează neamul, conștiința de neam, de familie. Locurile pe unde au clămat strămoșii, pe unde au trăit ei, experiențele lor de viață, înseamnă istorie. Din ele se înțelege chipul oamenilor, felul de trai, felul de îndîre al epocii. Toate ne leagă de pămîntul nostru, de țara noastră, toate fac din noi poporul acestui loc. (...) Glasul meu aici, în cartea aceasta despre care vorbesc mereu, sună curat și drept. Și în clipa cînd lustr întîmplările cărții la care scriu acum, prin stilul meu curge același suvoi al sentimentelor sădite în mine de strămoși. De aceea am simțit, oriunde am fost, legătura mea cu țara, imposibil de rupt. De aceea dorul meu de oș, de dealuri și orașe, de grai și cîntec, de rarul și limpede sau [illegible], m-a însoțit pretutindeni și nu ostenesc a vorbi despre el...".

Gheorghe Sucia

Orizonturi spirituale

Cartea lui Adrian Marino („Caiete comparatiste") se definește normal prin [illegible] dintre text și metatext, adică dintre transcrierea directă și extrapolarea teoretică. Ea degajează, în mod firesc, acestor-o discreție preliminară asupra condiției [illegible]: sînt definite elementele obiective (structurile literare ale semnului și cele subiective (intenția și perspectiva care au animat redactarea notelor de drum). Autorul nu se lasă covîrșit de impresii, ci, din contra, tinde să ne prezinte un complex ordonat de însemnări prelucrate de călătoriile sale. Pornind de la ideea necesității depășirii „complexului lui Dinicu Golescu", A. Marino își propune să ne prezinte cultura europeană privită din perspectiva culturii române.

Ceea ce îl atrage pe critic este îndeosebi viața lăuntrică a culturilor. Peisajul pe care i-l oferă țările vizitate răzbate cu greu în carnetele sale. Nu spațiul fizic îl interesează, ci orizontul spiritual specific fiecărei țări. Transcriindu-și impresiile, criticul va eclipsa pe călător, conferind lucrării un aer de disertație teoretică: „Tot mai bine îmi dau seama de următorul fapt: Franța „mea" pe care o înțeleg, mă atrage și o admir, aparține mai mult zidurilor și cărților și mai puțin oamenilor" (p. 96). Adrian Marino transformă fiecare constatare într-o punte către meditația generalizatoare: observațiile separate sînt astfel legate și integrate în complexe teoretice mult mai ample.

De-a lungul întregii cărți, cititorul poate descoperi o temă constantă: aceea a bibliotecii. Aici are loc dialogul dintre autor și culturile respective, aici se nasc intuițiile și gîndurile pe care peisajul exterior le va confirma ulterior. Care este semnificația bibliotecii într-un jurnal de călătorie? În fond, nimic nu este mai părelnic decît impresia că, la sfîrșitul unei scurte șederi ai cunoscut o țară și o cultură. Unde este oare elementul definitoriu și specific al acestora? Se află el închis în formele lor obiectivate (de unde și fascinația muzeului ca păstrător al obiectelor sacre ale unei culturi) sau în felul de a trăi și de a gîndi al oamenilor pe care-i poți întîlni? Sau, și aceasta este calea pe care o alege Adrian Marino, el poate fi descifrat prin contactul cu marile realizări spirituale ale unui popor.

Călătoria este un efort de înțelegere. Acesta nu se poate defini pornind de la percepțiile cotidiene (care se anihilează prin multitudinea lor), ci de la o poziție teoretică bine determinată. Biblioteca rămîne deci locul unde datele risipite pot fi ordonate și ierarhizate. La ieșirea din ea, criticul privește lumea cu un ochi scrutător disecînd fenomenele, căutînd cauzele și implicațiile lor profunde: „Probabil fiindcă duc o viață foarte monotonă și abstractă reținînd prin contrast și astfel de detalii. De pe Pontneuf privesc o familie hippy instalată chiar sub parapetul Senei... Este dimineață, abia s-au trezit, ieșiți din sacii de călătorie. Sînt la micul dejun și studiez cu atenție întreaga scenă. Indiferență totală la ideea de spectacol, exhibiție, mediu, reacțiuni sociale. În mijlocul unei civilizații hiperurbanizate și mecanizate, a apărut o insulă (sau o tumoare) de inconformism, neaderență, poate și de poezie. Sînt probabil excesiv, căci, — la anglo-saxoni cel puțin — stilul hippy nu exclude nici confortul (boem), nici securitatea (economică)" (p. 95) Găsim aici observații sociologice, date pentru o meditație asupra condiției omului secolului XX, gînduri

Mihai Coman

Continuare în pag. a 6-a

ileana mălăncioiu

Peste zona interzisă

doamne iar îmi este frică
un cal alb cu pielea scrisă
cu vechi cîntece de moarte
a scăpat din frîul său
și începe să mă poarte
peste zona interzisă

șeaua roasă de lemne dulce
lunecă încet sub mine
și nu știu cît mă mai ține
am rămas pe greabănul
ascuțit de mina ta
nu mai mult decît ajunge
să mă poată spinteca

mă lipsesc de el cu totul
și-ntind mîinile spre coama
argintie și spre botul
lung însurubat în sine
ca o trîmbiță de foc
înălțată către tine

cresc vertebrele sub mine
ca vechi aripi lungi de os
care bat încet de dorul
dus al unei alte lumi
pregătindu-l să-și ia zborul

îl izbesc plîngînd în pîntec
și-a tăcerea brusc lăsată
după ultimul cuvînt
îi sînt coasta în picior
ca pe un os ce mi s-a frînt

m-am rostogolit în gol
dar mai sînt încă legată
cu lanțul lui de vertebre
pe care am fost purtată

calula cu botu-n sus
calula cu pielea scrisă
cu vechi cîntece de moarte
nu mă mai tîri prin piatră
stai — e zona interzisă
cheamă-ți minzul să mă poarte

înapoi pe șeaua veche
de lemn dulce spre cîmpie
că ți-l las să pască-n voie
și-i dau vin în loc de apă
cum îți dam odată ție

și ți-l pup pe botul cald
și-n zori îi șoptăn chiar eu
părul lung al coamei ude
ca-n șoptăn din osul meu:

calul nu mă mai ude

Nu știam cum se poate prăbuși o casă

nu știam cum se poate prăbuși o casă
știam cum poate apăsa întreagă
asupra mea și cum nu e nimeni
care să înțeleagă

că țip sub zidurile unde-am fost lăsată
și că oricine-ar îndrăzni să vină
ca să mă scoată n-ar mai găsi calea
făcută să ies la lumină

așteptam sub grinzile îndoite
nu știam cum se poate prăbuși o casă
adică de unde începe ea să cadă de tot
peste cel pe care-l apasă

Atîta doar

atîta că o coloană de morți putea să înceapă cu tine
sau să se termine cu tine dinadins
încolo nici o deosebire esențială
și nici un fel de neînvins

doar cîțiva aminați anume
să scoată trupurile ajunse la soroc
de sub zidurile care le-apasă
și să le-ngroape la loc

și să scrie numele pe crucile duse
în spate ca niște copii
care nu peste mult
nici ei nu vor mai fi

atîta doar că o coloană de morți putea să înceapă cu tine
sau să se termine cu tine din greșeală
încolo nici un fel de neînvins
și nici o deosebire esențială

Acesta e sîngele meu

acesta e sîngele meu pierdut odată
și plătit și pus înapoi în vine
și curs a doua oară pe străzile acelui oraș
de care cineva mă ține

încă departe ca și cum ar ști
că vechea rană n-a-ncetat să doară...
va trebui să mai trăiesc o vreme
să-mi plătesc sîngele a doua oară

nu cu bani ca pe cel pierdut cîndva
ci punînd de pază inima sfîșiată a mea
lîngă morții celor morți care-așteaptă
și n-are cine să vină să-i ia

prieteni duși eu nu vă mai pot spune nimic
gîndul meu mort cu voi împreună
așteaptă să fie scos de sub tîmplă și îngropat
în groapa comună

dumitru mureșan

Parcă ieri

Parcă ieri eral
pe-a gură de rai
cu pomi infloriți
ca dinții de sfinți.
Și te așezai
sub pomii de rai
cu floarea mișcată
de-a mină ciudată,
sub pomii sonori
cu zumzet ușor
de-albine scăpate
de pustietate.
Și mai sus urcind
coasta de pămint
ciți pomi neclintiți
se lăsau priviți
așa cum i-a prins
ziua, in cuprins.
Parc-ar fi murit
și i-au părăsit
oamenii-n grădini
de durere plini.
Parcă ieri erai
pe-a gură de rai
cu miros de vis
din raiul deschis...

Voroneț

A fulgerat și-a trăsnit
toată noaptea, pesemne
pereții s-au albăstrit
ferestrele-s steme
Cu trăsnet năprasnic
gerul ne-a deșteptat
casa e-a mănăstire
luminată treptat.
O mie de mănăstiri
cu podoabe de preț
repetă-n văzduh
vechiul Voroneț.
Sint geamurile, vitralii
ușile, porți ferecate
și sună metalic
petale in glastre.
Scirțiie cheia zăpezii
de-argint in tării
veșminte și așternuturi
s-au făcut străvezii.
Din fresce de gheață
voievozi coboară
și-i spre dimineață
și e către seară.

După un calcul...

Averea mea se află
in dealul de zăpadă
sub care stau parcate
mașinile, pe stradă.
Bogat sint cum nu-i altul
in colțul meu de cer;
nu-mi mai doresc, văzindu-l
bani și chiverniseli.
Mi-ajunge dealu-acesta
rotund, cu miez de nucă
și miez de piine nouă
și alte cite incă.
Căci flori sint sub zăpadă
și iarba naită doarme
și după deal o sută
de oi iernează calme.
Și-i dealul din fereastră
precum un seif din care
scot, dacă am nevoie,
ce nimenea nu are.

Piinea și coaja piinii

Piinea pusă pe masă
lipită de mușama
ca o broască țestoasă
in carapacea sa.
Piinea și coaja piinii
precum hirtia arsă
pe-a rumenă lampă
in zorii ce se revarsă.
Piinea, buna și frumoasa
piine a noastră
ca altădată luna
răsărită-n fereastră.
Piinea și coaja piinii
din care rupem o cojită
s-o ducă păpușilor ei
scumpa noastră fetiță.

mihai vișoiu

două găleți cu bani... și un acrobat

În iudet trenul a intrat cind se-ngina ziua cu noaptea. Undeva, spre Pogoane, soarele își mai lăsase afară o geană rosie de copil bătut. Sandu Vlase, ăl mai al dracu' fecior al lui „Saispe" asculta trenul care făcea mereu: paca, paca, paca, paca, paca, de cite ori ajungeau roțile la gioantă. Îi suna in cap ca o tobă de război. Închise ochii si se cutremură ca luat de friguri. Soarele se-necase, lăsindu-si afară tot singele. Singe mult, cit nu incape intr-un batalion.

— Movila Miresii — spuse ciungul de lingă el, după ce trenul scirții scrisnind intr-o statie. Era un negricios, ce-si innodase mineca vestonului intr-un nod năbădăios de strins, să-l desfaci doar cu dintii. În gară erau adunate cinci sate.

Toți strigau. Nume de soldati, unii răniți, alții cu o mină sau cu un picior lipsă. O bătrină batea din geam in geam, la fiecare vagon, strigind cu voce pitigăiată de copil:

— Nicolae, Nicolae! Spuneți-i maică, să coboare. E Movila Miresii. Treziți-l, poate-i adormit.

Și trecea mai departe și bătea la alt geam cu bătul de floarea-soarelui uscat pină a ajuns la locomotivă:

— Nu-i asa că n-a murit? Mi-a scris,

Desen de Germaine Sterian

Locomotiva fluieră a pagubă lung si iar paca, paca, paca, paca, paca. Asa fusese peste tot, mereu la fel, de parcă-nvătase lumea numai nume si să plingă.

— Vasile, mai ai două statii si cobori — vorbi cel de la fereastră — diseară esti la Lea... Văzu căutarea neagră a celui căruia li vorbea si rămase cu gura deschisă la lumătatea numelui de femeie. Nu te supăra, mă, ce... dar Vlase îi si astupă gura cu dosul palmei.

Vlase îsi strinse cîrlig subsuoară, cu durere, s-o înăbușe. Luă ranița și ieși pe culoar. În gară la Buzău era strins iudetul, ca la bilci. Vru să coboare. Zări pe Clociu... si-o multime de neamuri bătute de el inainte de război. Îsi muscă buza pînă la singe, rămînind in usa deschisă a vagonului. Îl văzu si pe Lisandru Sirbului, ăl de-i dăduse o palmă lăsindu-l surd si scăpase de război. I se păru că toate neamurile astea, bătute, îl asteaptă pe el. Și iar paca, paca, paca, paca, paca. După două statii intră in compartiment.

Cel fără ochi, care uitase de palma primită îl întrebă:

— A fost Buzău, mă Vlase! Ce, n-ai putut să cobori? Te ajutam eu.

— Ba da, dar uitasem să vă spun noroc.

Ceilalti îl priviră mirati.

În gară la Ploiești cobori cel fără ochi si soldatul întreg. Vlase vru să-i spună să-l ierte că l-a plesnit, c-a dat cu milă, că altfel ajungea acasă si-n gură ca-n alteeva dar... Mai dă-l pe mă-sa, am eu dusmani destui si asa, cu unul in plus si fără, tot un drac. Oare m-o fi văzut surdul Sirbului. Ăsta ar trebui să vină să-mi sărute mina cu care am dat, l-am scăpat de moarte. Chiar... cu care am dat? Cu stinga? Nu... ar fi murit.

În Bucuresti, în gară, lume multă. Să fi venit ăl de-l astepta si tot nu-l găsea. Era o lume ceva mai deosebită, care nu striga, nu-ntreba si nu voia să plingă.

În a treia zi de mers gotinc-gotinc, a găsit în bariera Vergului pe unu care i-a făcut un picior de lemn.

Acasă s-a intors într-o noapte, peste cimp si a rugat-o pe maică-sa să nu spună la nimeni c-a venit. Se scula noaptea si bătătorea prispa, măsurind-o cu piciorul de lemn.

La prima horă făcută după război s-a dus și el. Stătea prootea gardului de lingă crismă, cind a venit Dumitra lui Năucu să-l ia în horă. Îl bătuse pe frat-su de-l luase cu tolul în anul cind a plecat militar. A împins-o cît colo, de-a căzut cu roatele-n sus, de i s-a văzut carnea albă ca a cojii de mesteacăn. Lăutarii au tăcut si se-auzea mirlind tot satul, cununat de pumnii lui. Din ziua aceea, iesea numai cu o toporisică cu coada lungă. Cînd ajungea la colturile ulițelor tusea. O tuse asmă ca o-njurătură si neamurile bătute se risipeau, uitind de ce s-au adunat. Iarna s-a intors Grigore, Mitu si Florea și de bobotează a pornit el horă de-a iucat pînă l s-a umplut scorbura piciorului cu singe, incheindu-se carnea cu lemnul de s-a închinat tot satul. În seara aia, a-nghesuit-o pe-a Năucului într-o poartă, de i-a plesnit pielea de ger de cît a ținut-o.

I-a zis:

— Dumitro! Te iau de nevastă! Ce zici, vrei?

— Nu, Sande, io sînt a dracu, poate-ntr-o noapte te-as omori. Tu stii cum l-ai bătut pe nenea! Acu, am făcut-o că auzisem de la a lu' Ghinea că nu mai esti bărbat si-as fi vrut să te ridă satul.

A plesnit-o de-a făcut-o să simtă în gură sărat si i-a strigat să le spună la toate muierile că are două picioare de stelar si alte măscări.

În primăvară l-a găsit mă-sa lungit pe brazdă. Caii se opriseră mai incolo si se uitau din cînd în cînd la el cu ochii miloși. I se rupseseră hamurile piciorului. Din ziua aceea n-a mai iesit din casă, de spunea mă-sa c-a intrat în anul morții.

În săptămina dinaintea Bilciului de vară l-a chemat pe frat-su Grigore, pe care nu-l bătuse niciodată si i-a spus:

— Grigore, să m-ajuti să tai salcimul din hotar. La bilci am să merg pe sirmă.

— Ce faci? l-am întrebat năucit.

— Merg pe sirmă, tu n-auzi? Am văzut eu pe unu care mergea pe sirmă și stringea cîte o găleată de bani. Ce, tu crezi că ăla era mai al dracu' ca mine?

— Nu, da ori cum... „Săracu frate-meu, mai bine murea".

— Ce te uiti la ăsta de lemn? Nu fi prost, mă dac-o fi, las scris pentru tine...

— Nu, mă, nene...

— Acu taci, mune vii să tai salcimii.

— Si sirmă? a întrebat prosteste Grigore.

— Sfoară. O buletim în patru, îndoită cu pielea hamurilor, de-o fac mai lată. Să mă țină.

În ziua bilciului, pe la prinz, cînd era gălăgia în tol, a inceput să urle unu într-o goarnă de gramofon...

— Lume, lume, azi va merge pe sirmă Sandu Vlase a lui „Saisne" din Mărăcineni, ăl de s-a-ntors de pe front cu un picior de lemn. Lume, lume, sore lume, azi... si iar de la capăt.

Grigore si cu ăl de urla în goarnă, cînd au văzut tot poholul strins intr-o parte si alta a sforii, l-au ridicat pe Sandu pe parmalicul făcut din salcimul tăiat. Se infiorară în jur toti bătuți cu neamurile lor, în care se-ncălzise singele.

Vlase strigă:

— Si acum, cei care vor să mă vadă mergînd pe sfoară să plătească. Să pună banii în găleți. Zeci de mîini se întindeau spre găleata purtată de Grigore. Vlase se uita la ei si gîndi. „Uită-l pe ceaclauzul Sirbului, a pus un pumn de bani de hîrtie si pe-al Gherghineiului si al lu' Mălai Mare, si pe al... Toti vor să vadă cum îmi rup gîtul.

Îi ia la refec pe toti din ochi si cînd se-nfilnesc privirile, ei lasă capu-n pămînt.

— Gata, nene, nu mai am unde-i pune — strigă Grigore, arătînd de loa cele două găleți pline vîrf și sinul indesat cu bani. Ia, uite!

Vlase se uită la bani si văzu că pămîntul e mai departe decît înainte. Se dădea peste cap parcă toată lumea aia adunată într-un scîncsob uriaș. Făcu semn cu mîna, a tăcere, cu toate că multi nici nu mai suflau.

— Mă, eu v-am bătut pe voi sau pe neamurile voastre, m-am intors din război fără un picior. De ce să merg pe sirmă? Mai bine si ne batem, ce ziceti? Toti ridicară capetele si ochii lor porneau spre el ca gloanțele trase de-o pușcă cu lunetă.

— El, ce ziceti? strigă gituit și vorba nu mai era a lui.

— Să mergi pe sirmă, să mergi pe sirmă, să mergi pe sirmă, să mergi pe sirmă! — strigau toti.

Si gurile se-nlănțuiseră într-o horă strîmbă ce-i bătea-n urechi ca toba care l-a trimis la atac în ziua cînd dreptul nu i-a mai ajuns în pămînt.

constantin nisipeanu

Oglinda

Mă intorc spre mine cel din oglindă mai mult
din respect pentru iluzia ce-mi acaparează
privirea intocmai ca un porumbiel care ți se
așează in palmă să-și ciugulească semințele.

Nu știu dacă mă văd pe mine in imaginea
omului ce stă față in față cu mine sau dacă
pe locul acela nici nu se află vreo oglindă
ci numai o fereastră neștiută de mine,
din care mă privește poate altcineva,
vreo ființă
care și-a imprumutat chipul meu numai așa
ca să-mi dea iluzia că mă privesc
intr-o oglindă.

M-am scufundat poate intr-un vis greu,
din care
nu izbutesc să fug, sint față in față cu mine
insumi, dar s-ar putea să mă aflu
numai intr-un
joc de șicană. Cum să-mi dovedesc care
anume sint
eu cel adevărat, dacă sint tocmai celălalt,
cel pe care
presupun că il văd privindu-mă din oglindă?
S-ar putea să fiu amindoi, să fiu și unul
și altul?
Ce nu se poate intimpla atunci cînd privești
in oglindă!

(din volumul „O lăută de frunze", in curs de apariție la Ed. Cartea Românească).

vlaicu bârna

Am moștenit o țară

Am moștenit o țară frumoasă și bogată
măreață-ntruchipare a unui vis străbun,
din Maramureș pînă la marea inspumată
cu șesuri roditoare și codri de gorun.

Cu mărturii latine in stei de piatră scrise
pe plaiuri locuite de-al Daciei norod
e mindra Românie, pe care o-ntregise
la anul șase sute Mihai, viteaz voevod.

Trecuta-au vremi amare și vifore-au trecut
peste pămîntu-acesta pe care ne-am păstrat,
iar munții și pădurea la sin ne-au fost ținut,
de-acolo coborîrăm cu brațul inarmat.

Minarăm pluguri: turme, pe plaiul insorit
la vetre petrecurăm cu doina și balada
dar n-am cruțat vreodată pe cei ce ne-au robit
gonindu-i și stirpindu-i cu sulița și spada.

La Războieni, la Baia, Oituz și Mărășești
sînt locurile unde puterea ne-o aflară,
sultanii semilunei, oștirile crăiești,
cei ce ne-au fost prin veacuri năvălitori
de țară.

Am moștenit o țară frumoasă și bogată
și-i vom spori avutul și faima-i vom spori
prin faptă vitejească, prin muncă incordată,
cu-avintul ce Partidul in suflet ni-l sădi.

valeriu pantazi

Puritatea amiezii

Poeți fiind locaș al [illegible]
Dou sunet vestind puritatea amiezii

Sunetul ce se oude este al binelui
Și al curatei intelepciuni

Doar pentru oameni scutură piersici
Cum scuturi piersici peste icoane

Doar pentru Mama lor oameni
Lingă izvor...

A te iubi fără odihnă

Din acest loc numai un munte se poate inălța!
Treaz și fără pămînt
Fără nori deodată:
Numai un munte!
Păsările cum să fie
Inalții pini și mestecenii
Izvoarele?
Dar eu vin și nu intreb
am intrebări și nu intreb:
Are din stele veghea luminii
are din aerul lumii lumină
ca țărmul mării, ca vulturii
tremură-n ochiul meu...
Ziua in Oraș trăind și visind
arborii de pe Calea Romană
iarba din streașină
apele in pinza ploii ca nouri
peste zare terasele albe, albastrul
pasărea cintind in luminișul pieții:
Liniștea liniștii din amintire.
Imi desenez acum chipul
in aerul cerului cel mai frumos
piept de argint al Dimboviței!
poartă-mi privirea la Istros, la Mare!
Nu am văzut vulturul;
Să ia aminte
cum la amurg se zărește!

Aici fiind fii

Fericire curată să fii o secundă
in albia singelui tău
cind pe buze iți urcă
rodul poporului in cuvinte!

A fi definit
cind sărbătoarea istoriei ni se imparte
in stema cu pini și cu griuri precum
numai căminul nostru fericit
care este o țară!

Cine e om doar in numele lui?

Aici fiind fii
să-i arătăm soarelui
cum să-și așeze lumina:
Bucură-mă iasomie!

Cum poate numai gindul
iubește cîmpul tulburat de griu
fereastră deschisă in AUGUST
Visul
imi arde degetele.

teatru t

Bilanț

Două noțiuni au patronat (așa cum era firesc) stagiunea teatrală trecută: **istoricul** și **politicul**. Evident că tot sub zodia lor s-a inscris și activitatea **tinerei** generații de regizori (chiar dacă în această echipă artistică ne-am obișnuit să includem creatori intre douăzecișitrei și patruzeci de ani!). Poate că în anul teatral recent incheiat a fost nedreptățită comedia; s-ar putea, deasemenea, să nu fi fost acordată o foarte mare atenție nici piesei de stringentă actualitate. Dar stagiunea '76—'77 a insemnat, mai mult decît celelalte, o școală a spectacolului istoric și politic, un „curs de perfecționare" absolvit cu bine de către o parte din tinerii noștri regizori. **Răceala** lui Dan Micu, **Descăpățînarea** lui Tudor Mărăscu, **Două ore de pace** montată de Alexa Visarion și Kincses Elemer, **Henrik VI** în viziunea lui Ioan Ieremia, **Răfuiala** Magdei Bordeianu, **1907** pus în scenă de Nicolae Scarlat, **Dictatorul** lui Adrian Lupu, **Răscoala** montată de Radu Boroianu, **Appassionata** lui Sergiu Savin, **Hotărîrea** în viziunea lui Al. Colpacci, au fost spectacolele istorice importante ale stagiunii, majoritatea dedicate (sau chiar inscrise pe lista de premii al festivalului „Cîntarea României". Deasemenea, **Interviul** Cătălinei Buzoianu, **Da sau Nu** a lui Visarion, **Fundația** lui Ieremia, **Maria și copiii ei** de Mircea Marin, **Arthuro Ui** montat de Kincses Elemer, **Balconul** lui Scarlat, **Puntila** pus de Mărăscu și Lupu (după cum se poate observa, unele nume se repetă) s-au inscris și ele cu succes în sfera montărilor de teatru politic, menționabile, ale stagiunii trecute.

Nu vreau să afirm că vreuna din reprezentațiile mai sus citate a fost perfectă; de altfel **„fiecare perfecție este rudă cu un defect în care amenință să se transforme"** și găsesc că e preferabil un act artistic cu mici cusururi unuia minat, în esență, de o uriașă carență. Așadar, aceste spectacole au reușit să se integreze, alături de montări semnate de regizori din generația matură, în palmaresul valoric al stagiunii. S-au afirmat și în anul teatral care-a trecut patru noi regizori: doi deja absolvenți (Valeriu Paraschiv și Magdalena Klein) și doi viitori absolvenți (Al. Dabija și M. Mănuțiu). Să sperăm că și despre unii, și despre alții, vom mai auzi — oricum, mai mult decît despre cei care — au terminat regia anul trecut!

Nu pot să nu observ însă că din cei (aproximativ) **patruzeci** de tineri regizori care lucrează pe toate scenele țării, s-au remarcat în stagiunea trecută doar o treime! Așadar, regret că nu am putut vedea în ultimul an nimic interesant realizat de Iulian Vișa, Aureliu Manea, Cristina Pepino, Al. Tocilescu, Petre Bokor, Brandy Barasch, Mircea Cornișteanu, Anca Ovanez, Silviu Purcărete ș.a. Poate că mulți din ei au avut spectacole demne de interes în lunile din urmă, dar o montare bună, nevăzută de nimeni, nepopularizată, neprogramată, este aproape la fel de inutilă ca și cel mai prost spectacol al stagiunii. Și asupra acestui aspect, atît teatrele, cît și tinerii creatori, vor avea desigur, de meditat.

Bogdan Ulmu

film f

Inspectorul și fantoma

La Lobos bîntuie fantoma unui comerciant care se îngrijește să plătească datoriile pe care omul le făcuse cînd mai era încă în viață — preocupare onestă de altfel, deși orașul e terorizat de această apariție învăluită în ceață care galopează la miez de noapte pe străzi și al cărui cal scoate fuioare de fum pe nări. Mărinimia fantomei este însă îndoielnică: ducații cu care își plătește creditorii sînt falși și, mai mult decît atît, începe și ea să pretindă să i se înapoieze banii datorați. Cînd lucrurile ajung pînă acolo încît regele însuși împarte săracilor ducați falși lansați pe piață de fantomă, situația nu mai poate fi trecută cu vederea și inspectorul Strang intră în acțiune. Dar cum să urmărești o fantomă și, mai ales, cum să o prinzi? Orice inspector de poliție ar fi oarecum dezorientat de o asemenea misiune, dar Strang i-a citit pe Aristotel și pe Spinoza, i-a și înțeles pe deasupra, așa că nu se va pierde cu firea și își va duce însărcinarea la bun sfîrșit cu un sînge rece remarcabil.

Ne aflăm într-o lume plină de parfumul trecutului și trebuie să spunem că arareori într-un film istoria, aventura și spiritul s-au întîlnit într-un mod atît de fericit laolaltă. În cele mai multe filme de epocă istoria atîrnă ca o ghiulea de piciorul unui ocnaș, pe cînd aici ea aduce un plus de savoare, de inedit. Scufundîndu-se în trecut, regizorul Robert Bán cîștigă pentru filmul său o lume fabuloasă, această dimensiune dînd atmosferă și nu mirosul caftanelor sau chivărelor, ca în alte producții. Nici o stridență, nici o notă forțată în această poveste, deși prilejuri de a cădea în pitoresc și în homeric chiar, ar fi fost destule. Fără îndoială că meritul realizării acestui film spiritual, inteligent, aparține mai ales scenaristului și regizorului Robert Bán, ca și interpretului principal — Gyorgy Cserhalmi care în rolul inspectorului Strang face o creație plină de adevăr și de firesc. Un dialog spiritual păstrează o rezervă decentă față de tot ce ar fi putut fi exagerare și șantaj sentimental. E de observat însă că ironia superioară și chiar sarcasmul, care feresc filmul de ridicol, nu-l lasă nici să iasă din rezerva și echilibrul său pentru a atinge acea zonă de inefabil rezervată numai faptelor artistice de excepție.

Ca toate spiritele libere de superstiții și prejudecăți, Robert Bán se teme de exploziile de pasiune; chiar în istoria imaginată de el, singura patimă care se dezlănțuie este dragostea și, fapt semnificativ, din această dezlănțuire se naște o fantomă.

Inspectorul și fantoma poate fi considerat ca o victorie a lucidității, a spiritului realist, în lupta cu tenebrele, deși la fel de bine poate servi și drept material didactic pe care sînt ușor de demonstrat și limitele acestui domeniu a calmului ironic și detașării: lipsa acelei grandori pe care numai greșeala o poate aduce în ținuturile senine ale perfecțiunii.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Ora tineretului

● Oricît de importante ar fi subiectele unei emisiuni ca „Ora tineretului", ne așteptăm ca reportajele, anchetele, interviurile și comentariile sale să aibă acea notă de tinerețe, de degajare, de comunicativitate și de căldură specifice vîrstei tinere. O astfel de emisiune trebuie să ne placă, să aibă farmec, naturalețe, să încerce să ne apropie, mai ales pe noi, telespectatorii tineri. Crisparea, comentariul lung, arid și plicticos, întrebările șablon ale reporterilor, lipsa unui „amfitrion" al emisiunii pot fi tot atîtea impedimente, care, prezente ici și colo, pot submina, uneori, personalitatea acestei emisiuni, pot să înghețe tonul familiar, degajat pe care îl are de multe ori această parte a programului TV adresată tinerilor. Să urmărim dezideratele comunicate mai sus pe modelul unei emisiuni recente.

Rubrica „Tineri pe șantierele țării" l-a adus în prim plan pe liceenii arădeni, care își fac vacanța în haine de lucru, la Complexul de sere, pe șantierele Sălii polivalente și Combinatului chimic din Arad. Ce a însemnat de fapt acest reportaj? Un comentariu arid, plicticos, cîteva interviuri „standard" cu reprezentanții unităților beneficiare și cu un reprezentant al organizației municipale de tineret prezent pe șantier într-o elegantă ținută „de birou". Cum a încercat să ni-l apropie emisiunea pe tineri? Prin două interviuri ultrascurte în finalul emisiunii (niște întrebări care presupuneau răspunsuri pur retorice) și prin inspirația operatorilor TV care au știut să surprindă acele gesturi de o duioasă naturalețe pe care le dă dulcea oboseală a muncii depline: un tînăr ștergîndu-și sudoarea cu mineca, o fată mușcînd un sandviș pe marginea șanțului proaspăt săpat s.a.m.d., imagini mărunte care compun o parte din atmosfera acelui colectiv de tineri. În schimb, întrebările au fost lipsite de naturalețe, reporterul a fost rece, distant, astfel că apropierea de eroii reportajului nu a fost cea scontată.

Cam în aceeași notă de ariditate, s-au menținut alte două secțiuni ale emisiunii: „Inițiative uteciste" și „Irigarea culturilor", secvențe desprinse parcă dintr-o emisiune economică. Nelipsite de pretextul formal: este vorba despre tineri, despre inițiative ale tinerilor, aceste reportaje n-au găsit totuși acel stil, acel unghi favorabil din care faptele comentate să aibă culoare, naturalețe și lirism, să intereseze, să placă.

Reușitele au fost marcate tot de rubricile de tradiție ale emisiunii: „Colegi de generație" (fermecătorul portret al elevei din Brașov, Dana Nigrim, de pe acum o mare pianistă) și „Ancheta T" a Anței Fusariu despre pasiunea muncii și ipostazele ei.

● Evenimentele săptămînii TV: **„Altitudini"** (o remarcabilă anchetă a Rodicăi Rarău), piesa **„Adam și Eva"** (într-o interpretare impecabilă a Teatrului dramatic din Brașov și **„Eroii și dramele Jocurilor olimpice de la Montreal"** (un film artistic în deplinul înțeles al cuvîntului).

Mircea Florin Șandru

eugen uricaru

scrisorile

După foarte mulți ani, locotenentul Copaciu făcea o vizită inginerului Bașaliga. Ultima oară se întîlniseră cu cîteva zile în urmă la vînătoarea unde fusese invitat și noul profesor de istorie. Iar acest fapt, un fapt desfășurat într-o ambianță prietenească în după-amiezile de duminică prin fața școlii și a prăvăliilor, și își luase haina obișnuit să-și simtă trupul bine strîns în cusături. Haina civilă era aceeași pe care o purtase și în vremea cînd la Vladia venise inginerul, aceeași, chiar, în care fusese îmbrăcat cînd căutaseră scrisorile numitului Serban Pangratty printre vechiturile din vila Katerina. Între timp se mai îngrășase, îmbătrînise, însă haina rămăsese la fel de trainică, de bună și îl stringea pe la umeri și în spate într-un fel plăcut, ce îi dădea încredere. Bașaliga luase cu el scrisorile găsite atunci și acest fapt l-a făcut pe Copaciu să fie atent, să chibzuiască orice gest, simțind așa o răceală, o umbră ce creștea între ei. Nu dorise pînă atunci să-l stărnească pe inginer, știa prea bine că într-o văgăună ca Vladia lucrul cel mai bun era să nu întîlnească pe nimeni în drumul său și de aceea de multe ori, în privința lui Bașaliga, el fusese acela care schimbase calea, repetîndu-și pînă la plictiseală o frază pe care o citise într-o carte a unuia căruia îi reușiseră toate în viață, — cel mai deștept cedează. El nu era convins că **într-adevăr cedează** ci își spunea că este în fapt **un tolerant**. Era tolerant deoarece îl lăsa pe inginerul Bașaliga să fie cel mai important om din Vladia, chiar și atunci cînd făcea anumite lucruri numai pentru a sublinia, pentru a întări această stare de fapt. În drum spre inginer, Copaciu trecu prin fața vilei deja pierdută în întuneric, știa bine că bătrîna nu doarme, stătea la fereastră să vadă, nu să fie văzută, zîmbi și lovi o piatră cu vîrful cizmei ascunsă în pantalon. „O vreme era invers" și pe cînd lăsa în spate uriașa construcție îl cuprinse pentru cîteva clipe gîndul că această vilă n-a fost ridicată nici pentru K.F., nici pentru ea să-și găsească adăpost aici sau alți veniți cine știe pentru cît, ci acel necunoscut individ a vrut să lase un semn al trecerii lui prin lume, un semn de care el, Copaciu, și poate și inginerul, se simt stînjeniți, și cu cît trece timpul cu atît are impresia că totul devine o chestiune personală a sa, clădirea și tot ceea ce plutește în jurul ei, cu umbra și legendele, caraghioase în cele din urmă. Vînătoarea îl convinsese că și pe inginer îl preocupă persoana lui Vicol Antim, el avea părerile sale despre tînăr, dar avea impresia că nu este vorba numai despre Vicol Antim, ci și de faptul că el, după ce și-a găsit o vreme adăpost la vila Katerina, continuă să locuiască acolo, fără să spună nimănui nimic din ceea ce se întîmplă înăuntru. Copaciu avea impresia că Bașaliga este sincer neliniștit de faptul că și Vicol Antim și bătrîna nu s-au tulburat reciproc, ci mai mult, tînărul se adaptează, chiar se transformă încetul cu încetul, căpătînd un ceva inexplicabil propriu acelei clădiri. Locotenentul Copaciu știa despre sine că este un om ce se pricepe. Și acest fapt l-a făcut să privească liniștit la primitivele dar sigurele acțiuni ale inginerului care în lungul anilor reușise să convingă pe toți acei ce trebuiau convinși că el este singurul om în stare să-și asume responsabilitățile unei existențe tihnite a întregii Vladia.

Copaciu îl privi și căută să-l înțeleagă. Inginerul vorbea despre o **adevărată nenorocire** și totuși era liniștit, chiar bine dispus. Scoase o sticlă din dulapul cu vase, îi turnă într-o cană de tablă și inginerul înghiți repede. — Bună, bună. Și eu care credeam că te-ndulcești numai cu spumosu. Te-ai dat la spirtoase, locotenente, și nu spui nimic.

Copaciu își turnă și el, bău, se șterse la gură — zici că e rău ?

— Mai rău nu se poate. Totul e compromis, lăstari, struguri, producția anuală. Mai bine dormeam tot anul că tot acolo ajungeam. Poate ceva tescovină să lasă, un fleac să nu spunem că n-am făcut ceva.

— Și ?

— Și nimic.

— Cum nimic ?

Bașaliga spusese **nimic** cu nepăsare, părea că în cele din urmă îi convine această încercare, așa cum se întîmplă cu acei pe care îi amenință o primejdie, care se pregătesc îndelung să o întîmpine și o așteaptă ca pe o ușurare, numai spre a-și dovedi că nu s-au pregătit îndelung și în zadar.

„Pînă la urmă totul o să fie bine, cu inginerul Bașaliga nu poate să fie **pînă la urmă** rău, doar că trebuie să-și dea oamenii seama că acest **pînă la urmă** ni se datorează. Păi, tu ce crezi, am stat degeaba ? Am muncit Copaciule, am muncit, am strîns rezerve, am depozitat, am îngrijit. Ba chiar pot să spun că ploaia asta n-a venit aiurea, a venit ca să **se vadă** că inginerul Bașaliga n-a stat cu mîinile-n sîn, că nu e un om de paie".

Copaciu crezu că Bașaliga se îmbătase, dintr-o cană de tuică se îmbătase, însă nu era așa. Se vedea din privirea sa că nu se îmbătase ci numai ajunsese la o anume stare de excitare, trebuia să spună cuiva cît de mult muncise și doar se întîmplase în așa fel încît **recunoașterea** pe care o merita, trebuia să i se dea într-un asemenea prilej.

După ce mai bău o dată din cană, Bașaliga îi făcu un semn — eu te las, mă duc să văd dacă nu se surpă vreun mal, ne vedem după ce stă ploaia și se năpusti afară, spărgînd vălul apei reci. Din trupul său ieșeau aburi și Copaciu îl urmări cu privirea pînă cînd nu se mai văzu.

Îl întîlni după o săptămînă. Bașaliga se plimba prin vii, totul era la pămînt, cîțiva oameni încercau să ridice rugii dar cei mai mulți erau rupți, inginerul era murdar pînă în albul ochilor de noroi, vorbea, gesticula, oamenii se țineau după el și încercau să înțeleagă ceea ce le-ar folosi în acea împrejurare.

Cînd îl văzu pe Copaciu, Bașaliga îi făcu semn. — Salut, salut. Nu l-ai văzut cumva pe ăla, pe Maxențiu Adam ?

Bașaliga îi vorbea lui însă aproape că striga, să-l audă toată lumea. Copaciu dădu din cap că nu, și atunci inginerul izbucni, — mama lui de căpos, ce-i pasă, stă ascuns ca șobolanul în vizuină, ce-i pasă că noi toți ne luptăm cu natura dezlănțuită. El stă și-și vede de varza și de cartofii lui, iar noi ne zbatem aici unde-i soarta țîrgului. Lui cică nu-i pasă dar una două îl vezi pe stradă ca un hîrciog cu sacu'la spinare. Apoi continuă, cu voce scăzută încît nu se mai auzi aproape nimic. Copaciu înțelese bine că Bașaliga nu vorbea întîmplător despre Adam, situația era de așa natură încît orice s-ar fi spus atunci intra adînc în memoria oamenilor și nimeni nu avea puterea în acele clipe să se întrebe asupra rostului sau adevărului celor spuse. Mai mult decît atît Copaciu știuse limpede cum Bașaliga va ști să pună în opoziție efortul său, adevărat și folositor, cu cele spuse despre Adam ajungîndu-se așa, prin încurcate căi ale memoriei și afectivității, la un lucru clar — Bașaliga înseamnă bine, și așa era. Adam înseamnă rău, iar aici Copaciu se indoia profund, dar cine în afară de el avea chef să se îndoiască. Și nu s-a apropiat de Bașaliga lăsîndu-l să se piardă în mulțimea oamenilor uzi, murdari, obosiți, explicîndu-le cum vor trebui să salveze dreptul la existență a țîrgului, aducînd și plantînd, replantînd acolo unde se poate, viața, adevărata stăpînă a vieții lor. De acolo, din coasta dealului, Bașaliga explica arătînd cu palma cum vor reface porțiunile lovite, cum totul va fi înțesat de viță, cum totul va fi bine. Palma lui plină se opri o clipă în dreptul petei de un verde deschis, acolo era bîrlogul lui Adam și Bașaliga trase încet, ca și cum ar șterge aburul de pe un geam iar acest gest îl văzu toată lumea.

Desene de Sabin Șoșdănuță

În oraș Copaciu îl văzu pe Adam cu sacul în spinare, mergînd spre casă și o clipă dori să-l întrebe cum se descurcă însă se opri la timp. Nu avea nici un rost o asemenea întrebare iar compătimirea de dincolo de ea nu-l privea pe Adam. Așa cum nici el nu arăta că îl interesează lenta mișcare de translație ce îl va aduce din marginea lui de lume în mijlocul vîrtejului, mic și de aceea înspăimîntător, pe care Bașaliga căuta să-l stărnească ajutîndu-se și ajutat de oameni și împrejurări.

Peste cîteva zile veni un camion cu lăzi, Bașaliga îi apuse că sînt comandate de el, la Centru, o să pună totul pe picioare, iar seara, cînd trebuia să plece, șoferul injura de mama focului, învîrtindu-se prin curtea Cramei. Copaciu s-a apropiat, era în uniformă și văzîndu-l omul începu să drăcule mai tare.

— Ce-i mă cetățene ? îl întreabă Copaciu. Ți-a ars bujia, una, alta ?

Șoferul își dădu basca pe ceafă. — Ba să mă iertați, dom'șef, dar e mai rău ca la țigănie. O oră am lipsit dom-le, să beau un suc, să iau o friptură și mi-au dispărut șase lăzi. Ca un făcut nu alta. Chiar alea șase de le-am pus lîngă cabină, că erau primele.

Copaciu îl privi uimit, înțelegea că i-au dispărut lăzile dar de ce **unele** și nu **oricare** dintre lăzi.

— Nu erau toate cu butuci de vie ?

—Nu, dom-le, la început așa a fost dar după aia s-au dat șase lăzi jos și s-au pus altele cu răsaduri. Varză, roșii, ridichi, salată, verdețuri, ce mai.

Copaciu abia se stăpîni să nu scoată un strigăt de uimire și îl bătu pe umăr — lasă dom'le că nu face nimeni gălăgie, le-or fi luat ăia de au nevoie. Și se întoarse brusc pentru ca să nu i se vadă uimirea și tulburarea. Atunci n-a înțeles nimic și nici nu putea înțelege. Doar mai tîrziu observîndu-l atent pe Bașaliga a descoperit un lucru care altfel l-ar fi făcut să-și piardă încrederea în intuiția, în talentul său, Bașaliga îl ajuta în secret pe Adam pentru a putea rezista, fără acest ajutor Adam ar fi dispărut la fel de ușor ca și închipuita abureală pe care mîna sa plină o șterse atunci, în coasta dealului. Bașaliga nu avea nevoie ca **Adam să fie distrus ci doar de distrugerea lui lentă, atît de încetă încît să nu ajungă niciodată la capăt, pierzîndu-și astfel sensul**. Acolo, în curtea Cramei, văzîndu-l pe șoferul acela nervos, slab, transpirat care își număra lăzile, Copaciu re-alcătui întregul plan al lui Bașaliga de a se face necesar la Vladia și surprinzător, chiar pentru el, îl invidie. Era în fond o capodoperă, fapt de care el Copaciu nu va fi niciodată în stare. Apoi, cu timpul, se liniști, se convinse că Bașaliga făcuse tot ce făcuse pentru a putea căuta în liniște. Nici o clipă nu uitase de vila Katerina și acel ceva era adevărata și singura lui obsesie. Copaciu avu confirmarea acestui fapt văzîndu-l pe Bașaliga atît de interesat de existența noului profesor de istorie Vicol Antim.

Acum se hotărîse să-l facă o vizită inginerului tocmai pentru că venise momentul în care vechea sa pasiune ieșise la lumină aidoma unei mai vechi epave eliberate de mîl și nisipuri, plutind aproape de suprafață, îndeajuns de aproape încît să se poată vedea.

Și pentru că era convins de acest lucru Copaciu se ducea în vizită la inginerul Bașaliga după atîția ani. Locuia într-o cameră la etaj din clădirea Cramei, la capătul unui balcon lung și îngust, mărginit de o balustradă metalică. Din stradă nu se vedea dacă la inginer era lumină așa încît Copaciu știu să străbată în toată lungimea ei trecerea îngustă, poduită cu scînduri, plină de pete și crăpături.

Se opri în fața ferestrei, înăuntru era întuneric. Văzu același geam crăpat lipit cu o fîșie de hîrtie, cîndva albastră acum galben-neagră, ușa se mai scorojise, vopseaua căzuse și din nou își aminti de casa părinților săi privind broasca exterioară, pătată, neagră, aidoma unei cutii de cremă de ghete „Primus". Se rezemă de balustradă și cercetă atent, dincolo de geamul îngust, în două părți. Se părea că inginerul nu era înăuntru sau dacă era dormea. Ar fi trebuit să se întoarcă, să-l caute la „Progresul", să întrebe de el pe Strada Mare dar nu voia acest lucru, ajuns aici nu mai trebuia să dea îndărăt. De acolo, din balcon se vedeau cîteva case mai răsărite, viile împrejur și chiar geamul în care stătea încă bătrîna. Era întuneric, ieșise luna și Copaciu constată nu fără uimire că din acel loc Vladin părea o așezare cu un farmec al ei sau poate numai se sentimentaliza fiind singur. Cînd încercă neîncrezător clanța aceasta cedă și ușa se deschise. Intră, doar un pas peste prag și din întuneric se auzi vocea inginerului, cu o nuanță de uimire „Tu erai, Copaciule ?" și apoi un **aaa** lung, modulat și din nou „deci tu erai acolo".

Copaciu spuse cu un ton artificial : — Dormeai ? Dacă dormi vin mîine, altădată !

Bașaliga se dădu jos din pat, mai bine spus Copaciu bănui că s-a dat jos pentru că nu vedea nimic, auzea doar respirația, acum o auzea limpede și acel zgomot nedefinit pe care orice ființă îl face atunci cînd se mișcă, atunci cînd e vie. Inginerul nu-l invită înăuntru, nici nu făcu lumină. Copaciu știa că nu-i place să-l vadă cineva dezbrăcat, asta și cu mulți ani în urmă cînd încă era tînăr, mai ales acum cînd se îngrășase, cînd se vedea limpede că era bătrîn și viața tihnită de la Vladia **se depunea** nu se scurgea. Așa că rămase în ușă, rezemîndu-se de margine, consimțind astfel ciudatul mod al inginerului de a primi un oaspete.

„Nu dormeam, sînt prea obosit ca să pot dormi. Drept să-ți spun așteptam. M-am obișnuit să stau pe întuneric, simți cum mirosea a vin ? Butoaiele. Butoaiele sînt vechi, lemnul mirosea, nu e vinul, e doar lemnul. M-am obișnuit și cu asta. Acum e liniște. Ce zici, nu-i liniște ?"

— E foarte liniște, nici măcar greieri.

„Eee, greieri, greierii nici nu se aud pînă aici. Aici în Cramă parcă nici nu mai locuiești la Vladia. Ziduri groase, var, curte interioară bătută cu cărămidă. Mă bucur că ai venit locotenente, mă bucur pentru că te-ai gîndit la mine chiar dacă nu m-ai văzut. — Copaciu îl asculta cu atenție și nu putea să creadă că inginerul Bașaliga devenise dintr-o dată sentimental. Aștepta ca lumina lunii să fie atît de puternică încît să desprindă din încăpere cîteva linii, aștepta mai ales momentul potrivit pentru a-i spune de ce anume venise. Și momentul i se arătă atunci cînd inginerul îi spuse : — Am îmbătrînit, locotenente, ar trebui să mai ies, să mai bat grădinile, ripile, cum s-ar spune **să fac sport**, uite după vînătoarea aia și acum simt cum mi-au intrat oasele unul într-altul. Copaciu rîse — ei lasă că nu-i chiar așa, mai mult te plingi ca să n-ajungi să plingi. Dar fiindcă veni vorba, știi că profesorul ăla sau profesorașul, și îi făcu deosebită plăcere să repete — profesorașul — umblă destul de mult. Parcă a dat în doaga ăluia de științele botanicii, Croicu. Umblă, cercetează, întreabă, ca și cum..." și se opri brusc avînd sentimentul că de fapt vorbesc singur, unei camere goale, în fața căreia stă fără ca nici un străin să-l țină ci doar un motiv al său, bine ascuns și puternic. Îl face să stea acolo. — Ești aici, inginere ? întrebă cuprins de îndoială. — Asta-i bună, cum adică sînt aici ? se auzi din întuneric. — Scuză-mă, am spus și eu așa, din obișnuință (ca și cum asta ar fi explicat ceva). Sînt sigur că profesorul caută și el ceva. Ironic, inginerul replică. Dar cine mai caută **ceva**, locotenente ? Că dacă iei lucrurile așa, aici toată lumea e nebună și caută ceva. O fi umblînd și el ca tinerii, de. Și începu să rîdă dar se opri brusc. Păi de aia l-am și luat la vînătoare, ca să vadă și el împrejurimile, să nu moară prost !

Copaciu avu impresia că inginerul era pe cale să descopere motivul vizitei sale așa că se grăbi. — Inginere, una și cu una fac două. Am venit să-mi dai scrisorile !

Se făcu liniște, o liniște care îi apăsa tîmpanele încît ar fi trebuit să urle dar se stăpîni.

— Și ce crezi dumneata că tot caută ăla ? Dar de ce să aștept să-mi spui tu cînd e destul de simplu. Zici că umblă prin grădini dar nu după fluturi ca necăjitul ăla de Croicu. Asta înseamnă că și el caută urma lui Serban Pangratty. Caută **aerodromul**. Am dreptate Copaciule, ce zici, am dreptate ? Și pot să-ți spun și de ce caută aerodromul. Pentru că baba aia nebună i-a umplut capul cu tot felul de povești și singurul lucru palpabil din toată istoria asta e aerodromul. Ăsta e profesor serios, Copaciule, nu profesoraș cum zicem noi. Sau mai bine cum zici tu.

Copaciu îl opri. — Mai este ceva, inginere. Mai sînt scrisorile de la Serban Pangratty. Pe acestea ți le cer. Și ele sînt o dovadă. Inginerul începu să chicotească, auzi dom'le, auzi la el, știi că ești bine, ce poa'să facă toamna dintr-un om ! Și de ce mi le ceri locotenente, ce să faci cu ele, ce anume vrei să faci tu cu ele ?

— Ți le cer ca să le citesc, de asta ți le cer. Și eu vreau să găsesc aerodromul, o urmă măcar, mă înțelegi, doar o urmă și după aceea gata. Crezusem că totul s-a liniștit, că nu-i decît o poveste, înțelegi, po-ves-te. Există, nu există, este nu este. Mă obișnuisem să nu mă mai intereseze, să nu mă mai întreb. Cred că și tu la fel. Și hop-top vine junele și ia totul de la capăt. Mă obligă să o iau de la capăt. Vrea nu vrea, Vicol Antim este un **factor**. Inginerul nu se obișnuise încă cu noile cuvinte ale lui Copaciu, le folosea rar și dădea de înțeles că a meditat mult la întrebuințarea lor. Iar ca să o iau de la capăt îmi trebuiesc scrisorile. De asta am venit, să mi le dai.

Inginerul se lovi cu palma peste umărul gol, poate un țînțar. Copaciu nu vedea, doar auzea. — Îți minte că ți-am spus odată, **demult** ca **le-am citit și după ce le-am citit m-am simțit bine**. Îți minte, bătrîne amic ? Ia, zi !

Copaciu își amintea perfect, în ziua aceea se hotărîse să-l privească mai atent pe inginer, atunci avusese pentru prima dată senzația că între ei doi încap mult prea multe lucruri pentru a putea fi și prieteni

— Da, mi-aduc aminte, deși nu mi-ai făcut de loc impresia că te-ai simțit bine. Sau mai bine ca mine !

„Află Copaciule că mă simteam într-adevăr, deoarece, ia aminte, deoarece nu mă mai interesa. **Scrisorile acelea sînt false** ! Închipuie-ți, dacă ești în stare, că bătrîna **își scria singură scrisorile**. E adevărat că sînt capodoperă a dedublării dar **eu sînt convins** că ea și le scria singură. N-a primit niciodată nici o scrisoare de la Serban Pangratty. Cel puțin în pachetul ăla nu există nici o scrisoare de la aviatorul ăsta, așa după cum cred că nici el nu există. Asta n-o știai Copaciule, este ?"

Copaciu se așteptase ca Bașaliga să-i spună că le-a pierdut, că sînt niște fleacuri, că în ele nu există nici un amănunt concret. Dar ceea ce auzise îl depășea. Și singurul lucru la care s-a gîndit a fost acela că Bașaliga era totuși un tip nespus de deștept dacă și de data asta a reușit **să inventeze ceva grozav**, atît de grozav încît să-i scape printre degete.

Vru totuși să i le mai ceară încă o dată însă inginerul îi ghici intenția. — Așa că nu are nici un rost să le mai caut și mai ales să ți le dau. Despre aerodrom nu există nici un cuvînt în

Continuare în pag. a 7-a

radu cârneci

Invocație la Mihai-Vodă-Viteazul

Măria Ta I, din veacul douăzeci
ființa mea spre tine-i cu-nchinare,
Tu, duh viteaz, nemuritor în veci,
izbînditor de strămașești hotare !

Aici, la Alba Iulia, atunci,
măreț intrai, ca Decebal alt'dată
și Dacia îți așteptă porunci :
trei țări surori, trei gemene-ntr-o soartă.

Ce mîndră-a fost strălucirea Ta !
Tu, zeu în fruntea armelor române,
iar cerul bucuria repetă
căci cu dreptate-ai legiuit, stăpîne.

A fost un timp cu vîrful în azur
și rădăcini în tainice-oseminte ;
un Domn Român și țara împrejur
și-n față ideaturi mari și sfinte !...

Dar Te-au răpus !... Și-naltul a țipat
privind cu spaimă sufletul Tău mare
și, credincios, pămîntul s-a sculptat
cu sîngele-Ți, de jertfă-mbrățișare.

Măria-Ta ! fu aspru timpu-apoi
în sîngiuiri și tînguiri de moarte,
cădeau mereu la visul Tău eroi,
chemați fiind durerea să ne-o poarte

Și-au tot căzut ! Ci voia lor fu zbor
ce se-mplini: hotar pe vechi hotare —
și iată, astăzi, mîndrul Tău popor
slăvindu-te cu-adîncă închinare,

Măria-Ta, coborîtor din daci
și din romani — iubirea mea deplină ! —
cu trupul frînt, la Turda veșnic zaci,
dar capul, vultur pe Carpați, lumină !...

Alba Iulia, la 378 de ani de la prima unire a țărilor române.

Muntele

Urmare din pag. I

întîlnești chipuri, a smulge din inimă curatul șir de cuvinte „Bună ziua, maică bună" spre o basma anonimă, a pofti vederea secerișului orzului, a pofti să mă smulg din mine, a lepăda cămașa pe malul unui rîu, — o, e atît de bine !

De la Voila la Complexul „Simbăta", optsprezece kilometri printre ciocîrlii și plîpîiri de aripă de libelulă azurie a lanurilor de in ; forța firului de troscot forînd asfaltul și sfîntul leac al finului unde Domnul Brîncoveanu a ridicat Lăcaș la picioarele muntelui ; băutura de floare de soc ; poarta cioplită de un meșter din Argeș ce știe a înmărmuri în lemn o zestre de semne bătrîne ce dăinuie, spunea dumnealui, două sute de ani de zile și încă ceva. Zăpezile copilăriei noastre mijind — utopii ascuțite de frecușul cu Lira și Orion ; acum, aici, nu-i greșit să crezi că timpul e o nesfîrșită lipsă de moarte. O pădure vînătă de fagi, stîlpi ai lumii chemați pe numele lor de familie tot mai sus dintr-o țărînă pe care ai vrea s-o cinți ca pe dragostea ta ; frunzele veștede ale anului scurs, frunzele cărților scrise înaintea ta, învățăturile lui Neagoe către fiul său Teodosie. Către tine, oricine ai fi. Apoi arta înnourării munților amintindu-ți de întemeierea patriei, lipsa de netezime a istoriei, nordul și sudul unui arc veșnic la pîndă ; căsnicia plugului cu secera ; și dialogul șoptit al rădăcinii cu stelele, ambele mistuite de a afla ce se petrece cu vîntul și cu renașterea acestor meleaguri.

Poate vorbesc chiar despre renașterea ta.

A pleca, a muri puțin mai bogat...

Dar n-am ajuns pe creastă. Ploile fulgerătoare de iunie și avalanșele mi-au barat calea sau n-am avut destul curaj omenesc a le înfrunta. Cortul mi l-am așezat la poale, acolo și focul și cina cu gîndurile suferinde de a nu-mi atinge ținta de deplin. Drumul făcut pe jumătate afară s-a desăvîrșit în mine însumi în săptămîni de insomnii. Ce nu îndeplinim cu fapta, ce ne mistuie și nelinișteste ne preface ființa într-o răspîntie de idealuri aprinse. Și poate că unul din izvoarele profunde ale Poeziei aici se ascunde. La anul, voi încerca din nou Muntele.

Acum, întors acasă, îmi amintesc : am făcut calea întoarsă pe jos, noaptea, parcă lunecînd pe-o polghiță de greieri. Și prima tîntină a dimineții mi-a apărut înainte — uriaș cocor într-un picior, cu roua podișurilor în ciocul roșu.

Mă aștepta. Am băut și mi-am uitat numele.

radio r

Diverse

● Totdeauna cînd mă găsesc în fața unor emisiuni ce cultivă cu bună știință „genul muzical" devin un nic suspicios. Diversitatea de informații acoperă uneori lipsa de documentare, fiind mai comod a spicui decît a te documenta (cu seriozitate), într-o singură problemă, fiind mai ușor a sări de la una la alta, decît a urmări firul, conducător al unei idei (mai mult sau mai puțin personală). Știu că astfel de emisiuni își au farmecul lor, datorat tocmai superficialității transformate, cu umor din cînd în cînd, într-o șuetă cu subiectul „ce s-o mai fi întîmplat în lume ?"

Ca și în alte cazuri, excepția confirmă regula, infirmînd însă o prejudecată. Emisiunea de simbătă a radio-clubului a optat pentru această formulă a diversității, dar Elisabeta Iosif și Noe Smirnov au știut (și știu) să-și aleagă subiectele, orientîndu-se spre latura formativă, acoperind prin reportaje și consemnări un spațiu geografic întins, prieenput în ceea ce are specific. Ochiul de reporter aduce într-o emisiune de acest **fel** un mod particular de cuprindere a unei zone în articulațiile sale intime : etnografice, economice, culturale.

Cu rubrici fixe, cu concursuri de largă respirație (a căror temă este un prilej de a cunoaște), cu prezentare plăcută, „Meridian-club" se dovedește o emisiune la zi, documentată și serioasă care se ascultă cu plăcere și mult profit.

● „Memoria pămîntului românesc", reprezintă o adevărată istorie vie a poporului nostru. Subiectele alese sînt de fiecare dată tratate cu multă competență, dar și într-un mod atrăgător. Sumarul ultimei emisiuni este, cred, elocvent : „Rolul clasei muncitoare în istoria patriei", „În amintirea eroilor de la Mărăști, Mărășești, Oituz", „Evocarea luptei de la Călugăreni".

● Anunțuri și muzică, un radioreportaj și din nou muzică, prezentarea actualităților și din nou anunțuri, concursuri muzicale și premii, evident, muzicale. Nu, nu este vorba de vreo nouă emisiune, ci de una care și-a cîștigat un binemeritat prestigiu. O emisiune cu mult farmec, ușoară, o emisiune căreia i se poate ierta orice (dacă ești în concediu, dacă e mult soare și dacă n-ai făcut exces de ultra-violete exact atunci cînd nu e voie-: în primele zile). Bănuiți desigur că este vorba de Radiovacanța, emisiunea litoralului, care întreține nu numai voia bună, dar este și necesară, dacă ținem seama de cîte ori pe zi am auzit apelurile crainicului de a fi ridicat din cutare sau cutare loc copilul de... care poartă... și care răspunde la numele de.... la numeroasele anunțuri de genul : Mariana X. din Suceava este invitată să ia legătura de urgență cu familia Y, sau altele prin care alți tovarăși sînt invitați să ia legătura cu unitățile la care lucrează. Radiovacanța întărește armonia deja stabilită a litoralului.

— Despre radiovacanța (și viața ei mai... intimă) în numărul viitor, o dată cu prezentarea primei cărți despre emisiunile radioului.

Constantin Stan

plastică p

Urmează exegeza

Apariția unei cărți dedicate operei și activității unui artist are drept obiectiv, printre altele, și confirmarea consolidării temeinice a unei reputații. Evenimentul editorial vine, în genere, să sintetizeze demersuri critice anterioare, într-un moment cînd creația unui autor — indiferent dacă este pictor, sculptor, grafician sau decorator — considerată ca împlinită în trăsăturile ei esențiale, poate suporta o analiză lucidă care să-i delimiteze clar coordonatele. O analiză comparată furnizează în acest caz elementele indispensabile pentru stabilirea locului operei într-un context cultural anumit. Fără asemenea precizări orice judecată de valoare rămîne gratuită căci se întemeiază nu atît pe relevarea semnificației cît pe afirmarea unei *posibile* semnificații, necontextuale. Din păcate, cartea despre Constantin Lucaci,*) recent apărută, în condiții grafice de excepție (cu care Editura Meridiane ne-a obișnuit demult), nu corespunde decît parțial acestor deziderate. Lucaci, este, fără îndoială, una dintre prezențele cele mai interesante din peisajul artelor noastre plastice actuale. Stăpînind cu o rară măiestrie tehnica lucrului în materialele cele mai diverse, acest sculptor cu o foarte solidă formație tradițională (născut în 1923, a urmat cursurile Academiei libere de artă din București între 1945—1948 absolvind ulterior, în 1953, Institutul de arte plastice) studiază de mai multă vreme posibilitățile expresive ale oțelului inoxidabil. Îl interesează în special inscrierea dinamică a formelor în spațiu, integrarea lor în mediul ambiant astfel încît prin cîteva linii de forță să se sugereze direcții posibile de mișcare. Suprafețele perfect polizate creează o senzație de permanentă schimbare : reflexe, umbre, lumini, imagini, circulă pe corpul sculpturilor ca pe suprafața unor oglinzi, într-un joc continuu, într-o schimbare permanentă. Forma însăși generează efecte vizuale multiple. Tranzitorietatea și bogăția acestora indică o preocupare constantă a artistului de a pune în relație, dintr-o perspectivă proprie, factorul spațial cu cel temporal. Lucaci a intuit faptul că în arta sculpturii trebuie valorificate acele posibilități de expresie consonante cu evoluția civilizației urbane într-o epocă a tehnicii. Valoarea demersului lui Lucaci trebuie căutată deci, nu atît în noutatea lui ca atare — nu este primul care abordează o asemenea problematică — cît în modul cum capacitatea de invenție a artistului s-a materializat în rezolvările originale ale raportului formă-spațiu. Dacă în carte nu ar fi existat o antologie critică incluzînd și cîteva texte substanțiale (Ion Frunzetti, C.R. Constantinescu), textul cărții (autor Romulus Balaban) nu ne-ar fi putut ajuta decît parțial în înțelegerea preocupărilor sculptorului. S-ar mai putea observa că, deși „împănat" pînă la suprasaturație cu citate din spusele artistului, el nu ne dă decît o imagine aproximativă despre obiectivele și rezultatele demersului plastic.

Grigore Arbore

*)*Constantin Lucaci — album, Text de Romulus Balaban, Editura Meridiane*

muzică m

Vitalitate creatoare

După succesul Festivalului prieteniei, o nouă inițiativă culturală românească atrage atenția iubitorilor de frumos de pretutindeni. Este vorba despre prima ediție a Festivalului de folclor al țărilor balcanice (7—14 august). După ce concertul inaugural, prezentat pe scena Operei române din București, a înmănuncheat tot ce formațiile prezente la această manifestare de excepție au mai reprezentativ, iată că seară de seară, pe scenele litoralului nostru publicul are prilejul să cunoască îndeaproape folclorul balcanic prin spectacole de o înaltă ținută artistică.

Cîteva din cele mai bune ansambluri folclorice din Bulgaria, Grecia, Turcia și România înaltă pînă la încîntare sufletul spectatorilor dornici de cîntecul neîntrerupt al frumosului. Sub cerul înstelat al acestui august fierbinte melodiile românești își contopesc armonia cu sonurile melopeelor cretane, se întîlnesc cu vîrtejoasele ritmuri ale dansurilor bulgărești, cu nostalgia romantică a cîntecelor macedonene, ori cu cavalcada dansurilor turcești. În toate aceste cîntece, ca un mare puls vital, circulă o parte din viața de luptă și muncă, o parte din visurile și idealurile unor oameni care, cu trudă și migală, în ceasuri stelare, și-au cizelat inima dîndu-i formă de melodie.

Fiecare spectacol prezentat a avut o notă distinctă, delimitînd un univers specific de gîndire și viziune artistică. Astfel, Ansamblul folcloric G.N.S. din Varna (Bulgaria) deținător al mai multor premii și medalii de aur a adus în fața noastră parfumul rar al unor obiceiuri străvechi legate de nuntă și de culesul roadelor, dansuri ritmate acompaniate de muzica stranie a gadulcii și a cimpoiului. Ansamblul folcloric „Vrakoforon" din Creta (Grecia) a prezentat o suită de patru dansuri, care evocă vechi ritualuri din epoca micenieană. Alături de acestea, ansamblul folcloric al Asociației cultural-artistice „Orce Nicolov" din Scoplje (Iugoslavia) a impus frumusețea melosului macedonean. Costumele macedonene, cu linia lor elegantă și rafinată, melodiile pline de nostalgie dau spectatorului imaginea unei culturi vechi și bogate. Plin de o mare vitalitate, ritmat pînă la strigăt, cîntecul turcesc (în interpretarea Ansamblului folcloric al Ministerului turismului și informațiilor din Turcia) s-a impus prin tonalitățile sale dramatice, patetice. Dansatorii, băieți și fete, nuanțează în mod inspirat gîndurile și sentimentele unor oameni care au căutat, de-a lungul vremii, apropierea de natură.

Legătura cu pămîntul natal, cu tradiția și istoria țării este puternică, pregnantă și în cîntecele și dansurile interpretate de cele trei ansambluri românești prezente la festival: „Timișul" (Casa de cultură din Timișoara), „Firicelul" (Întreprinderea de fire sintetice Săvinești) și „Dacia" (Întreprinderea de autocamioane Pitești). După mărturiile specialiștilor, ale numeroșilor invitați prezenți la festival, după aplauzele miilor de spectatori, folclorul nostru fascinează prin marea sa forță expresivă, prin umanismul, prin frumusețea sa unică.

Prin limbajul universal al cîntecului, spectatorii români și străini au astfel ocazia, la acest festival, care stă sub semnul artei adevărate, al prieteniei și colaborării, să se unească în gînd și în trăire, dincolo de toate frontierele.

Carmen Tudora

Literatura gastronomică

Cînd se vorbește despre **spiritul francez** se vorbește și de **bucătărie**. Francezii sînt prinții gostronomiei, bucătăria franceză este fără egal în lume !!! Aud aceste vorbe de zece ori pe zi, le citesc tot de atîtea ori în ziare, în cărți. Președintele de Gaulle se lăuda că poate oferi în fiecare zi un fel nou de brînză și, totdeauna alt soi de vin la masă. Performanță unică în lume. Și Președintele nu se lăuda prea tare. Poți gusta, cu adevărat, în fiecare zi un alt vin și poți consuma o specialitate nouă de brînză, de la **camemberul** „qui s'abandonne" pînă la delicioasa brînză de capră. Gastronomia este apoi o **artă** (sau o **știință**, cum vrem să-i spunem) veche și în marginea ei a apărut o literatură extraordinar de bogată, cu **clasicii**, **romanticii**, **tradiționaliștii** și **moderniștii** ei. Consult o **bibliografie generală** a literaturii gastronomice și dau peste cifra de 4 000 de titluri (și, să ținem seama, cartea a fost editată în 1890 !).

Citesc, ca să mă mai amuz, o scriere de acest gen, prima care îmi cade în mînă : **Despre societatea gurmandă în secolul al XIX-lea** de Christian Guy, o autoritate, se pare, în materie. Delicioasă (fără calambur) carte. O deschisesem să văd cum mîncau oamenii în secolul trecut și dau peste un eseu despre arta de a trăi, despre moravurile gastronomice. Sau, cum zice autorul în stil argotic, **l'art de la gueule**. Intenția mai subtilă a cărții este să urmărească evoluția societății franceze (gusturi, mentalități, raporturile sociale între clase etc.) prin evoluția artei de a găti. Pasionant, nu ? Pare o frivolitate (frivolitatea fiind, după unii, o proprietate a spiritului francez), dar nu este. Christian Guy este un om serios, cult, inteligent, cu umor. Exemplele pe care le aduce sînt elocvente, oamenii mari ai Franței s-au interesat de **bucătărie** într-o măsură tot atît de mare ca și de **drepturile omului**. Napoleon, Balzac, Hugo, nu ignoră gastronomia. Dumas-tatăl, nu vrea să moară înainte de a scrie un **Grand Dictionnaire de cuisine**. Citind **Psihologia gustului** de Jean-Anthelme Brillant-Savarin, Balzac (care, orișice s-ar spune, cunoaște valoarea cuvintelor) este pur și simplu entuziasmat de vigoarea prozatorului gastronom : „Din secolul al XVI-lea pînă azi, dacă-l exceptăm pe La Bruyere și La Rochefoucauld, nici un prozator n-a știut să dea frazei franceze un relief atît de viguros. Dar ceea ce distinge înainte de orice opera lui este comicul ce se ascunde sub hulimie". (...) Cartea apăruse în 1825. Balzac scrie aceste propoziții după 20 de ani. Nici o suspiciune, de alt ordin, nu poate, dar, umbri acest entuziasm.

Brillant-Savarin nu este singurul scriitor talentat pe care l-a produs bucătăria franceză. Formidabilă este biografia lui Grimod de La Reyniere, cel mai mare teoretician (după unii), „de l'art de la table au XIX-e siecle", un fel de marchiz De Sade al gastronomiei. Personaj „louche", aventurier, geniu diabolic, amator de farse sinistre, om de gust și de spirit, Grimod a scandalizat și fascinat în egală măsură pe contemporani. Avea o infirmitate la mîini și din această cauză, purta două mecanisme de fier ascunse în mănuși de piele albă. Își ura părinții și făcea totul pentru a-i sicana. Părinții nu înghițeau ușor farsele fiului și, într-un rînd, Grimod este închis într-o mînăstire. Acolo își desăvîrșise, se pare, educația culinară, în orice caz are timp să mediteze la moravurile alimentare. Grimod are ideea de a organiza o serie de „dineuri gastronomice", unde condiția este ca orice participant să bea cel puțin 15 cești de cafea. Printre amatori se semnalează pe la 1786 și numele lui Beaumarchais și Andre Chenier. Se servesc tartine cu unt și „anchois". Vinul este interzis. Grimod publicase un **Eseu filozofic asupra plăcerii, scris de un celibatar**, iar mai tîrziu opt tomuri dintr-un **Almanah al gurmanzilor**, în care dă lecții de bune maniere, în domeniul culinar, noii clase sociale ce se afirma. Problema are și un aspect sociologic. Burghezia triumfătoare vrea să-și facă educație socială, Grimod și alți vin în întîmpinarea ei.

Grimod nu-i, totuși, un spirit democrat, căci iată ce citim într-unul din aceste almanahuri : femeile („petites mangeuses") trebuie gonite de la orice masă savantă și solidă ; poate oare o femeie, oricît de drăguță ar fi, să admire pateul de ficat de gîscă sau de rață preparat la Toulouse, Auch și Strasbourg ? Dar brînza de Brie, cîrnații preparați în Arles ?!...

Bucătăria este o preocupare exclusiv masculină la începutul secolului al XIX-lea, printre celebritățile ei nu se înnumără nici o femeie. De unde a ieșit, mai tîrziu, regula că femeia este legată de tigaie și că destinul ei se împlinește lîngă cuptor ? Grimod, exprimînd o mentalitate de epocă, contestă și posibilitatea femeii de a ajunge la subtilitățile gastronomiei. Cumplită discriminare !

Dintre farsele lui Grimod, una a devenit celebră. Într-o zi de iulie, prietenii săi primesc un „faire-part" cu următorul conținut : **Doamna Grimod de la Reyniere anunță cu durere pierderea soțului său. Ceremonia funebră va avea loc...** Cîțiva dintre cei vizați se grăbesc să fie prezenți la ora și locul indicat, dar, acolo, surpriză ! : la o masă îmbelșugat împodobită tronează Grimod însuși, sănătos tun, cu o poftă de viață contagioasă, satisfăcut de acest subterfugiu. Justificarea lui este că a dorit să-și cunoască adevărații prieteni. A murit după 25 de ani, la vîrsta de 80 de ani, evident, la masă !

Bucătăria din secolul trecut cunoaște nu numai filozofi, moraliști, dar și cîteva destine napoleoniene : marii ambițioși ai sosurilor albe, mareșalii, etc. Destinul lui Antonin Careme este exemplar. Istoricii gastronomiei îl consideră a fi cel mai mare produs al bucătăriei franceze din toate timpurile. Altă se îndoiesc. Careme era, se pare, cam vanitos, voia să se ilustreze nu numai în lumea gastronomică, dar și în cea literară. Memoriile lui, redactate de un oarecare Foyot („secretaire de feu Careme"), pornesc de la rețeta friptului de berbec și ajung la reflecții despre om și gusturile lui. Ideea este (evident numai a lui Careme și a secretarului său) că **gastronomia face pe om**. Spune-mi ce mănînci ca să-ți spun cine ești.

Careme a servit pe Talleyrand, pe Rothschild, pe prințesa Bagration, pe „milord" Stewart, traversează de mai multe ori Europa, este solicitat de țarul Rusiei, de aristocrația londoneză. Cu „lacrimi în ochi", el cîștigă o avere fabuloasă și capătă veleități de mare șef. Este irascibil, egoist, nu lasă să i se fure cu una cu două secretul, „elevii" trebuie să slujească mult timp, să execute fără să conteste tot ce li se spune. Numai astfel se poate cîștiga bastonul de mareșal. Careme este convins că are geniu și nu-i era străină convingerea, deduc din ce se scrie despre el, că a reușit să facă din gastronomie nu o **artă**, ci o **religie**.

Religia n-a dispărut nici azi, însă e limpede că numărul societăților gurmande a scăzut, francezul comun n-are timp de fast, de dejunuri copioase, de dineuri filozofice etc. El se scoală la 6, ia metroul, lucrează pînă la orele 13, cînd are o pauză de masă, vine de la serviciu la orele 17, ia din nou metroul și, pe la orele 18, ajunge acasă. Cina este un moment important în viața familiei. Este capătul unui itinerar zilnic dur, definit în limbajul argotic parizian printr-o formulă memorabilă : **dodo, métro, boulot**. Triunghiul alienării individului. Gastronomia (artă, știință, religie etc.) rămîne în afara lui. Bucătăria franceză s-a **chimizat**, s-a industrializat, spre disperarea celor care apără gastronomia tradițională cu sentimentul că apără demnitatea Franței. Se mănîncă, totuși, bine și mult la Paris. Cina este bogată, în familiile din **vîrsta a treia** protocolul este încă respectat. Masa ține mult, se mănîncă încet, se discută politică, se mai trage cu ochiul la televiziune. Stăpîna casei are o autoritate suprasemn, ea dirijează mica bătălie, distribuie forțele, fixează ritmul. Bărbatul aduce vinul și injură guvernul. Intruziunea politicii în spațiul rezervat gastronomiei mi se pare un semn al timpului. Cina pariziană coincide cu emisiunea **24 de ore** (informații, reportaje din actualitatea politică a zilei etc.) și a devenit aproape un obicei (transmisii de spirtele gurmande fine) de a sta cu un ochi în farfurie și cu altul la televizor.

Este momentul în care guvernul francez, partidele politice suportă cea mai aspră critică. Fiecare are cîte ceva de observat, de protestat, masa nu domolește apetitul contestației. **Religia** gastronomică încurajează, printr-o stranie suprapunere de orar, spiritul eretic. Nepoții ies pe stradă să protesteze, iar bunicii contestă la masă, consumînd seară de seară **bifteck**-ul lor în sînge și bînd obișnuitul vin roșu. Mitul **politic**, tinde, astfel, să se substitue în Franța contemporană mitului gastronomic.

Eugen Simion

DIALOG CU CITITORUL

● CUTIA DE REZONANȚĂ A CREAȚIEI

Cititorul și scriitorul sînt două realități care se completează și se presupun reciproc, nici una neputînd trăi fără cealaltă. Însă acest dialog omniprezent, permanent și creator între autor și lector — se știe — este facilitat în chip necesar de critica literară.

Care sînt valorile pe care critica le transmite maselor în opera de educare a conștiinței lor socialiste ? Cum mijlocește ea pozitiv relațiile creației literare cu publicul, raporturile mereu mișcătoare ale operei cu cititorul ? Iată **întrebări-premise** care sugerează cît de complex și de responsabil e sensul creator și rolul social-educativ al criticii, **sens și rol** pe care, în rodnicul schimb de opinii actual pe această temă — un punct de vedere al publicului cititor nu poate părea inoportun.

Există, fără îndoială, o evidentă diferență de optică între criticul profesionist și omul care la în mînă „Viața ca o pradă" sau „Cartea Milionarului", să zicem, pur și simplu din plăcerea și pasiunea pentru lectură. Pe acesta din urmă îl interesează, în primul rînd, măsura în care cartea corespunde gustului său mai mult ori mai puțin format. Acest gust trebuie totuși educat. Experiența, pregătirea ideologico-estetică conferă criticului calitatea de a-și lua asupra sa acest oficiu. Rolul social al criticii începe, considerăm, prin **informarea** marelui public despre apariția, conținutul și ierarhia valorilor, despre progresele (și regretele) scriitorilor, despre mișcarea contemporană de idei și de creație.

Dar dincolo de contribuția sa informativă, critica exercită o întreagă **„pedagogie" ideologică și estetică**. Ea aduce interpretarea, din unghiul filozofiei materialist dialectice și istorice, cultivă, pe această cale, gustul, aptitudinea generală de înțelegere și receptare a literaturii, la un înalt grad de finețe, pătrundere și asimilare. Totodată, critica trebuie să sfătuiască publicul să nu-și piardă vremea — atît de prețioasă astăzi ! — citind orice, să nu-și corupă gustul, ci, dimpotrivă, să și-l îndrepte. Critica convinge — sau ar trebui să convingă — masa de cititori **ce, cît și cum** să citească o lucrare beletristică, cum să se apropie de creația literară. Cînd e vorba de **ce și cît anume** să citim, avem la dispoziție liste bibliografice, prezentări de noutăți editoriale la radio și TV, anunțuri în presă, recenzii, cronici literare etc. Fără această orientare nu se poate face educație literară.

În materie de **cum** să citim, pretenția este să ni se ofere nu doar judecăți de valoare gata mestecate, ci și cît mai multe elemente pentru propria noastră judecată. Și progresiv, cititorul va învăța de la critici cum să devină critic el însuși, nu profesional desigur, ci particular, pentru „uz intern".

În lumea contemporană nu ne putem aștepta la un raport singular între critic și public. Or, considerații dintre cele mai discutabile se pot emite prin răstălmăcirea acestui raport, nesocotind părerea și gustul criticii sau manifestînd indiferență față de opiniile și așteptările publicului. Cum spunea Călinescu, „greșește deopotrivă cine exagerează, dar și cine neagă funcția educativă a criticii".

În acest orizont de idei, să mai subliniem faptul că numai efortul de analiză la obiect și de ridicare combativă la concluzii generalizatoare e marele serviciu ce-l poate aduce critica la educarea maselor de cititori, la cultivarea unui gust public elevat. Pentru cititorul „de rînd", o prefață, o recenzie sau o cronică literară, apărute cu întîrziere față de momentul publicării operei, de pildă, sau pur constatative, lipsite de poziție clară — din păcate încă destule dintre acestea ! — nu exercită nici o influență constructivă. Se crede poate că ele marchează o prezență de serviciu în coloanele publicației. În realitate, ele marchează o absență. Aceea a spiritului critic militant.

Critica are dreptul de a reclama un efort intelectual din partea cititorului. Însă un articol critic nu trebuie să aducă un limbaj străin greu de înțeles, care face dificultăți lectorului, care-l supune la cazne spre a-l descifra. În acest caz, întreaga lui disponibilitate sufletească se consumă într-o operație extra-literară ; iar momentul emoției, al bucuriei și al adezlunii spirituale îl găsește sufletește epuizat, gol. În fond, critica e adresată, înainte de toate, publicului cititor, și de aceea trebuie să țină seama de posibilitățile și de capacitățile sale reale.

Nimeni nu implică în această idee că, pentru a se face înțelese de cît mai mulți, lucrările critice trebuie să aibă în vedere nivelul cel mai de jos al educației intelectuale, sentimentale și lingvistice, la care se pot găsi, întotdeauna destui întîrziați. Totuși, e neacceptabil a ridica între critic și cititor bariera unei limbi cifrate și incifrate, ce descurajează elanul iubitorului sincer de literatură bună și-l face să considere critica o zonă în care stăpînește un oracol ambiguu, impenetrabil, un teritoriu de ocolit, de abandonat. Ipoteza criticului care nu scrie pentru marele public este o aberație. După cum mi se pare un lucru nefiresc faptul că, de regulă, părerile acestui public nu capătă spațiu în publicații literare decît întîmplător sau cu caracter festivist și decorativ.

Supremul judecător al operei literare este însă publicul. El acordă și atestatul de valoare al criticii literare. Publicul nostru, public cu dimensiuni de masă, citește cu interes, cu satisfacție cărțile bune care apar ; urmărește judecățile valorice ale criticii. De aceea **efortul de apropiere critic-cititori** (și prin intermediul, bunăoară, al unor întîlniri comune de discutare a aparițiilor editoriale, la care să ia parte : autorul, critica și publicul cititor) se va vedea răsplătit, tot mai stăruitor, cu cea mai prețioasă monedă : **încrederea**.

Sensibilitatea omului modern se cultivă plecînd îndeosebi de la operele literare autentice ale contemporaneității. Iar **critica este chemată să formeze cititori avizați** ai timpurilor noastre.

Valeriu Neștian
profesor

● CĂRȚI PENTRU VÎRSTA ÎNTREBĂRILOR

Mă asociez propunerii tînărului Radu Gorunescu (**Luceafărul** nr. 31) de a se purta discuții, atît în rîndul cititorilor, cît și al scriitorilor și criticilor, pe marginea literaturii pentru adolescenți.

Bănuiesc că majoritatea scriitorilor noștri, începînd cu cei mai buni, fiind preocupați, absorbiți de problemele majore pe care le ridică realitatea contemporană, nu au probabil timpul material pentru a oferi tinerilor cititori o literatură închinată vîrstei lor.

Păcat totuși ! Tinerețea reprezintă în viața fiecărui om acea vîrstă a întrebărilor, a căutărilor, a viselor, și a zborului către un ideal. De ce atunci tocmai această vîrstă generoasă să nu se reflecte în paginile multor, foarte multor cărți care se scriu azi ? Întrebarea este cu atît mai justificată, cu cît numărul scriitorilor tineri crește vertiginos.

Tinerețea își are poate cele mai intense trăiri sufletești. Tinerii gîndesc, se întreabă, încearcă să-și răspundă, se frămîntă, caută, suferă, iubesc, caută fericirea, se întreabă ce este fericirea, unde și cum o pot găsi.

Scriitorii tineri n-ar putea oare să scrie mai multe pagini în care să răspundă acestor complicate întrebări pe care le ridică tinerețea ?

Sînt convinsă că cei tineri recitesc cu plăcere **La Medeleni** de Ionel Teodoreanu pentru că este un roman al adolescenței.

Dar tinerilor de azi, Dănuț, Olguța, Monica nu le pot răspunde la întrebările pe care și le pun ei, întrebări pe care le ridică viața de azi.

Ei doresc să se regăsească în paginile unei cărți. Ei vor să afle cum muncesc, cum trăiesc alți tineri de vîrsta lor.

Cred că și cei care au trecut de mult pragul tinereții, ar citi cu emoție o carte dedicată tinereții, fie chiar numai pentru motivul de a-și reaminti de acei frumoși ani care au rămas undeva în urmă, pe drumul vieții.

Sînt convinsă că mulți, foarte mulți tineri își doresc o literatură a lor, o literatură a adolescenței.

Florica Cristea
profesoară, București

Privilegiul tinereții?

Urmare din pag. I

neapărat tinereții și generației sale trebuind să migreze spre centru. Simple coincidențe, vorba lui Paul Everac, apariții editoriale, date de naștere, colaborări la o anumită revistă încep să fie considerate (a cîta oară ?) criterii de solidarizare, în lipsa unor puncte de vedere teoretice și a unor similitudini de natură artistică, adică a unor programe estetice, implicite sau explicite.

În condițiile noastre, **tinerețea și generația** mi se par a fi rulourile unui tăvălug uniformizant.

Cînd am început să redactăm revista la care lucrez **Vatra**, aveam aproape toți în jur de 30 de ani și eram considerați tineri, ocrotiți de greșeli și tutelați ca atare. Îi spuneam nu de mult unui prieten clujean. Eram, pe atunci, se pare, cea mai tînără redacție din țară. E desigur plăcut, spuneam, să fii și să te proclami tînăr, solicitînd pe acest considerent atenție, îngăduință. Dar, în ce mă privește, consecințele acestui „privilegiu" îmi par uneori impovărătoare și, mai ales, inhibante. Cred că li se poate întîmpla și altora. Ordinea, incolonarea disciplinată, cu scoruri adesea nemărturisite ce tin de **pohte**, mimînd mim sau midi zbengueli, repede uitate și lipsite de orice caracter teoretic susținut, sub flamura ocrotitoare a tinereții, duce la un soi de omogenizare care favorizează manipularea ulterioară a coloanei de către liderii de opinie cu vocație mesianică ce se autoproclamă sau sînt proclamați reprezentanți ai generației, transformîndu-se peste noapte în tartori și excomunicatori. Observația a mai fost făcută, de pe cu totul altă poziție, de către acei ce folosesc ei însiși orice prilej pentru a obține poziția de manipulatori în dauna altora, scriitori cu mentalitate de principii, erijîndu-se tocmai ei în apărători ai etcu, bos; invulnerabili împărțind premii academice după bunul lor plac și organizînd campanii cu mercenari împotriva celor care își asumă riscul de a le critica opurile nereușite, în spiritul unei minime obiectivități. Nu sînt numai ei, ci și autori cu talent puțin sau furați demult de un dolce farniente, sau cei care își apără vechile poziții ierarhice nesusținute prin valoarea operei lor, cei ce se simt uitați sau ocoliți după ce fuseseră ani de zile supralicitați conjunctural. Toți aceștia (și alții mai proaspeți) vor să aibă o mică curte, cîțiva vasali, și se leapădă la nevoie de propria lor operă, mereu încercînd să fie în pas cu moda. Dacă fenomenul în sine nu este nou și nici specific nouă, alimentarea lui, în anumite momente, trebuie privită cu suspiciune, întrebîndu-ne : **cui prodest ?** Căci amînarea pătrunderii în rîndul oamenilor „normali", păstrarea condiției ambigue a „tinereții" necoapte, într-un anumit fel iresponsabilă, necesitînd deci proteguire, condiții de laborator, tutelare, ghidare, transformă aparentul privilegiu într-o disjuncție socială.

Fenomenul este cu atît mai ciudat cu cît, acum două decenii și mai bine scriitori depășind cu puțin 20 de ani deveniseră „clasici" în viață, supralicitați de necesitățile unor conjuncturi istorice, investiți cu încredere pînă la limita suprasaturației.

Concept mai mult decît vag, folosibil doar strict convențional în cadrul unor ordonări cronologice, „tinerețea" are nevoie fie de o mai precisă definire, fie de o lărgire a sa prin destărmurire pentru a-l transforma într-unul complet neoperațional. Altfel riscăm să trăim, rînd pe rînd, anihilarea succesivă sub efectul de val al unor noi promoții de liceeni genialoizi care se vor constitui grabnic în generații și vor fi încurajați să o facă, fiind o bună masă de manevră pentru cine îi va ști folosi.

Nu pledez pentru cramponarea cu orice preț de o poziție cîștigată, lucru imposibil de realizat pînă la urmă. Mă întreb însă unde încap atîtea generații în trei decenii postbelice, unde încap atîtea apetituri sociale. Cauza acestor fenomene și frămîntări se află (dincolo de impulsurile interioare) în rezistența pe care o opune caracterul inerțial al sistemului presei literare și culturale, sistem care, instituționalizat fiind, nu îngăduie afirmarea și manifestarea unor inițiative publicistice de grupare (nu de gașcă) în genul celei cerchiste sau a celor de la **Albatros** și **Agora**. Neputîndu-și păstra coeziunea (firește nu doar din motive exterioare) grupările, solidare estetic sau întîmplător constituite pe baza unor interese de moment, sînt dispersate sub presiunea valurilor succesive așa încît revistele noastre sînt aceleași doar prin titlu. Chiar **Luceafărul**, păstrînd oarecari linii directoare comune, este o revistă care însumează cel puțin cinci serii, cu vizibile schimbări de direcție, tendință.

Mă gîndesc că, odată acceptată ideea unei edituri ca **Litera**, s-ar putea generaliza funcția ei ca editoare a unor publicații neperiodice (sau periodice) bazate pe inițiativa unor grupări literare cu scop constituit, ale preocupărilor, după afinități elective de natură estetică, fiește supuse-se tuturor prevederilor **Legii presei**, fără să fie financiate de stat, existînd doar prin contribuția eventualilor interesați. Poate pentru astfel de publicații ar putea fi tolerată fără nici o pagubă și ideea ar putea aparține lui Dumitru Popescu pe care le îngăduie cantitatea de hîrtie de care dispune țara. Interesă. Ele ar putea produce apre o mai vie dezbatere, o mai plurală confruntare a diversității de atitudini, diversitate pe care o îmbrățișează, după cum se știe, politica noastră culturală. E doar o propunere, soluții mai bune sînt de luat în considerare.

Pe aceeași cale, prin pe alții, s-ar putea ajunge la eliminarea unor idei stereotipe cu privire la rolul unei reviste, s-ar putea aspectele de natură să bruieze problemele reale, s-ar desființa monopolul asupra opiniei pe care îl exercită (uneori excesiv) unii conducători de reviste, n-ar mai exista de pildă, dorința de a reprezenta toată literatura românească măcar și numai prin cîte-o publicație care, în mod obiectiv, nu poate realiza acest lucru. Astfel și criticile care se pot aduce unor reviste n-ar mai avea o bază reală. Aceștiți publicați, sau scriitori nu s-ar mai putea ertia în performanți liderii, fiind afirmați în numele unei generații sau unei categorii biologice, al cărui mandat de reprezentare îl i-au primit, sau ar putea primi replici. Îmi aduc aminte de o „furtunoasă" adunare de acum cîțiva ani la care am asistat din întîmplare, în București. Cineva mi-a spus atunci că se bucură că mă afla acolo, reprezentînd astfel Transilvania. Am refuzat onoarea de a-mi reprezenta colegii transilvăneni care nu fiseseră întrebați într-o „dispută" care s-a dovedit a fi sterilă, cu privire la soția unei reviste, nu numai din modestie, ci pentru că am simțit ridicolul și mi s-a părut că sînt la o rocă „lovitură de palat" desfășurată după protocolul unei cafenele. Nu aștept ucenici (sînt tare nu ne scutim) de astfel de ridicole situații din care „cînd din ce rămînă, al trebina dîtiga".

Așa că, dacă îmi este îngăduit să emit, la sfîrșitul acestei epistole, un îndemn, el ar putea formula simplu și ineficient : mai multă luciditate. Ceea ce nu exclude desigur nici speranța, nici naivitatea frumoasă, nici solidaritatea, cu condiția ca acestea să fie formulate nu în termeni cetoși ai biologicului, ci în acea limpezi ai unui program estetic și etic, dincolo de vîrste.

Vă propun, stimați colegi (tineri sau nu) să accentăm formula administrativă că tinerețea durează pînă la 70 de ani și să nu mai vorbim despre ea sau să o oprim la, să zicem, 35 de ani, urmînd ca în acest caz să mă situez pe poziția unei gerontocrații în statu nascendi și să vă ofer, blînd dar hotărît, tutela și ocrotirea pînă cînd veți împlini și Dumneavoastră vîrsta matusalemică de 30 de ani, ocrotit la rîndul meu de cei care au împlinit 50 de ani, care la rîndul lor...

Muza criticii

Urmare din pag. I

[illegible] subiectiv. Dar unii asemenea observații [illegible] o preferăm noi, pe bună dreptate, „subiectivitatea" marelui critic, adică, originală, care farmecă, cum se spune, opera lui Creangă și [illegible] pe contemporanii. În această ordine a [illegible], trebuie admis că o critică autentică presupune un subiect viu, superior nu numai prin cultură dar și prin trăirea vieții și vieții a existenței, a realității socio-istorice, a [illegible] și sentimentelor celor mai tumultoase ale omului contemporan. O „subiectivitate" bogată și complexă, apta să reproducă tumultul dramei actualității, cu și prezentul ei ideologic și să ajungă, unde numai astfel se poate ajunge, la obiectivitatea operei. Este critica de care avem nevoie, căci numai o constiință, o sensibilitate acuită se poate izgoni în sfîrșitul unor ideologii rebele, estetice, sociale și naționale, iar nu un subiect derizoriu, strîmt, un mecanism de verbe goale, inapt să trăiască o idee, ori să pătrundă la semificațiile majore ale unei opere de artă, pe care nu va reuși decît s-o bastardizeze după chipul și asemănarea spiritului său sărac.

Alt fenomen supus dezbaterii este critica asumată unui grup restrîns de scriitori. Cînd prietenia criticului rezultă dintr-o comunitate de idei sau de program estetic, faptul n-are de ce să îngrijorez : sînt legături frecvente în istoria literaturii, deși actul critic își dobîndește eficiența numai cînd evită asemenea conjuncturi, care nu fac decît să-i altereze aprioric elanul [illegible] și al meditației. Nu sînt deci noi, sînt doar mai impure moral și estetic, sînt aferențele istoriei pe relațiile de grup. Cel mai grav e însă cînd asemenea „integrări" de persoane tînțesc nu succesul și gloria literară, ci sînt mai mult mai terestre și mai pragmatice. Sub [illegible] unui astfel de tel critica devine cu timul arbitrară și primește forme dintre cele mai etanșe, încît vom intîlni, cu aceeași pedanterie și camil formal invers, cînd criticul lovește nepotrivit estetic, ideologic sau moral, în propria-i relație de grup. E gestul criticului care se vrea sobru, „realist", „imparțial", „detașat de prejudecăți", dar în spatele căruia stă cu umire un personaj de tip brînzovenic, și nu din descendența predicatorului numit asa metaforic, ci unul care-și merită numele la propriu. E aceasta o maladie generală și universală a reclamei literare din veacul nostru și e bine că în contextul socialist se încearcă reducerea consecințelor ei. În asemenea condiții, ar fi o naivitate să se mai discute despre o „subiectivitate" sau „obiectivitate" a criticii, despre o conștiință, despre o angajare critică autentică pentru un ideal estetic ori social, national ori universal uman. Ci se întîmplă pe dos, anume că literaturile autohtone și Literatura cu majusculă și ideațiile cele mai omenești trăiesc în fiecare și spectaculos concurs al celor „trei și jumătate". Iată o problemă fundamentală a criticii, a cărei rezolvare devine posibilă în climatul creat de plenara din iunie. Rezolvare care ar echivala cu o asanare morală a criticii și care ar face imposibilă existența unor fenomene cu care ne confruntăm azi, ca și a altora care s-ar mai putea ivi dintr-o înțelegere neadecvată a împrejurărilor.

Desene de Adriana Luca

Orizonturi spirituale

Urmare din pag a 3-a

despre cultură și, desigur, auto-analiza și definirea teoretică a propriului punct de vedere.

Auto-cenzurarea poate deveni obositoare și criticul nu uită să-și noteze și momentele de răgaz ori de libertate lăuntrică. Dar, trecînd de bîrtie, sentimentele devin gînduri, observațiile se transformă în disertație : „Din nou dilema fundamentală : ce trebuie sau ce vreau să văd mai întîi în Olanda cînd nu am decît zece zile în față, din care două sau trei vor fi blocate de un colocviu științific ? Din fericire, distanțele sînt scurte, trenurile rapide, dispoziția mea interioară foarte dinamică" (p. 254). Criticul își redobîndește adevărata libertate interioară „în fața universului literaturii. Aici, uitînd de orice preconcepții, judecățile sale sînt transate și necrutătoare : „N-am prea gustat alocuțiunea nu lipsită de truisme a fizicianului francez Louis Leprince-Ringuet, academician, celebritate etc., ținută ascetică, monahală..." (p. 176) ; „Mediocru, total decepționant, improvizat, seminarul lui Yves Bonnefois..." (p. 182).

Cartea lui Adrian Marino este, în egală măsură, un eseu asupra categoriilor culturii, o meditație asupra condiției umane, o analiză a culturii europene contemporane și, să nu uităm, un jurnal de călătorie.

În locuri pitorești — un popas la unitățile turistice ale cooperației de consum

COOP

● HANUL TOPOLOG este amplasat pe malul Topologului, la 18 km de Rm. Vîlcea, în imediata apropiere a șoselei ce duce spre Pitești, într-o zonă renumită prin frumusețea naturii. Hanul oferă, în toate anotimpurile, condiții dintre cele mai bune de odihnă și recreere, el dispunînd de camere confortabile, restaurant, bar de zi și braserie. Cazarea se poate face și în căsuțe tip camping din apropierea hanului. Lîngă unitate sînt amenajate terenuri de sport, plajă pe malul rîului Topolog, locuri de parcare auto.

● HANUL LOTRIȘOR se află situat în frumoasa Vale a Oltului, la circa 5 km de stațiunea Călimănești-Căciulata, pe șoseaua spre Sibiu. Construit în stil modern, deosebit de atrăgător, hanul oferă posibilitatea unui popas recreativ. În împrejurimi sînt multiple posibilități de excursii : Mănăstirea Cozia, stațiunea Călimănești-Căciulata etc. Hanul dispune de camere cu 2 și 3 paturi, restaurant cu preparate culinare cu specific local.

● CABANA „FÎNTÎNIȚA HAIDUCULUI" — dată recent în folosință — este amplasată într-un cadru deosebit de pitoresc, în pădurea Bradului, pe șoseaua națională Brașov-Sibiu, la 18 km de la Sibiu spre Brașov, în apropiere de localitatea Avrig — locul nașterii cărturarului român Gheorghe Lazăr. Unitatea dispune de locuri de cazare în camere confortabile, cu încălzire centrală, restaurant cu terasă, bar de zi și funcționează în tot cursul anului.

atelier literar
poșta redacției

FIRICEL POVARĂ : În versuri, nimic nou (lucruri modeste, stingace). „Urciorul" ni l-ați mai trimis o dată — n-avem nimic de adăugat. (Pe viitor, texte dactilografiate).

S. SECELEANU : După ce demarează ceva mai greoi, cu cîteva pagini cam rigide, care nu-și găsesc tonul convenabil, fluența, firescul, povestea devine cursivă, antrenantă, „cazul" — interesant, cu implicații profunde, destul de abil urmărite. Sînt motive, deci, să continuați.

EMA VALERIA : Vă complicați în fel de fel de teoretizări vagi, aproximative, în fel de fel de ipoteze, adesea nemotivate, imaginare („unul zice..." „alții rămîn cu niște complexe", etc. —de unde știți ?), ba chiar tindeți să faceți din întîlnirea firească a literatului începător cu opinia publică (fie ea auditoriul unui cenaclu, „poșta redacției", etc.) o adevărată dramă existențială, cu consecințe pustiitoare. Experiența rubricii noastre ne permite să observăm că exagerați. Desigur, întîlnirea de care vorbeam nu e lipsită de emoție și tensiune (și care experiență nouă de viață e scutită de asemenea îndoială, neliniște, încordare ?), firește, a descoperi inexistența talentului cu care te credeai înzestrat e departe de a fi o bucurie. Dar demolarea unei iluzii desarte (pe care nimeni n-are dreptul de a o întreține artificial — la altii si la sine insuși — pînă la transformarea ei într-o manie incurabilă și cu adevărat pustiitoare) deschide drum descoperirii, prin testări succesive, temeinice și profunde, printr-un examen de sine lucid, epurat de suferintele superficiale ale vanității, deschide drum, ziceam, descoperirii adevăratului talent (sau talente) cu care sîntem înzestrați. Căci nu există, după părerea noastră, nici un om care să nu aibă o rază directoare a existenței sale, un talent, un har, o vocație, o însușire creatoare predominantă. Totul e ca acest har să fie descoperit (fără prejudecăți, fără iluzii „fixe" și ambiții găunoase, fără false drame) prin strădania cinstită, lucidă, a individului, într-o ambianță, firește, propice, a unei societăți care trebuie să înlesnească și să ajute pe toate căile aceste (uneori) dificile și îndelungate căutări. Ne bucurăm să vă putem aduce la cunoștință că majoritatea masivă a corespondenților noștri tocmai asta ne cer, în esență, uneori în formulări foarte directe, de genul :

ajutați-mă să-mi dau seama dacă am talent, ca să nu-mi pierd timpul fără rost și să-mi pot găsi adevăratul meu drum. Nu știm dacă am răspuns la toate întrebările scrisorii dv. stufoase și nițel descumpănite, dar problema principală asta e. Dacă poezia este — cum ziceți — un „balsam", ea își păstrează miraculoasele virtuți și cînd o citim, nu numai cînd o scriem (dovadă, mulțimea de cititori credincioși, pasionați, care nu se pot lipsi de ea chiar dacă n-au obținut și, poate, nu vor obține niciodată dovada că o pot și scrie). În ce vă privește, asta ar fi de făcut — în locul oricăror considerații și supoziții — să obțineti, pentru dv. în primul rînd, dovada că o puteți scrie. Ceea ce, din textele trimise pînă acum, nu rezultă în mod clar că ar fi imposibil !...

D. JELA : Nu e mai bine, nici acum. Observațiile anterioare rămîn integral valabile.

A. VOISINE : Inegale și contradictorii, o bună parte din manuscrise prelungesc neajunsurile semnalate anterior. Dar sînt și o serie de pagini mai aproape de reușită, care ne permit să așteptăm cu încredere o evoluție decisivă : „Extaz", „Nuntă", „Menire", „Sentimentul istoriei", „Posibila pasăre".

M. MĂGUREANU: Se confirmă bunele auspicii și în aceste miniaturi, interesante, în general (un pic livresti, manieriste, citeodată), scrise cu un condei subțire, uneori ingenios, sigur de sine. Ne-au plăcut îndeosebi „Ritual", „Fotografia", poate și „Maree".

VAL. POPESCU : Cîteva lucruri bune : „Obiceiuri", „Pururea fulgerat", „Cu sîngele".

ADRIAN ALUI GHEORGHE: Nu sînt, nici acum, lucruri noi. Ceva mai bine, în „Deosebita întîmplare".

LIVIU DAN : Rezultatele nu sînt deloc încurajatoare : versurile sînt foarte slabe, fără poezie, fără semne de talent ; prozele sînt niște compuneri naive, școlărești, pline de locuri comune și banalități. Mai încercați, și dacă nu se iveste nimic nou, mai bine lăsați-vă păgubas — facultatea o să vă pretindă eforturi mari ! (De altfel, fiindcă veni vorba, poate e timpul să observați — acum, că ați devenit student, lucru pentru care vă felicităm — și faptul că nu e corect să scrieți **doua**, ci, oricît ar părea de ciudat, **două**).

EM. GV. Cele mai reușite pagini: „Filă de jurnal", „Călutul", „Pasărea neagră".

V. P. GAJ : O impresie de stagnare. Dar și niște pagini demne de atenție : „Poate", „Cînd arborii", „Dacă îti spun".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Aripi lăuntrice

Cum trec noaptea
după un colț mă întîmpină
amintirea cărunta a sărutului,
ci vîntul așează pagini
despletite pe genunchii mării —
un început de lume subțire
ca un fir de iarbă (mirosea
a crini și a lună
în această harababură simpatică)
ochii sînt limpezi
și inima
tragedă ca o fîntînă
în care n-au apucat încă
să fumege stele ;
în palme trandafirii
se iau la întrecere cu toamna.
cuvintele stau deja la
coadă pentru un vis —
prea puțin se observă, prea puțin
că păsările zboară în mod natural
pe cînd omul, ehei
el are aripi lăuntrice

VALERIU PRUTEANU

Extaz

Crudă bătaia inimii-n floare
Încă icnește sub nouă
văpaie,
Bărbatul își mingîie Femeia
De la călcîie
Pînă la ochii de sare,
Brațele-i abia mai încap
Atîta uimire
Și sărbătoare !
Neprimenit,
Greierul alb din scutec
Plînge
Și-și cere deodată
Mama și Tatăl,
Pierduți în a doua
Și cea mai curată
Lună de miere !

ANGELA NACHE

Singurătate

Cineva trece realitatea prin urechea acului
dincolo de gard femeia dă de mîncare la porci
și-apoi lasă ziua afară
pe-un raft armate de plumb se pregătesc
de luptă
înarmate cu liniște
în leagăn un prunc doarme descoperit
lîngă fotografia bărbatului femeia aprinde
o luminare
și se culcă.

ADRIAN DERLEA

Uneori îmi aduc aminte de mine...

E mai bine să plec
Cît soarele-i încă mai sus.
Copacii nu m-au recunoscut
Ori cîte vorbe le-am zis.
Dealurile nu m-au văzut
Ori de cîte ori am trecut
Iar fata a spus să mă duc
Cît soarele-i încă mai sus.
Așa că-s pe drum
Cu ochii mai negri
Cobor în cîmpie.
Cine ar putea să observe
Mîinile noastre rezemate pe cer ?

B. OLCEAN

Desene de Mariana Șovărel

Flori artificiale

Îmi dărui
Discuri, romane, ciocolată,
Iluzii buchete.
Umbra ta mirosea
A ferigă uscată
Și mie-mi este dor
De iarbă.
Lasă-ți capul de pluș
O seară, un an
În sertar,
Lasă-ți-l, lasă-mă,

DOINA MARAN

Repet povara unui mit

Tu dreaptă stînd în neclintire cu fața
spre soare
Cu umerii rotunzi și mici trăsărind
sub mîngîierea
Aerului tare deasupra muntelui
Jos licărul apei pierzîndu-se între tufe
Către genunchii tăi înaintez spre coama
de stîncă
Cu umerii frămîntați încordîndu-se
Ca o frînghie noduroasă, ca un arc de oțel
Și nu ostenesc fixînd ținta iarăși și iar
spre lumină
Nemuritoare care ești încă necucerită
O, numai o clipă tu dreaptă în nemișcare
Te-arăți cutremurîndu-mă.

Scap bolovanul el curge odată cu amurgul
La picioarele colinei
În timp ce mă-ntorc gîndesc la a
doua-ncercare
Triumfător, voi găsi religia nouă
În față chemarea luminii :
Să aducem dar, bolovanul cotidian
Sus, ca pe o floare,
Pe vîrful de stîncă.

ȘTEFAN JURCĂ

Zilnic

O lumină difuză născocește
umbre-n oglinzi
chipul tău tremură pe-o frunză
galbenă
de-mbătrînit gutui
sub aripile beznei, o mînă
se-ntinde peste lucruri
și dispar
furate de-o boare :
templu neistovit al nopții, mare
fără hotar.
Tăcere
îndelungă așteptare și somn
încoltesc zorii, trezire
freamăt, încordare
frunzele se regăsesc în pom :
o mînă se retrage pînă
la capătul lucrurilor
devin vizibile
și dor....

G. M. BUCOVICIOR

Scrisorile

Urmare din pag. a 5-a

ele. Și apoi brusc : Ce faci, Copaciule, pleci ? Chiar pleci ? Oricum bine ai făcut că ai venit. Și așa așteptam.

Luna îl lumină atunci pe Copaciu pe toată înălțimea lui, era atît de mare lumina încît reuși să vadă și praful de pe vîrful cismelor, manșetele la pantaloni trebuiau călcate și mai ales prinse cu ață, cusăturile putreziseră poate. Și Copaciu văzu cu uimire cum umbra sa se întrerupe brusc în linia pragului, înăuntru întunericului fiind la fel ca și înainte. Părea că densitatea întunecimii era atît de mare în cameră încît lumina se întorcea ca reflectîndu-se într-un zid lustruit și poate de acolo se vedea el atît de limpede, de clar în marginea balustradei, deasupra curții.

Și cînd se desprinse din fața ușii, ne'mai spunînd nimic, care avea convingerea că într-adevăr nu era nimeni înăuntru în acele clipe ?, repetă cuvintele lui Bașaliga : „Și așa așteptam". Nu „și așa te așteptam". Pe cine aștepta inginerul Bașaliga în întunericul său, atît de deosebit de noaptea prin care Copaciu se îndrepta spre casă? Era o întrebare la care nu avea cum să dea răspuns, pentru că de la bun început avusese prea multe. Se gîndise la toți cei ce ar fi urcat pînă sus, în camera întunecoasă. Și se grăbi deoarece simți în aer cum vine ploaia, pe neașteptate, deși o parte din cer, acolo unde era luna, era încă limpede. Dar ploaia venea din cealaltă parte, încet, cu pas omenesc, venea și se auzea în toate străzile răpăitul picurilor în țigle și frunziș.

Spre inima pămîntului

Urmare din pag. 1

căsuțe de lemn identice celor părăsite. Au încercat să-și facă o copie fidelă a vieții de peste munți, dar, așa cum se întîmplă întotdeauna, cei mulți asimilează, impun, domină. Copiii s-au numit și Franz, dar și Gheorghe ; o vale s-a numit Terezia, o alta Miniș. Azi, cărbunarii și tăietorii de lemne cu nume aspre și ochi albaștri au intrat în legendă.

Copiii nu știu cine a fost **Nicholas Hammer**. Și totuși, numele lui cuminte și aproape anonim a trecut prin istorie. Acest Nicholas Hammer, cu 204 ani în urmă, găsește o bucată de cărbune cu luciu gras, la rădăcina unui copac doborît de furtună pe valea **Porcarului**. Află de la ciobanii de prin părțile **Girlișteei** că aceste „pietre negre" întrețin focurile lor mai multă vreme. Piatra este dusă la **Oravița**, la „Direcțiunea montanistică".

Nicholas Hammer a tras, fără să știe și fără să vrea, poate dintr-un spirit gospodăresc și funcțional, specific neamului său, semnalul începerii explorărilor, în urma cărora au fost descoperite marile zăcăminte de huilă, care au transformat radical viața regiunii.

În 1840, Anina avea 837 de locuitori. Azi are aproape 14 000. Nu știu cîți lucrează în mină.

Probabil cei mai mulți, Grație unui inginer, **Dumitru Anescu**, i-am văzut, cum s-ar zice, coborînd pentru început la 800 m sub pămînt, am înțeles că părerea mea și-a multor oameni de-afară este total greșită. Pentru noi, mină înseamnă beznă grea, o poveste frumoasă, dar fată de care este mai sănătos să stai departe.

Ca să ajungi în abataj, acolo unde se lucrează efectiv, trebuie să străbați puțuri intermediare, de multe ori pline cu apă și noroi, să cobori cu colivia jos, tocmai jos, spre inima pămîntului. Zgomotele de sus nu se aud. Un tunel lung, beton și fier, traverse pe care curg vagonetii. O locomotivă mică, ca o jucărie, funcționînd cu aer comprimat. O ventilație ireproșabilă, în fața căreia ar păli administrațiile luxoaselor hoteluri. Acel „Hai, noroc" spus rar, extrem de rar, ținînd cont că sîntem la 1 200 m sub pămînt, dar în fața cărula ne simțim solidari, frați de cînd lumea. O gaură cît să încapă omul ; intrarea în abataj.

Acolo lucrează șeful de brigadă **Ioan Roșu**, 38 de ani, din 1958 în subteran acum în sectorul 2 vest ; membru de partid, tată a trei copii. Om energic ; trăsăturile nu i le disting, este negru din cap pînă-n picioare, doar albul ochilor și-un zîmbet complice. O echipă tînără — 18 oameni pe trei schimburi — serioasă, pentru care munca este înaintea oricărui alt lucru. Munca în inima pămîntului. 18 oameni din care 12 sînt comuniști. Cifra aceasta spune totul.

Am atins cu palma cărbunele. Lucios, fin, prețios. Aurul negru. Coborîm iar. Mi se spune că mina aceasta este una din cele mai adînci mine din Europa. La 162-înaintare lucrează **Ion Mihalache**, 34 de ani, tată a patru copii, brigadier, și el membru de partid. Pregătește un nou orizont 9/10, pentru exploatarea cărbunelui. Doi tineri din brigadă montează șinele pentru vagoneți. Ciocanul pneumatic dislocă gresia.

Dincolo de peretele dantelat, sclipind curios în bătaia lămpilor, este cărbune. Acea lumină neagră, pentru care merită să uiți, șase ore pe zi, că deasupra ta crește iarbă, pasc oi, fosnesc fagii sau brazii, sau pinii Aninei, se trăiește din plin, clipă de clipă, sub un soare rotund, de august.

CARTEA DE DEBUT

Imagism și lirism

Deținătoare, pare-se, a unui îndelungat și tenace exercițiu în domeniul versificației, Elisabeta Costin debutează cu un volum *) în care pasiunea de a scrie cît mai „frumos", de a aseza cuvintele în versuri și strofe strălucitoare, controlate de metafora nedisimulat descriptivă, deține poziții cu adevărat privilegiate. Creatoare, într-un pastel precum *Noaptea basmelor*, uitînd de ea însăși, victimă a unei candori păgubitoare, autoarea nu face altceva decît să colecționeze epitete, comparații etc., care mai de care mai „poetice" și să le distribuie în strofe a căror lipsă de substanță lirică nu poate fi nicidecum trecută cu vederea : „Și-a răsucit zăpada năfrămile albastre / Și biciuie sălbatec driadele din brazi. / Se-aud sunînd pocale în grotele sihastre — / E noaptea de magie a silfilor nomazi // Lungi sănii de aramă țîșnesc din văgăune — / Pierdute-n sube grele curg fiare-n zbor aprins. / De spaimă rătăcită prin spațiul de cărbune / O stea adoarme verde pe creștetul meu nins". De abia la sfîrșit, surprinsă parcă de ce fusese mai înainte, autoarea își aduce aminte că una din condițiile obligatorii ale pastelului poetic este, cum se spune, aceea a umanizării materiei descriptive. Evident, lucrurile nu mai pot fi îndreptate în ultimul moment și lipsa de acuitate confesivă face corp comun cu imagismul retoric, de circumstanță : „Ce flacără corola își zbuciumă prin ceață. / Ce degete de umbră sparg sfera de rubin ?... / Pădurea, zornăindu-și brățările de gheață. / Mă cheamă despletită la marele festin". Aceeași impresie de aglomerare mestesugită a trăirilor lasă și alte poeme : *Interferențe, Ceruri de ghimpi, Noapte, Frageda clepsidră, Rană, Pîndit de ochiul razei*. Am fi însă nedrepți dacă n-am semnala și certele reușite ale Elisabetei Costin. Reținem mai întîi distincția parnasian-exotică a unor poeme, revelatoare atît prin concentrarea lor metaforică, după cum și prin discreta undă de confesie ce subminează desenul : „Din trupul palmierului în noaptea grea și sumbră / O creangă se desface și lunecă încet. / Un ochi prin întuneric luceste violet — / Driade tulburate se-ascund în flori de umbră". Misterul baladesc din poemul *Cendrillon* (scris în maniera lui Stefan Augustin-Doinaș) nu poate fi de asemenea neglijat : „Trei luminări de ceară. Un jilț de catifea — / — ce Viscol evantaiul prin tomuri vechi agită ? / Largi horbote corola-și resfiră și o stea / Clipește în penumbră pe harfa părăsită // — O, Cendrillon, frumoaso, pe unde rătăcești ? / Palatu-i gol — alămuri mai murmură-n surdină. / Licori își sting mireasma otrăvilor în cești / Și solitar condurul luceste-ntr-o vitrină // Se zbate orologiul — ascultă Cendrillon / Pe străzi gonind sălbatec un armăsar în spume. / Sub hohotul albastru al ploii de neon / Un prinț de întuneric te caută în lume". În fine, fastuozitatea imagistică din *Crăiasa* poate constitui un început de drum pentru Elisabeta Costin, în sensul abordării pastelului axat pe firul epic atît de fragil al „micro-legendei", specie cultivată cu foarte bune rezultate adesea de Horia Zilieru sau de Gheorghe Tomozei : „La miez de noapte va veni Crăiasa ! / Spirale înflorite curg din cer / Intacta cristalidă se deschide — / Se-aud foșnind sub vîslele de cridă / Înmiresmate unde prin eter // Tiara de argint ghilotinează / Cortina plumburie de postav ! / Se-aprind mătăsuri fragede-n dulbine / Făclii galbui clipesc în vizuine / Din sud, prin spații, luntri peregrine / Zbat pînzele spre marele conclav. // La miez de noapte va veni Crăiasa !"

Din primul ciclu al volumului cu care debutează Dan Lupescu**) *În munții de baladă* — cu greu se poate detasa ceva în care invazia clișeelor de tot soiul, proprii versificațiilor pseudo-patriotice de cea mai redusă calitate, să fie cît de cît temperată. În general, impresia de completă degradare a „formelor" de circulație curentă este imposibil de atenuat : „Dacă ne este vatra grădină carpatină / Și toți bărbații țării prin secole aud / Cum trec eroii-n prunci a patriei lumină, / Fiind rotund hotarul, din nord și pînă-n sud... // Timpul nu s-a oprit la Sarmisegetuza, / Același oroloiu bătu și la Rovine / Dușmanului să-i spună că neamul nostru nu s-a / Sfîrșit în luote crude și nici în vagi suspine. // De-aceea prin milenii vizionar cobor / Bărbați al căror nume devine manifest / Pentru statornicia românului popor / Griul urcînd spre cer ne-a fost chiar palimsest..." etc., etc. (*Discurs pe malul Dunării*). Surprinzător în următorul ciclu al cărții sale (cel intitulat *Galaxie*), Dan Lupescu se redresează pînă într-atît încît autorul „locurilor comune" de mai înainte devine, pur și simplu de nerecunoscut : „Umbrele joacă sotronul / pe Luna / zgîriată cu cărbune și căldură / una aruncă ciobul pînă la inimă / și sare sotronul din vîrstă în vîrstă, / alta aruncă neliniștea pînă-n / lumină / și sare de două ori pentru privire / și pentru tărîmă... // seara toate devin cearcăn umed de stea / sau ochi însetat de fîntînă... // din dansul cosmic născut, / dintr-un candid semn de-ntrebare, / copilul se zbate în / nulherea lunii, / cu unghiile ajunge sotronul — / ar vrea peste timp, / peste umbră să sară... / din lacrima lui / sotronul omul prinde suflare, / ar vrea să-i aprindă privirea / cu-o rază de timp, / cu o clipă de soare... // a doua zi / sotronul pare / mort. // umbrele mele sar din galaxie în galaxie / pînă cînd una devine oglindă / și-ntreabă copilul : // Omul e stea ? / Omul e umbră ? //... seara devin cearcăn umed de stea / sau ochi însetat de fîntînă —" (*Sotron*) În aceeași direcție demnă de reținut este acuitatea reflexivă a unor poeme de concentrată notație : „Lumina ne țese spre nestiuta noapte / Mai cade o stea / să ardă rănile toate / necunoscute păsări trag cerul la edec — / înalt mă smulg din valuri / și tărmului mă plec..." (*Necunoscute păsări trag cerul la edec*)

Din fericire și celelalte două cicluri (*Exilul între muguri, Cunună*) conțin un important număr de poeme reușite care anunță un poet din speța descriptivilor elegiaci și meditativi.

Nicolae Ciobanu

*) **Elisabeta Costin : „Arcul de nisip", Editura „Cartea Românească", 1977.**

) **Dan Lupescu : „Lumina patriei", Editura „Scrisul Românesc", 1977.

Scriitorul și bibliotecile publice

Urmare din pag. 1

gențele sale pot fi satisfăcute mai lesne prin împrumutarea cărții dorite dintr-o bibliotecă publică.

Știu din propria experiență, din evaluările statistice că mulți încă nu au descoperit **instituția de bază a culturii : biblioteca**. Or, bibliotecile sînt puțin „frecventate" nu numai de cititorii de rînd, musafiri rari ai acestor instituții sînt însăși literații : poeții, prozatorii, criticii literari. Nu aș dori să fiu înțeles greșit, **absența lor o remarc nu în calitatea de cititori** ; deși cunosc numeroși colegi poeți și scriitori care studiază în biblioteci, știu că mulți dintre ei posedă o bibliotecă personală în care în general sînt cuprinse volumele indispensabile — instrumentele auxiliare atît de necesare — muncii creatoare, cum sînt de pildă enciclopediile, lexicoanele de specialitate ș.a.m.d. Remarc absența lor în calitate de oameni ai literelor, avînd competența și vocația de a **iniția pe cititori**, în calitatea lor de educatori.

O excepție în materie o constituie o anumită lună a anului, o lună de iarnă : februarie. Atunci se organizează tradiționalele luni ale cărții, atunci scriitorii și redactorii se deplasează frecvent în satele noastre. Există numeroase cămine culturale, biblioteci, școli vizitate de cîte un scriitor. Unele dintre ele primesc vizita chiar a mai multor literați. Dar asta depinde în bună măsură de spiritul de inventivitate al organizatorului, poate și de „agresivitatea" acestuia, și nu în ultima instanță de accesibilitatea localității respective. El poate să accepte invitația, dar poate să și refuze cu politețe... Despre formalismul legat de organizarea Lunii cărții, despre concepțiile anacronice ce se manifestă uneori cu prilejul acestei manifestări culturale s-a vorbit nu o dată, așa încît nu aș mai dori să insist asupra lor. Aș dori să remarc doar atît că aceste întîlniri cu scriitorii, organizate adeseori în stil de „campanie", în mare pripă și cu destulă superficialitate, cu un auditoriu format în bună parte din rîndurile elevilor, nu slujesc în mod eficient cauza propagandei literare, a inițierii în tainele lecturii. Poate că nu ar fi inutil să insist mai ales asupra semnificației și importanței întîlnirii cititorilor cu scriitorii, asupra oportunității organizării unor serate literare în biblioteci cu participarea autorilor.

La o asemenea manifestare vin și cei care, deobicei, nu frecventează bibliotecile. O convorbire interesantă, o confesiune, răspunsurile date la întrebările celor prezenți pot stimula și formularea altor întrebări, ceea ce, în ansamblu, poate să ducă la un interesant schimb de idei, în măsură să dea un impuls vital interesului față de autor, față de opera acestuia. Proza, are un mesaj nou de idei, formulat într-un limbaj artistic novator, poetica modernă cu mijloacele sale de expresie inedite sînt, uneori, greu accesibile cititorului. Cultivarea gustului nou va cere un efort deloc neglijabil. Întîlnirile dintre scriitori și cititori, pregătite cu grijă, pot înlesni într-o măsură considerabilă accesibilitatea față de unele orientări stilistice, pînă atunci neapreciate la justa lor valoare.

Scriitorul, poetul, autorul unor lucrări de specialitate ar putea aduce un ajutor considerabil — direct sau indirect — în asigurarea unei educații mai dinamice, mai sistematice privind inițierea cititorului. Sînt necesare eforturi nu atît individuale, cît mai ales colective, susținute și neîntrerupte, pentru ca rafturile bibliotecilor să nu fie deficitare în ceea ce privește prezența literaturii noi, a evenimentelor editoriale, pentru a se îmbogăți neîncetat fondul de cărți al bibliotecilor, asigurîndu-se o armonie tematică rațională, o diversificare utilă pe genuri literare și specialități, în funcție de caracterul bibliotecii respective. Participarea la munca bibliotecilor a scriitorilor contemporani — tineri sau vîrstnici — ar putea influența pozitiv stabilirea unui tiraj mai real al unor cărți în preajma apariției.

Întîlnirea mai frecventă dintre cititori și scriitori, schimbul de idei nemijlocit constituie o necesitate firească indispensabilă, vitală și pentru scriitor. El are nevoie de cunoașterea opiniilor formulate de cititori, a ecourilor stîrnite în rîndurile lor de cărțile sale.

Există numeroase modalități, pentru ca scriitorii, redactorii revistelor literare să contribuie la inițierea cititorului prin intermediul bibliotecilor publice, la creșterea rîndurilor cititorilor permanenți, la educarea acestora. Ele ar primi cu multă bucurie, de pildă, donațiile din partea unor autori, exemplare cu dedicații sau manuscrise. **Alegerea a cîte unui scriitor în consiliul bibliotecii ar ridica, desigur, prestigiul bibliotecii**, contribuind de asemenea la apropierea scriitorului de activitățile bibliotecii respective.

Educarea cititorului constituie problema-cheie a activității culturii de masă. Colaborarea unor pedagogi, scriitori, sociologi în domeniul biblioteconomiei ar putea contribui, pe plan local, la un reviriment, conducînd la rezultate trainice acolo unde s-a muncit cu rîvnă, dar chiar și acolo unde inactivitatea a dus la neîmpliniri inevitabile.

SPORT

O întrebare pentru „Universitatea" Craiova:

Fault la autoritatea antrenorului?

● Începe să aibă o anumită notorietate conflictul antrenorului Constantin Teașcă la Craiova. Nu e mai puțin adevărat că nu este primul de acest gen — și probabil nici ultimul — al numitului antrenor. Intransigent, ferm pe poziție, deloc împăcat cu gîndul renunțării în fata mofturilor vedetelor obosite și a oamenilor care le susțin, C. Teașcă a plecat în același mod de la mai multe echipe — Universitatea Cluj-Napoca, Dinamo Bacău, F.C. Argeș, Politehnica Iași, Steaua București, pentru a aminti numai cîteva dintre ele. Aproape cu regularitate, formula a fost identică : Teașcă intra în conflictul deschis cu jucătorul (sau jucătorii) care nu se integrau total concepției despre fotbal și viață preconizată de dînsul. Teașcă n-a visat în viața lui decît un singur lucru, adică **marea performanță**. Nu l-au interesat succesele mici, ciupelile, locul cîștigat, evitarea retrogradării — așa cum a disprețuit întotdeauna compromisul, închiderea ochilor, mica înțelegere. Cînd a pus mîna pe o echipă improvizată, s-a străduit întotdeauna să facă din ea o echipă bună, o formație forte, care să se bată cu oricare altă echipă din țară și, dacă s-ar putea, și din străinătate. De cele mai multe ori extrem de important e felul în care gîndești viitorul, curajul de a privi cît mai departe. Iar Constantin Teașcă și-a propus mereu **totul sau nimic**. Într-un fel, l-am asocia cu un alt mare antrenor al nostru, pe numele său Bela Karolyi. Nici antrenorul Nadiei nu s-a gîndit vreodată la locul doi — el a vrut și a obținut **totul**, sau aproape **totul** ; în orice caz, la întoarcerea de la Montreal cei care l-au văzut de aproape și-l amintesc destul de nemulțumit. Bela a mărturisit mai tîrziu că Nadia și colegele sale ar fi trebuit să nu scape nici un titlu, ceea ce, speră, se va întîmpla la Moscova !

C. Teașcă este un Bela Karolyi al fotbalului românesc. Intransigent, aspru chiar, cu o mulțime de idei noi în pregătire, ambitios, nemulțumit întotdeauna de ceea ce face, între ei există însă și o foarte mare deosebire. În timp ce Bela Karolyi își desfășoară activitatea într-un mediu cu adevărat favorabil marii performanțe (crest în decursul anilor de Karolyi sau de alții, n-are acum importanță), Constantin Teașcă n-a izbutit să găsească, sau să formeze niciodată un asemenea mediu. El a întîlnit mai ales oameni mulțumiți cu victoria de duminică și înfrîngerea de duminica viitoare (dacă e pe teren străin), oameni lipsiți de autoritate în fata jucătorilor, așezați în fruntea unor cluburi sportive Teașcă ar fi dorit să facă din fiecare jucător tînăr un fel de Nadia Comăneci, supunîndu-i la același regim de antrenament, competiție și viață pe care îl „îndură" marea mica noastră campioană. Cînd au apărut opoziții, fiindcă ele sînt normale la urma urmei, antrenorul Teașcă n-a cedat. El a știut întotdeauna că un Oblemenco sau un Deselnicu nu vor putea niciodată să suporte antrenamentele și regimul de viață pe care le au acum, la Craiova, Țicleanu, Irimescu sau Tilihoi. Gîndiți-vă ce s-ar întîmpla dacă Teodora Ungureanu sau oricare altă gimnastă din lotul nostru ar fi refuzat pregătirea cu Bela Karolyi ? ! În decursul anilor, Bela a schimbat mai multe generații de sportive pînă a ajuns la formula de echipă de-acum cunoscută pe toate meridianele globului. Teașcă a știut de la început că va trebui să renunțe la Oblemenco și la alții. Apoi, logic, ar fi urmat să aibe aceeași soartă Beldeanu, Berneanu, Purcaru și oricare alt jucător aflat în imposibilitatea (dintr-un motiv sau altul) de a se conforma antrenamentului-Teașcă. Marea competiție, am spus-o deja, nu se poate face cu compromisuri. Unii din jucătorii craioveni au avut o reacție pe care am numi-o cît se poate de normală în fotbalul nostru : decît să plecăm noi mai bine plecă antrenorul ! Sistem verificat în alte atîtea rînduri, de mare eficiență pentru convingerea unor conducători atît de slabi de inger. Antrenorul Teașcă, precum întotdeauna, nu s-a lăsat impresionat ; conducătorii clubului craiovean, da...

★

Că e păcat de dumnezeu, că e strigător la cer fiindcă jucătorii iar cîștigă și antrenorul pierde, ne-au dovedit-o și multele scrisori trimise unor cronicari de fotbal sau oameni care au la inimă acest sport. Există o mulțime de oameni care-l înțeleg perfect pe Teașcă, susținîndu-l și admirîndu-l pentru tot ce a făcut la Craiova în numai un an de zile. Din Oltenia se scriu zeci, poate sute de scrisori **de partea lui Constantin Teașcă**, semnate de oameni care își exprimă dezacordul cu comportarea de gașcă a unor jucători craioveni, care doresc să meargă mai departe pe mîna lui Teașcă, aprobîndu-i toate acțiunile de pînă acum. Spațiul ne împiedică desigur să cităm pe larg din aceste scrisori. Scriscarea trimisă de Brozbat Nicolae (cartierul Craiovița Nouă) se încheie în felul următor : **„Vrem la conducerea tehnică a Universității pe Constantin Teașcă și sancționarea jucătorilor vinovați și a celor care îi susțin !"** Un alt iubitor al fotbalului din Craiova, Firoiu Nicolae (Str. Silozului nr. 63), cere înlăturarea din echipă a jucătorilor recalcitranți și acordarea și pe mai departe de credit total antrenorului Teașcă... Mai e nevoie să continuăm ? !

Prin aceasta, dorim în primul rînd să sugerăm federației de fotbal să ia atitudine principială în fata diferendului mai sus menționat, să-și exprime o opinie limpede, să fie alături de iubitorii de fotbal craioveni, alături de rezolvarea justă a situației.

Discobol

mapamond

repere

„Teoria expresiei poetice“

Gîndirea critică teoretică spaniolă reprezintă, fără îndoială, un teritoriu distinct, propriu, în cadrul criticii literare europene contemporane, influențată mai mult sau mai puțin vizibil de la nouvelle critique française“. Recentele și binevenitele traduceri ale editurii Univers, Carlos Bousoño : „Teoria expresiei poetice“ și Damaso Alonso, „Poezia spaniolă“ conturează un spațiu individualizat atît sub aspectul metodei cît și al exercițiului practic. În articolul de față vom încerca să schițăm cîteva din datele originale ale poeticii elaborate de Carlos Bousono. Două sînt coordonatele ce structurează sistemele poetice și retorice actuale și anume : teoria écartului și cea a poeziei ca limbaj pur, cu legi proprii suficient sieși. Conform primului postulat, limbajul poetic se definește ca „abatere“, ca distorsiune semantică și formală, în ordine calitativă, față de vorbirea comună, obișnuită, inexpresivă. (Roland Barthes — Le degré zero de l'écriture) sau (Jean Cohen — Structure du language poetique). Din acest punct de vedere, poeticitatea unui text depinde de gradul de „îndepărtare“ față de sensul comun, iar tropii, definiți și ierarhizați, în funcție de această „scară“ semantică.

Pentru Carlos Bousoño nu există o diferență calitativă între cele două tipuri de limbaj, — scopul lor este același, „comunicarea“ — ci numai cantitativă. Ambele moduri ale expresivității, comună și poematică, constituie de fapt două laturi ale unui unic fenomen, poeticul, aflat desigur într-un dozaj mai mare în comunicarea lirică : „genul literar și tot ceea ce el comportă (situație, personaj, lexic și public imaginar, o atitudine specială a cititorului, voința de artă a autorului) este pur și simplu manifestarea externă, formală, a unei diferențe cantitative, nu calitative, de conținut și, în consecință, nu afectează după cum am afirmat la început, esența celor două fenomene comparate (expresivitatea comună și expresivitatea poemului), pe care le putem considera, în mod riguros, ca pe cele două mari laturi, ca pe cele două mari versante ale poeticului“. De aici o nouă disociere, aceea că „diversele genuri literare : poem, povestire, roman, teatru, reprezintă forme deosebite de poezie“, altfel spus funcție de cantitate și nu esențialitate“. Este această nouă teorie a genurilor îndreptățită ? Răspunsul rămîne afirmativ dacă acceptăm premisele autorului : Poezia, ca stare și nu gen, este „comunicarea“ unui „conținut psihic“ dar nu faptul natural, conținutul sufletesc real, ci „contemplarea acestuia“. Și ajungem astfel la cealaltă „erezie“ a lui Bousoño, fundamentarea psihologică a textului poetic într-un moment în care concepțiile psihologizante au căzut demult în desuetudine. Formulă eufemistică, pentru că, încă de la mijlocul secolului al XIX-lea se observă, remarcă Paul Valery, în introducerea la „La connaissance de la Deesse“ o „voință remarcabilă de a izola definitiv „poezia“ de orice altceva străin propriei esențe“. Poezia ca fapt numai de limbaj, ca univers ce se semnifică pe sine însuși, iată o idee devenită axiomă pentru teoria literară modernă, pentru neoretorică și incluzînd reprezentanți din cei mai iluștri.

Și totuși, criticul spaniol are curajul de a edifica o „teorie a expresiei poetice“ avînd în permanență un fundal psihologic. În acest scop pune în joc și o retorică proprie, bazîndu-se pe aceeași motivație a „conținutului sufletesc“ și a iluziei („amăgire-dezamăgire“) percepției lectorului. Conceptele cu care operează sînt legea „substituției“ și a „asentimentului“. În locul figurilor tradiționale, fundamentate pe tehnica ecartului și a repetiției, sînt introduși termenii de **substitut, substituient, modificat, modificant** ce dau posibilitatea nuanțării condiției poeziei. Autorul chiar exagerează în „atomizarea“ explicațiilor și a analizelor, din dorința excesivă de a clarifica și cele mai mici amănunte. Rezultatul poate fi uneori contrariu, pierderea în infinitezimal și confuzia la nivelul ansamblului. În general însă, Carlos Bousoño realizează o operă critică majoră, originală, remarcabilă atît prin vocația teoretică cît și cea aplicativă. Pentru că trebuie să adaug și acest lucru, fiecare afirmație este argumentată și demonstrată pe și prin textele poetice.

Paul Antipa

revista străina

● **ECOLOGIA ȘI MEDIUL ÎNCONJURĂTOR** este tema care revine cu asiduitate în toate încercările savanților de a scruta viitorul, dezvăluindu-ne mereu noi semne de întrebare. Astfel, editura pariziană **Presses de la Cité** publică volumul lui Jules Strumanne, **FRAICHEUR SUR LA VILLE**. Autorul furnizează adevărul uluitor că, într-un viitor previzibil, jumătate din populația activă din țările cu o înaltă dezvoltare tehnică va fi folosită pentru a curăța nu numai reziduurile industriale, ci și cele ale ansamblului omenesc, animalier, vegetal, mobiliar, imobiliar și mecanic. Pornind de aci, Strumanne cercetează amănuntele curățeniei moderne, mult mai complexe decît s-ar crede : uzine, metrouri, suprafețe mari, ferme, piscine, spitale, străzi, șosele, plăji, păduri etc. Toate, și fiecare în parte, constituind o problemă distinctă. Lucrarea de față este bazată pe o documentație strict științifică. După lectura ei, cititorul privește lumea cu alți ochi.

● **SUB TITLUL „MISIVE DIN VREMURI TRECUTE“** s-a deschis la Palatul Republicii din Varșovia o expoziție de scrisori provenind din Biblioteca națională, ilustrînd viața cotidiană, cultura, obiceiurile și relațiile sociale ale mai multor epoci istorice. Din bogata corespondență manuscrisă a bibliotecii au fost alese peste 200 de scrisori din secolele XV și XVI pînă în secolul XX, cea mai veche, semnată Jan Dlugosz, datînd din anul 1474. De asemenea corespondența unor oameni de seamă, cunoscuți în istoria poloneză și străină, cum ar fi o scrisoare a lui Erasmus din Rotterdam amintind un discurs filosofic, alături de alta aparținînd lui Calvin, scrisori ale regilor Poloniei către suverani străini precum și corespondențe ale multor celebrități în domeniul științei și literaturii din secolele XVII și XVIII. Expoziția a fost completată cu o serie de stampe din aceeași colecție.

● **ECHIPA CINEMATOGRAFICĂ POLONEZĂ ILUZION** și Casa sovietică de filme **Mosfilm** vor realiza un film biografic în două părți consacrat revoluționarului participant la Revoluția din Octombrie, Feliks Dzierzynski. Scenariul este semnat de scriitorul sovietic J. Siemianov, regia va fi girată de Anatol Bobrovski (U.R.S.S.), iar operator a fost desemnat Boguslaw Lambach (Polonia). Autorii au intenția să îmbogățească această peliculă cu numeroase episoade puțin cunoscute din viața lui Dzierzynski. Filmul, a cărui distribuție nu a fost încă hotărîtă, va fi realizat în Polonia, Uniunea Sovietică și R.D.G.

● **S-A AJUNS** la cel de-al patrulea sezon de cînd în Grădina de vară din Leningrad se desfășoară explorări arheologice. Recent, s-a scos la iveală o statuie a lui Bachus, înfășurat într-o piele de leu și viță de vie. Statuia este înaltă de 1,80 m. Grădina de vară a fost amenajată sub domnia lui Petru I. În afara sculpturilor, parcul era înfrumusețat și cu numeroase fîntîni arteziene. La mijlocul secolului al XVIII-lea numărul lor ajunsese pînă la 54. În urmă cu 200 de ani, în Petrograd a fost o mare inundație care a distrus fîntînile și toate frumusețile parcului. Acum, după două secole, s-a hotărît restaurarea Grădinii de vară pentru a-i reda vechea înfățișare.

● **ALBUMUL LES HEROS SOLITAIRES DE L'ATLANTIQUE**, realizat de Gérald Asaria (cu o prefață a lui Eric Tabarly și un epilog semnat de Olivier de Kersauson), a apărut recent la editura franceză Messine-Vilo. Texte completate cu fotografii originale, ce o fac și mai frumoasă. Fără a fi o enciclopedie în materie, albumul, evocînd aceste îndrăznețe întreprinderi, este un omagiu adus eroilor lor, Moitessier, Chichester, Colas, Tabarly și Alain Gerbault.

● **INSULELE FILIPINE**, a căror prezentare se găsește în neagra compilație, aproximativ 100 pînă la 150 de ani în urmă, în timp ce istoria lor cuprinsă numai de ultimii 400, fiul editorului unui investment studio al lui F. Landa Jocano, doctor în Antropologie al Universității din Sydney, PHILIPPINE PROHISTORY, studiu publicat de U.P. Community Publishers. Lucrarea adună la ei pe autorul „Philippine Sugar“ a lui H. Otley Beyer, apărută în 1955. Interpretînd datele pe care le avea la îndemînă, autorul scrie o istorie a societăților din arhipelag, a vechii și adevăratei lor culturi, a vechilor și adevăratelor lor legături cu arhipelagul asiatic, economice și culturale, mult înainte de sosirea spaniolilor. Apoi descrie principalele și cultura filipinezilor în momentul cu pricina. Apoi, arheologia, antropologia și etnologia corespund lucrărilor etnografilor etnologilor spanioli. Lucrarea, în ansamblul ei, demonstrează pe deplin rădăcinile culturii lui Magellan.

● **O BIOGRAFIE** a romancierei actrițe Vivien Leigh — la zece ani după moartea ei — semnată de Anne Edwards, apărută săptămînal, a apărut de curînd în editura engleză W. H. Allen. Este de fapt o trecere revista a vieții particulare pe care a dusese Vivien Leigh dincolo de cariera și bănii aflați, nu de puțini invidiați. Intoarcerea cu o voință și ambiție mai puternice, Vivien Leigh a reușit totuși ceea ce și-a propus. Incercînd ambiții și neacceptînd ei fiind oferirea rolului principal din spectacol fiind „Pe aripile vînturilor“. Aceasta fiind starea — biografia nu este deloc romanțată, — lucrînd cînd rodnic, crud, după ce ani la rînd a cerceta locurile unde a trăit actrița, autorii care au cunoscut-o, și, în dorința de a nu fi influențați în vreun fel, nu a fost contactat cu Laurence Olivier, fostul soț al artistei vale.

● **SCULPTORII** care mînuiesc cu măiestrie aparatul fotografic sînt destul de rari. Este cunoscut interesul lui Henry Moore pentru fotografie, dar aceasta pasiune a jucat un rol cu mult mai important pentru Constantin Brâncuși (1876—1957). El a fost de fapt singurul fotograf al operelor sale. S-au păstrat peste 1 000 de fotografii realizate de el. O parte se găsesc și în posesia Carolei Giedion-Welcker consacrată prin monografia consacrată lui Brâncuși și care a inspirat o expoziție și o teză de doctorat cu titlul „Sculptura lui Brâncuși în exegeza fotografiei sale“ (de Jurgen Partenheimer). Expoziția a avut loc la München și a cuprins 63 de fotografii din anii 1920—1943.

● **LA OBERHAUSEN**, în bazinul Ruhr, s-a desfășurat recent cea de-a 25-a ediție a Zilelor Vestgermane ale filmului de scurt-metraj. Peste 100 de filme din 37 de țări au rulat în cadrul festivalului, considerat cea mai importantă manifestare internațională de acest gen. Numeroase țări au fost reprezentate pentru prima oară, cum sînt Jamaica, Costa Rica, Panama și Puerto Rico. Afirmarea pe scară tot mai largă a cinematografiei din lumea a treia și-a găsit expresia și cu prilejul decernării premiilor. Marele Premiu al municipiului Oberhausen a fost atribuit unui film suedez care abordează condiția socială și politică a indienilor din Peru („Agripino“ de Jan Lindquist). A reținut îndeosebi atenția marele număr de filme realizate de studenți, participînd 11 pelicule semnate de institute și facultăți de cinematografie din R.F.G., Berlinul Occidental, R.D.G., U.R.S.S., S.U.A., Belgia, Marea Britanie, Danemarca, România, Suedia, Finlanda, Ungaria, Egipt, unele dintre ele au fost distinse cu premii. De un interes deosebit s-au bucurat și expozițiile și discuțiile pe marginea festivalului. Afișe comerciale publicitare au fost expuse în foaierul primăriei, — care au fost însoțite de comentarii critice pe tema „Filmul și societatea“. Aceeași temă a stat în obiectivul a două dezbateri animate cu privire la dificultățile profesionale întîmpinate de femei în domeniul cinematografiei și televiziunii. În acest context s-a înscris și discuția suscitată de întrebarea „Au nevoie cineaștii de un sindicat ?“ — la care participanții au răspuns afirmativ.

● **LA MAREA LICITAȚIE** de autografe ținută la Marburg s-au obținut prețuri record. Astfel, suma de 76 000 mărci s-a plătit pentru o scrisoare adresată de adolescentul Mozart surorii sale în timpul primei lui călătorii în Italia, care fusese cotată în catalog la 40 000 mărci. Prețuri tot atît de mari și de neprevăzute au fost plătite și pentru cîteva manuscrise ale lui Marx și Engels.

August, constelație de aur

În August toate drumurile României miros a pîine nouă. Dintr-odată marea blondă a grîului se desface peste pămînt ca pumnul unui copil și mireasma se revarsă în univers, sapă în temelia orașelor și se furișează pe străzi. O expediție în fața cărela nimeni nu poate pune stavilă. O clipă ai impresia că toate clădirile emană mireasma grîului, o clipă ai impresia că prin țevile de eșapament ale mașinilor nu mai ies gazele sufocante ci mireasmă de pîine.

Destinul a făcut ca zilele începutului de august, cînd toate drumurile României miros a pîine nouă, să fie asemeni unor zile pregătitoare așteptînd ziua cea mare a Genezei. Pentru această zi măreață poporul român și-a păstrat veacuri la rînd în lăzi de zestre celestele cămăși de sărbătoare, țesute din lacrimile mamelor noastre. Pentru această zi voievozii au îmbătrînit pe cai veghînd în cămăși de zale. Pentru această zi s-a zugrăvit pe cerul Moldovei zidul Voronețului. Pentru această zi Mihai Viteazul a intrat în Alba-Iulia și Tudor Vladimirescu și-a lăsat capul într-o fîntînă.

Înaintea bătăliei de la Podul-Înalt gîndul lui Ștefan cel Mare se îndrepta spre această zi a Genezei. Visătorii neamului, risipiți prin chilii ori în turnuri de veghe, și-au petrecut viața schițînd variante pentru această zi ce părea uneori o utopie. Dacă ar fi fost cineva să le prindă visurile pe o peliculă s-ar fi minunat ca în fața unor imponderabile ființe esoterice.

Două mii de ani s-au cheltuit pentru această zi de August, două mii de ani de viață și moarte, de capete tăiate, de visterii imperiale în care țăranii noștri au fost transformați în lingouri de aur. Două mii de ani în care bolovanul părea sortit să nu mai ajungă în vîrf niciodată. Două mii de ani în care am vrut să infirmăm mitul sisific, ceea ce probabil îi făcea pe împărați să suridă patern și să ne aplice ușoare pedepse precum : tăierea capetelor, ruperea trupului cu ajutorul cămilelor, asasinatul moral, etc, etc.

Cei ce au căutat cu privirea spre această parte de pămînt s-au minunat cu ochiul delapidatorilor. Puzderia de cimitire de pe dealurile noastre, din orașele noastre stă drept mărturie. Sîngele care a curs îl găsim în litera manuscriselor. Mult a trebuit să spălăm pridvoarele de semnele rănilor și să dezinfectăm cicatricele istoriei. Să reanimăm sugrumatele poeni ale Limbii Române.

Și ziua cea mare a venit. Ziua Genezei. Toată durerea și toată bucuria s-au petrecut prin țevile de crin ale memoriei în Cîntece Esențiale. Am devenit liberi. Utopiile visătorilor risipiți prin chilii ori în turnuri de veghe au devenit realitate. De pîinea țăranilor noștri se bucură copiii noștri.

Acum mireasma grîului domnește în univers și o clipă benzina pare să fie nefolositoare pentru mașini. Dar dacă vom privi spre dealuri, în aura amurgului, vom vedea poate nesfîrșite oști de eroi alinîndu-se sub prunii cimitirelor. Vom vedea lumina oblojindu-le rănile. Poate că le-a crescut barba și poate acolo sub pruni își trec pe fața lor biciuită de vînturi briciul care numără două mii de ani. Cămășile lor mai rețin încă mirosul de praf de pușcă, dar din cartușiere în locul gloanțelor își scot capul brindușile.

August. Privim în urmă și privim înainte. Împrumutăm privirea lucidității. Meditație zilnică trebuie să ne fie destinul acestui popor drept ca o sabie înfiptă în veșnicie.

Dan Verona

Radu Aftenie: „Victorie“

tineri poeți

Omar Lara

(CHILE)

singurătăți amare
desperate singurătăți
tinerețea mea
cu ce mi-o vei hrăni
astfel încît să ferești inima
de lovitura unui cuțit de tăiat hîrtie ?
cică omul se naște tînăr
și nu îmbătrînește niciodată
dar eu am de-acum douăzeci de ani !

Amiaza

în tarda căldură de amiază
se văd și oameni fericiți.
Ca-ntr-o piclă, în răcoarea umbrarelor
zac întinse pîntece mari, lenețe
zac pîntece nevinovate,
un bătrîn (ce pare că visează)
scrie liniștit o scrisoare.
Sună toaca
năpădită de sentimente duioase.
Bătrînul pare că visează
și toți oamenii par fericiți.
Copii chilieni se zbenguie printre case mizere
și chiotele lor se confundă
cu dangătele clopotului
picurînd parcă
în oase,
în sînge.
Cîțiva dintre cei ce se plimbă
se opresc deodată-n vibrație.

Pereche

De ce se apropie ea de arborele
care nu e același pentru amîndoi
de ce cîntă ea din ghitară
și el nu-i ascultă tînguirea.
Ay, cuțit răsucit în rană !
Cresc și trăiesc despărțiți
și totuși rădăcinile lor
se răsucesc chinuind pămîntul
izbucnind deodată spre soare
să afle ce fără știință
știau că știu.

Peisaj

Pe neașteptate cerul s-a colorat
în portocaliu
și norii s-au destrămat
lăsînd o nemărginire de albastru intens.
Într-un tîrziu
totul părea ea arde.
Și peste colinele întunecate
pierdute în zare
s-a coborît deodată
o pulbere roșie.

În românește de
Neli Arsenescu-Costinescu

Pino Mariano

(ITALIA)

✡ ✡ ✡

Tinerețea
începe să fie numărată
cu nesfîrșitele singurătăți

Veneția

Veneția e doar o gondolă
care povestește de tăcute
și tenebroase aventuri
în noaptea ulei oasă
Verzi
cupole eterice-în inalt
piriuri
de rugină
zăgazuri livide
pereți cojiți de melancolie
pe cînd hlamida cerului
le ferecă în văzduhul
în care agonizează suspinele.

La umbra fetelor în floare

Voi sînteți linceda cadră
a pătimirii noastre
pe pămînt
aceiași evanescentă-închipuire
a soarelui
care dezlină nori.

✡ ✡

Astă-noapte
în vis
se făcea că sînt
orb
dus de mîna-ți
plină de bunătate
prin labirinte ale deznădejdii
mîngîierile părului tău galben
inelat
răpuneau vedeniile
care dintotdeauna
apasă sufletul
și auzindu-ți glasul mă linișteam.

Piața Umberto I

piața Umberto I
se răcorește cu jeturile de apă
ale Apeductului Pugliez
scaunele din apropierea
barului sînt ridicate îndată
automobile înmatriculate Elveția
Belgia Olanda și Franța
sînt stropite pe gratis
apă
apă din apeductul pugliez
apă de Napoli
peste sărăcia absolută a casei noastre
peste automobile înmatriculate Elveția
Belgia Olanda și Franța.

În românește de
Dan Ciachir

Maladiile criticii

Vorbim și scriem despre critică mereu. Ne purătm cu cea de-a zecea muză a creației în așa fel încît parc-ar fi atinsă de-o maladie misterioasă, ale cărei fenomene secundare la scoatem la iveală cu îndîrjirea unor eroi care cuceresc cetăți de eroine. Critici profesioniști, istorici literari, inși cu un statut oficial în viața artelor, copii terribili, care s-au lăsat încă orbi în cultură etc. scriu toți despre critică (uneori despre critici) cu o dezinvoltură pe care dacă ar exercita-o în practicarea actului critic, multe din culegerile de cronici, recenzii, însemnări nu ar mai fi atît de plicticoase, de lipsite de savoarea incitantă a unei lecturi cu adevărat inedite.

Cu cîteva decenii în urmă eram gata să ne obișnuim cu **critica orală**. Apăruseră cîțiva **„critici“** ale căror semnături erau rare în revistele noastre. Ei însă învățaseră arta enunțării unor judecăți tranșante, rostite cu emfază. Unii dintre aceștia s-au încumetat, după o anumită vreme, să-și adune „vorbirile“ în volume date spre studiu în bibliografiile școlare, luate drept etalon în aprecierea unor mari scriitori, dar de obiectele acestea hilare ne-a scăpat timpul convertit în istorie.

„Autorii“ aceștia orali, dintre care unii mai tînjesc după o asemenea plăcere, au adus prima boală în critica noastră literară contemporană.

Și după ce **verbitorii despre cărți** s-au retras la anumite reviste comode, ba chiar și în unele instituții de învățămînt superior, primul val de acreditare a unei critici docte (uneori prea docte), cumpătate, preocupată de găsirea unui limbaj rațional de justificare a judecăților de valoare, a venit din universități. Citeodata greoaie, alteori șocantă prin excesul de erudiție, subtilă și nuanțată în formele ei cele mai fericite, critica universitară din ultimele două decenii a pozitivat demersul spre opera literară, i-a conferit o justificare coerentă, ce înlocuia **limbajul autoritar**, bazat pe **logica afirmației și negației**, intilnit la adepții criticii orale.

Dar mulți dintre exponenții criticii universitare s-au retras în preocupări de istorie literară, năzuință dealtfel legitimă, pe care o nutresc în sinea lor cei mai mulți critici. Puțini au fost aceia dintre universitarii cei mai vitali în critica noastră literară, care și-au menținut o prezență stabilă în presa literară. Prin însăși profesia lor fundamentală, universitarii au beneficiat de o anumită autonomie în raport cu revistele și editurile. Faptul acesta le conferea o mai mare libertate de enunțare a opiniilor despre valoarea operelor puse în discuție.

Valul de **„publicești“** care au ocupat, mai apoi, „locurile vacante“ din aria de critică, a avut urmări variate, dintre care unele de-a dreptul nefaste. Nimeni nu poate contesta că în rîndurile criticilor angajați la reviste, nu ar exista unii foarte talentați și animați de cele mai bune intenții, dar o parte din aceștia sînt niște **inși dependenți**. De aceea, pot fi și manipulați cu mai multă ușurință. Cînd un critic are ca șef de revistă un scriitor care **„gustă“** doar un anume gen de literatură, cînd trebuie să se rostească asupra unor cărți mediocre scrise de directorul unei edituri unde este nevoie să-și publice cărțile, spațiul său de exprimare a unui punct de vedere corect, este sensibil îngustat. Or, tocmai în acest **spațiu al dependenței** se nasc convenția, sofismul, ierarhia artificială de valori.

Ieșirea din acest impas etico-social al criticilor se poate realiza prin instaurarea unei **democrații literare veritabile**, bazată pe **acceptarea** mai multor **puncte de vedere**. Cînd **intoleranța intelectuală** a celui care conduce o revistă, manifestată față de alte opinii, coerente, riguros acreditate, devine o maladie generată de cultul irațional al propriului eu, rezecția răului trebuie făcută fără cruțare. Nu-i contestăm nici unui scriitor **dreptul particular** de-a crede despre el orice. **Oficializarea** acestui comportament calcă însă normele cele mai elementare ale **democrației literare**, transformîndu-l pe critic într-un **sclav personal**.

Critica mai poate fi expusă și altor maladii. **Datat în timp**, demersul critic are o istorie, se înscrie într-un **orizont de informații**, se bazează pe anumite **coduri de comunicare**. Așa cum omul, cu întregul său context de existență, poate fi explorat mai profund de scriitorii familarizați cu mijloacele de investigare utilizate de științele umane, la fel și criticul este obligat să-și innoiască din timp în timp instrumentele de studiu, să introducă în discursul său concepte noi.

Or, critica noastră, într-o bună parte a modurilor ei de manifestare, este atinsă de o puternică **scleroză a limbajului**, ceea ce a dus la **incremenire** a enunțurilor în forme de început de secol. Imitîndu-l pe George Călinescu, unii critici nu rezumă (cu mai puțin talent) numai romanele, ci și poeziile. Alții cultivă **scrittura frumoasă**, de factură impresionantă, construită după modelul lovinescian, dar adusă la modul de expresie al timpului nostru.

Mitul **stilului frumos** în critică, raportat la **stilul frumos** din literatură, rezultă din unele premise false. Dacă stilul critic este puternic conceptualizat, **frumusețea stilului** sau **lipsa de stil**, se verifică după alte principii. Dacă fiecare disciplină de cercetare își are **limbajul** sau **limbajele** sale caracteristice, recognoscibile, este firesc ca și critica să beneficieze de acest drept. În peisajul criticii noastre actuale există teoreticieni și critici din diferite generații care au făcut notabile eforturi de innoire a limbajului, de adecvare a modului de comunicare prin conexiune cu alte tipuri de cunoaștere care vizează fenomenul literar. De la Adrian Marino, E. Negrici, Mihai Vaida pînă la un alt teoretician și critic de notabilă talie, ca Ion Vlad, asistăm la o suită de încercări, soldate cu rezultate diferite, de innoire a limbajului critic. De aceea ar fi o eroare, ca la unii mai tineri să vedem o simplă **sete de inconformism, o neadecvare** a limbajului la obiect, prezența unui **limbaj cosmopolit** sau simpla traducere a unor **locuri comune** într-un alt cod.

Nu credem că **adecvarea la obiect** îi impune unui critic să scrie despre Ion Budai-Deleanu în limbajul **Școlii ardelene**, nici măcar în acela al criticii din acea vreme. Nu trebuie să ne mirăm de asaltul unor concepte noi din semiotică, structuralism, psihanaliză, antropologie etc., care au pătruns în limbajul unor critici români. Printre acestea, conceptul de **expresivitate involuntară**, utilizat de E. Negrici și forfecat de toți, este blînd și statuat în cultură de la începutul secolului nostru.

Modernizarea limbajului literar presupune o evoluție firească a limbajului critic. E greu, dar nu imposibil, să mai scriem despre A. Buzura, D.R. Popescu, C. Țoiu, Fănuș Neagu etc. cu mijloacele stilului critic pășunist de la începutul acestui veac. Se va obiecta, poate, că Tudor Vianu a scris despre poezia lui Ion Barbu într-un limbaj clasic, ceea ce este adevărat. Dar el făcea atunci o operă simplă și extrem de utilă de primă **decodare** a unor **texte criptice**.

A face critică într-un limbaj modern nu înseamnează însă a **închide un text criptic**, ci a-i da o deschidere mai mare. Tipul de critic juvenil care transformă limbajul accesibil într-un **ideolect** se găsește în eroare, fiindcă nu are cu cine comunica, decît cu sine însuși.

Contacul dintre **literatură** și **critică** reprezintă întîlnirea fericită dintre **două coduri**, ce aparțin unor timpi diferiți și unor limbaje deosebite. Acest contact trebuie să sporească înțelegerea sensurilor latente ale operei, nu să le opacizeze.

Așa cum în literatură coexistă mai multe limbaje, la fel trebuie să fie și în cîmpul criticii. Acceptarea mai multor moduri de enunț se întîlnește, în mod firesc, cu existența legitimă a mai multor tipuri de demers spre opera literară.

Critica marxistă nu se reduce doar la o lectură socio-genetică a unui text. Viabilitatea ei rezultă din utilizarea mai multor limbaje și moduri de abordare a creației literare. În rest **„conflictul de coduri“** poate fi un conflict normal de generații sau un conflict hilar de persoane.

Romul Munteanu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct),
Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion